Adalentus

Christill

Saarnat

Muutamat Christilliset

Saarnat:

Jotca Joca Wuosi Jumalan Seuracunnas saarnatan ia edespannan.

Pideryt/ coconpannut ia omalla culuuxella Prantättä annetut

A

THOMA B. RAIALENIO

Comministro Huittensi.

Andacat caicki cunniaiisesta ia cohtuliisesta tapahtua. 1. Cor. 14. v. 40.

Prantätty Turusa/ Petar Hansonilda.

Wuona 1654.

ænen K.sen A.tins nijn myös Ruodzin
aldacunnan uscolisel Michel Neuwonandaial Mar-
il/ ia General Sota Herral/ Præsidentil sijnä Cuningalises So-
dan Collegiumisa/ ia Laki Michel ylidze Etelä Suomen La-
kicunnan/ nijn myös General Gouverneuril Wirois/
Corkiastsucuisel Greifwil ia Herral/

Hen Gustaff Horn/

Greſwil Biörnebohrijn / Wapa Herral
Narjenbohrijn/ Herral Häringan/ Mallan/ Espoon/
ia Wykijn Riddarille/ &c.

Isän JVmalan tjancaickisen rauhan ja laupian siunauxen/ Ruumin ja Sielun autualisen teerweyden/ nyt ia aina/ sangen nöyräst HERras Christuxes JEsuxesa toiwottaden!

Orkiast Sucuinen Herra ja Armollinen Greifwi/ Cuningalinen Propheta Dawid/ Pyhän Hengen alisturesta sano: HERra anda Sanan suurelle Eangelistain joucolla. Psalm: 68. v. 12. Joiden sanain nsa hän tietä anda; Ewangeliumin ia Jumalan Sanan ienestyren Vdes Testamendis. Eettä se nyt runsamast usiammille tiettäwä on/ ia usiammilda myös edesandaman pitä/ cuin Wanhas Testamendis / nijn cuin myös Zacharias Propheta tästä puhu: Cap. 14. v. 8. 9.

Ja

Ja Hesekiel. Cap. 47. 1. 4. & 10. Että se terwellinen West/ joca juoxi Templin Kynnyxen alaidzen itän päin/ oli nijn sywä että hän olis sijnä uida saanut. Ja siellä (ojan reunalla) seisoit sangen monda puuta rannalla molemmilla puolilla. Ja pitä oleman sangen palio caloia/ nijncuin suuresakin Meresä.

Joisa sanoisa: Terwellisen juoxewan weden cansa/ ymmärretän Jumalan pyhän ia puhtan Sanan runsaus/ ia yldäkylläisys Vdes Testamendis. Ja wielä selkiämmin puhu Jumala kästä Jeremian tykönä/ sanoden: Ja ei pidä känengään toistans opettaman/ eikä Weli Weliens/ ia sanoman: Tunne HERRA: Mutta heidän pitä caickein minun tundeman/ sekä pienden että suurten/ sano HERRA. Jeremiæ 31. vers. 34. Joisa ei sitä ymmärretä/ että Vdes Testamendis/ ei tarwita yhtään Saarnamiestä eli Opettaia: Sillä se lwlo olis coco Pyhä Rammattua wastan; Waan että silloin piti Jumalan tundo tuleman palio selkiämmäri cuin Wanhas Testamendis. Ja waicka Wanhasakin Testamendis oli ioca aica Jumalan pyhä Sana: Jota ensist edespani ia saarnais ADAM Lastens edes/ ia hänen jelkeens muut Patriarchaat Prophetain asti/ ia sijtte jällens Prophetat. Nijn cuitengin/ ei se nijn lewiäld ia awarald cuulunut/ cuin nyt. Sillä nyt/ ei se ole ainoastans Patriarchaitten ia Prophetaitten huoneisa/ eikä Jerusalemis/ (johonga caicki Miehen puolet/ ymbäri coco Judean maan/ Jumalan käskyn jälken/ Colme kerta joca wuosi il-

manduman/ Jumalan palwelluxen piti. Nÿncuin kästä usias paicas on kirioitettu. Exod. 23. 14. Lev. 23. v. 4. Deut. 16. 16.) Mutta myös lewäld Pacanoittengin seas. Sillä Christus lähetti Apostolins ymbäri caicken Mailman/ saarnaman caickille Luoduille. Matt. 28, 19. Marc. 16, 15. Nÿncuin Zacharialda 14. v. 4. sijtä ennustettu oli. Heidän änens tosin on lähtenyt caicken Mailman/ ia heidän sanans Mailman ärin/ Psal. 19, 5. Rö. 10, 18. nÿn että mekin Suomelaiset/ jotca Pacanaliset (Japhetin) sugust/ olem ulgostullet/ runsast sillä lahioitetut olema. Nÿn ettei nyt waadita pää-Caupungeihin eräkän wuoksa/ Jumalan palwelusta warten mennemän/ waan idzecullakin (kÿtos olcon JUmalan/) on hänen Pitäiä Kircons/ Cappelins ia Culmacundans/ joisa/ cukin hurskas Sielu/ saa cuulla Jumalan Sana/ juuri porttinsa edesä/ nÿn että minä luulen/ ettei tällä Maalla ole monda paicka jotca Cahden Penniculman tacana owat Jumalan sanan cuulemiset. Jonga edestee Suomalaiset Kÿttäkäi HERRA/ sillä meidän Jumalatam kÿttä on callis asia/ se kÿtos on suloinen ia caunis. Psal: 147. 1. Ja sijtä Psal: 106. 48. sanocat: Kÿtetty olcon HERra Israelin JUmala tjancaickisudesta tjancaickisuteen/ ia sanocan caicki Cansa/ Amen/ Halleluia. Joca ilmoitta Jacobille hänen Sanans/ ia Israelille hänen tapans ia oikeudens. Ei hän näin tehnyt caickille Cansalle/ eikä he tiedä hänen oikeuttans. Psal. 147. v. 19. 20. Oli myös aina heilläkin Saarna-

ians ia Opettaians/ pyhät Patriarchat/ Prophetat/ Papit ia Lewitat. Ja tosin usiatkin toisinans/ nyn/ että pyhän Cuningas Dawidin aicana on ollut/ Cahderan-Näljättä-Kymmendä-Tuhatta. Nyncuin tästä on kirjoitettu 1. Chron. 24. v. 1. 2. jotca sitä pyhä Bibliata (Judalaisten omal Kielellä/ cunakin Sabbathina heidän Synagogaisans edespanit. Meille on (cunnia olcon Jumälan) ei jocu wahwa Lucu/ waan nyn monda cuin tarwitan. Ei ainoastans Caupungeis/ mutta myös Pitäjän Kircois/ Cappeleis ia Culmacunnis/ jotca sitä pyhä Raamattua/ ei Judalaisten oudol Kielellä edespane/ waan omalla Äitin Kielellä. Sillä Jumala on nyt nyn siunanut pyhä Sanans saarna/ ettei se ainoastans/ Yhdel eli cahdel Kielellä/ ole meille kirioitettu/ mutta usiall/ nyn että (kytos olcon Jumalan) meidängin Kielellämme/ monen hurskan Suomalaisen/ pitkällisen/ sydämmelisen rucouxen/ huocauxen ia toiwotuxen jälken/ Suuriwaldian Drotningin/ Drotning CHRISTINAN käskyst/ Corkiast Oppenuild Herroild ylistet täwäsi käätyx/ ia Hänen Majestetins suurell culutuxel/ Prändätyxi on tullut. Nyn että me nyt taidamme tuñusta/ Me cuulemme meidän kielillämme josame syndynet olemma/ Jumalan suuria tekoia. Act: 2. ỷ. 11. Ja joca oppematoin on/ tätä sanoa/ Amen/ kytoxeen. 1. Cor: 14. ỷ. 16. Jonga edest me olemmo welcapäät. 1. Sano-

man pyhän Cuningas Dawidin cansa/ sijtä Psal: 72. ℣. 18. 19. Kijtetty olcon HERra Jumala Israelin JUmala/ joca yxinäns ihmeitä teke. Ja kijtetty olcon hänen cuuluisa nimens ijancaickisest/ ja caicki Maa täytettäkön hänen cunniastans/ Amen/ Amen. 2. Jjäises muistos pitä hänen Majestetins rucoella hänen edestäns/ sijtä. Psal. 20. ℣. 1. 2. 3. 4. 5. sanoden: HERra cuulcon sinua hädäsäs/ Jacobin JUmalan nimi sinua warielcon. Hän lähettäkön sinulle apua pyhästä/ ia Zionista sinua wahwistacon. Hän muistacon caicki sinun ruocauhris/ ia sinun Poltouhris olcon lihawat Sela. Hän andacon sinulle mitä sinun Sydämes ano/ ia päättäkön caicki aiwoituxes. 3. Nijtten Corckiastoppenuitten HErrain edest/ rucoeleman jotca tämän pyhän työn Jumalan armon cautta hywin alcanet ia päättänet owat/ että he tämän heidän suuren ia arwomattoman waiwans edest/ sillä palcalla maxetaisin/ jonga Caickiwaldias Jumala/ on luwanut caickille hurskaille oppettaille/ josta seiso *Dan. 12. v. 3.*

On myös meillä monda muutta tarpellista Kiria/ cuin owat/ Rucous-Wirsi- ia Käsi Kiriat/ nijn myös Saarnat Huonellisen Taulun ylidzen/ ia Postilla/ Juhlain/ Sununtain ia Pyhä Päiwäin Ewangeliumitten ylitzen. Cuitengin on wielä/ monicahtamia Ewangeliumita/ jotca joca Wuosi ordinariè Jumalan Seuracunnas saarnatan/ cuin owat: Rucous Päiwinä/ jälken Dominicam Rogationum Herran Ehtollinen Concio generalis Christuxen Pyhnan Historian ylidzen. Ja Saarna Christuxen

hau-

Hautamisest: Jotca ei ole wielä tullet käätyri/ jongun oppenen Miehen cautta/ meidän Kielellämme. Jotca Minä (ehkä Epäkelwotoin) olen ylidzen cadzonut/ ia muutamain sanani cuuliain/ jotca ei muita kieliä ymmärrä/ ia cuitengin lukia taitawat/ anomisen jälken/ Prändyn andanut tulla. Sillä sitä piendä leiwiskäistä/ cuin hurscas Jumala minulle lahioitanut on/ en ole tahtonut/ mahancaiwasen uscotottoman/ ia kelwottoman Palwelian tawalla/ joca heitettin ulconaisen pimeyden/ josta seiso: *Matth. 25. vers. 24. & 30.* Waan caupita. Sillä jos minä unhodan sinua Jerusalem/ niin olcon minun oikia Keten unhodettu. Tartucon minun kielen suuni laken/ ellen minä sinua muista. Psal. 137. ℣. 5. 6. Semengin nyt/ että JUmala/ ia medän Armolinen Esiwaldam/ on meille lähes toimittanut Prändäjän. Mutta että minä olen rohiennut nämät/ Teidän Greiwillisen A. corkian Nimen alla anda prätättä/ owat syyt usiammat. Ei että T. G. A. joca jo nuorudesta/ corkiasa wäsaudesa on ylistettäwäst ylöscaswanut/ ia wieläkin sekä sitä pyhä Raamattua/ että corkiastoppenuitten Miesten Kirjoituxia corkial ymmärryxei lueskele/ ia wisust/ joca aica oppenuitten Miesten Saarnoia cuuldele. Jota tekemän myös HERra käske caickia: *Joh. 5. v. 39.* ja cudzu ne autuaxi. *Psalm. 1. v. 1. Luc. 11. v. 28.* Näitä tarwidze; waan että T. G. A. 1. Ei ainoastans

ſtans racaſta/ Jumalan pyhä Sana/ mutta myös Kircoia Schouluia/ ja nytä Perſonaita/ cuin nyſsä työtä tekewät/ erinomaiſella halulla racaſta toimittaden ia jacaden heille/ heidän tarpeliſen Ylöspitämiſens ia elatuxens. Wielä ſittäkin ei myös ſuutu woimas pitä/ ſuurell culutuxell/ ſitä yliſtettäwä ia ei ainoaſtans meille ia meidän Lapſillem/ täſä T. Greif. Armon Lähnis/ mutta myös lewiäld ia awaralda mualla aſuwaiſille ſangen tarpelliſta Schoulua/ nimitetys Biörnboris. Joſt lewiälle/ ei ainoaſtans täſä Suomeſa/ mutta myös muiſa Magcunnis/ monda oppenuutta ia tarpeliſta Mieſtä/ ſekä Hengeliſes että Mailmaliſes wiras/ Cunniallisten ia Hywinoppenuitten Mieſten ia Herrain/ ſijnä Oppettaitten yliſtettäwäll ahkerudell fundamenttiä ia peruſtoſta laſkennet owat lewinnexi ia haionnexi löytään nimittäin Oppettaitten ylöspitämiſexi/ holhomiſexi ia awuxi joka wuoſi runſaſt anda ſuo ia lahioitta. Näin tällä tawalla T. G. A. totiſest on/ Jumalan Kircon ia hänen Seuarcundans holhoja/ ja T. G. A. Corciaſucuinen Greſwinnan ſen imettäjä. *Eſa.* 49, 23. Ja nyncuin T. G. A. on näiden holhoja: Nyn hän on myös Chriſtuxen holhoja/ nyncuin hän tämän caltaiſen työn idzellens tehdyxi luke. Matth. 25. & 40. Ja nyncuin ſamas Lugus v. 42. Ja Marc. 9. v. 1. ſeiſo:

Cuca

Circa ikänäns suotta yhden näistä wähimmist kylmällä wesipicarilla/ ainoastans Opetuslapsen nimellä/ totisest sanon minä teille/ ei hän pidä palcata oleman. Ja me olemme welcapäät rucoeleman hartast T. G. A. edest/ ia sanoman: Hän on ansiollinen ettäs hänelle sen teet. E illä hän rocosta meidän Cansam/ ia rakensi meille Synagogan. Luc: 7. ℣. 4. 5.

2. Että Teidän G. A. ymmärräis näistä/ cunnga tällä Teidän G. A. Greiswilises Lähnis/ Jumalata palwellan/ hänen pyhä Sanans saarnatan ia opetetan.

3. Että Teidän Greiswilinen Armo on ollut aina ulias/ uscollinen/ urhollinen ia wäkewä sangar/ Jumalan Seuracunnan/ ia Isän Maan edest Wihollista wastan/ jo nuorudesta. 1. Hänen Cuningalisen Majestetins/ corkias cunnias muistettawan/ Cuningas GVstaff Adolphin sen suuren aicana/ Puolas/ ia sitten Saxas Keisarita wastas. 2. Hänen Cuningalisen Majestetins/ Drotning CHRistinan aicana/ sekä Saxas että Danmarkis/ wielä sittekin (jota myös ei unhotettaman pidä) suurella waiwall/ ia pitkällisellä nimittäin/ Cahdexan ajastaicaisella/ Fangiudella/ Waldacunnan ia Isän Maan Wihamiesten tykönä kärsinyt palio paha. Nyn että myös Hänen C. M. Drotningi Christinan/ Teidän Excellentsin hywäst ansiost/ ia corkeist sangarillisist awuist on tullut kehoitetuxi sijhen coikian Greiswilisen sää-

kyn corgotta ia siitte Waldacunnan General Sota Herrari / ia Præsidentiri Sodan Collegiumisa/ armollisimmast asetta ia panna. Ettei tämäncaltaiset facta heroica uliat ia sangarilliset työt vnhoteturi tulisi / nijncuin uliast Sangarita Gideoni wastan Sichemiterit teit. Joca myös Hengensä altiri andoi heidän edestäns. Judic. 9. v. 17. Waan ijancaickises muistos pysyisit.

4. Että tämän/ ehkä halwan/ cuitengin hywäst aicomisest ajatetun / Työn cansa/ kytollisuden neyttäisin T. G. A. wastan/caicken sen hywän ia laupiun edest/ cuin T. G. A. coco Saarnawircä yhteisest/ aina ia joca aica/ erinomaisest/ tästä Greifwin Lähnis oleskelewaisia wastan/ osottanut/tehnyt ia näyttänyt on. Caickein nöyrimmäst rucoellen/ että T. G. A. annais tämän työn hänellens/ nijncuin Kytollisuden merkiri kelwata. Ja minun Epäkelwottoman tästä huonommas ia nöyrimmäs tilasan/ armollinen holhojan/ woimallinen auttaian/ ia hurskas edeswastaian olla tahdois.

Teidän Greifwillisen Armon/minun armollisen Herran/ ia T. G. A/ corkiastsucuisen Greifwinnan/ ynnä T. G. A. Perillisten/corkiastsucuisen nuorten Grefwein ia Grefwinnain/nijncuin myös/ corkiast ylistettäwän coco T. G. A. Greifwillisen Familian ia Huonen cansa/ Jumalan caickiwaldian suojeluxeen ia warieluxeen/ nytt ia aina ijancaickiseen ia toiwottuun Rauhaan/caikein nöyrimmäst andaden. Actum Hwittis 15. Päiwänä Elocuusta/ Anno 1654.

Lyhy Christillinen

SAARNA

Ensimmäisnä Rucous (Manantai) Päiwänä/ jälkeen Dominicam Rogationum.

Introitus.

Ämat Päiwät (hywät Christityt) cudzutan Rucous Päiwäxi: Sentähden että Jumalan Seuracunda/ cauwan näinä Päiwinä on cocontullut/ HERran eten tarpeitans candaman. Ja owat nämä Päiwät Pawilaisilda asetetut ia päälle pannut.

1. Cosca Wiennas/ ustat ia suuret Maan järistyxet olit/ niin että Kircot ia corkiat huonet cukistuit. Niin myös yön aican/ monet cauhiat riecumiset ia julmat porut cuuluit/ joca monda peliätit. Sitälikin Sathanas ia ne riettaat Henget Porsaistin/ Susijn/ ia muihin medzän Petoihin/ Jumalan sallimiset/ Ihmisten Syndein tähden menit/ joca ei ainoastans tietä/ mutta myös kyliä ia Caupungeita myöden/ julkiset/ raadellen nuoria ia Wanhoja/ Miehiä ia Waimoia juoxendelit. Ja että tämän caltaiset ustat ia surkiat walituxet/ jocapäiwä cuuluit. Niin sentähden D. Mammertus/ joca Wiennas Pispana oli/ cuulutti ia päälle pani/ Colme Paasto-Rucous Päiwä. Ja wähemmän Litanian teki. Ja siitte idze Paawilda/ joca Simplicius cudzuttijn/ wahwistettijn/ jälken Christuxen Syndymän Wijsisata Ajastaica. Ja näin tämä rangaistus asetui.

2. Cosca Romalaiset Paaston aicana/ Pääsiäsnä HERran Ehtollista pitäxensä/ paastoisit. Niin he sitten ylönsyömises ia juomises/ hyppämises ia caickinaises irtaisudes elit.

Jongatähden Jumala wihoitettijn/ nijn että hän lähäytti heille suuren Ruttotaudin/ joca nijn julma oli/ että Jhmiset/ tiellä hyppys/ ia Pöydän tyköna ollesans/ juuri picaisest cuolit. Nijn myös käskenäns puhuisans/ cosca he aiwastaman rupeisit äkildä Hengens ylönannoit. Ja sijttä heille tawaxi tuli/ että cosca jocu haucotteli/ nijn hän Ristin merkin eteensä teki. Nijn myös/ cosca jocu aiwastawan toisensa cuuli/ juoxi sen tygö sanoden: JVmala sinua auttacon. Joica tawat myös meille/ heildä tulleet owat. Joca äkillinen Tauti oli hänen alcuns sijttä saanut. Että Tyberin wirta läxi siastans ia paisui/ nijn/ että se ylidzen Caupungin Muurin kääwi ia monda huonetta cukisti. Silloin sihen wirtan/ Matoin ia Kärmetten palious laskit/ joita wesi siallens tulduans ypotti/ ia laineet reunalle ajoit. Joiden mätänemys/ pahan löhkän annoi/ ia coco ilman täytti/ ia cohta tarttuwainen rangaistus nousi. Josta ensin Pelagius Pawi/ cuoli. Jonga sian Gregorius Magnus tuli ia siwremman Litanian asetti. Anno 590. Vide plura in Calend. Rom. & apud Polydor. Vergil. lib. 6. de inventoribus rerum cap. 11. Ja waicka nämät Rucous Päiwät sitte Paawilaisild/ monel taicauxel ia Epä Jumalan palwelurel sogaistin. Cuitengin owat he wielä nijldä oikeilda Christityild aina wonnasa pidetyt. Ja waicka ei meille (kijtos olcon HERran JVmalan) ole tämäncaltaisia cowia ia cauhioita rangaisturia tapahtunut/ cuin nämät Inetellut owat; Cuitengin meille on monda muuta syytä/ jonga tähden me olemma welcapäät nämät suurella Jumalisudella/ pitämän.

1. Kijtämän Jumalata caickein hänen hywäin tecoinsa edest: Hänen pyhän Sanansa/ Rauhan ia Terweyden/ Lain ia oikiuden/ Ruumin rawinon ia Hengen cohtulisen ylöspitämisen/ ia muiden Hengellisten ia Mailmallisten tarweiden edest. Erinomaisesi että hänen Jumalinen corkia Majestetins/ suuresi armostans/ on meitä tarttuwaisist/ waarallisist/ ia

myr-

myrkylliſiſt Taudeiſta; Niincuin myös wohingolliſiſt ia raatelewaiſiſta medzein Pedoiſt/ armolliſeſt wariellut ia ſuoſellut. Ja ſanoman ynnä Dawidin canſa: Kytä HERra minun Sielun/ &c. *Pſal: 103, 1. 2.*

2. Rucoilleman/ että laupias JUmala/ wieläkin/ tahdois hänen P. Sananſa/ Lain ia oikiuden/ ylhällä ia woimaſans pitä. Annais Rauhan ia terweyden cullekin/ eſtäis Ruton ia myrkylliſet ſairaudet ia Taudit/ joica tähän aican wuodeſt/ enämmin cuin muullaiſin liickuwat. Siunais Wuoden Tulon ia Pellon Hedelmän (joca nyt ſangen heicko on) aina muiſtain ia tunnuſtain mitä Dawid ſano: Sinä HERRA edziſkelet Maan ja liotat ſen/ ia teet ſen ylön rickaxi/ Jumalan wirta on wettä täynäns/ ſinä caſwatat heidän Jywäns/ ettäs näin Maan walmiſtat. Sinä juotat hänę wacons ia caſtat hänę kyndöns/ ſatella/ ſinä ne pehmität/ ia ſiunat hänen laihons. Sinä caunistat Wuoden hywydelläs/ ia ſinun askeles tiuckuwat raſwaſta. Seiſo ſijnä Pſalm: 65. ỷ. 11. 12. 13. Ja ettei HERra JUmala meidän kiittämättömyden tähden/ eſtäiſi tarpelliſta caſtetta niincuin hän Amos Prophetan tykönä uhca ſanoden: Minä olen pitänyt teildä pois ſaten/ coſca wielä coime Cuucautta oli elon aicaan/ ja minä annoin ſata yhden Caupungin päälle/ ia toiſen Caupungin päälle en andanutcan ſata. Yhden Pellon päälle ſatoi/ ia toiſen peldo/ jonga päälle ei ſatanut/ cuiwetui. *Amos 4. v. 7.* Ja että me taidaiſim näitä caickia Jumalan mielen jelken rucoilla. Niin anocam Jumalalda/ että hän wuodatais meille armon ia rucouxen Hengen/ Zachar: 12. ỷ. 10. Ja että me

myös hedelmän cansa taidaisim tämän Päiwäst P. Ewangeliumia cuulla. Sanocam: Jsä meidhän/joca olet Taiwaisa. &c.

Textus Luc: II. â v. 5. ad 14.

JA hän sanoi heille: Culla teistä on Ystäwä/ ja mene puoli yöstä hänen tygöns/ ja sano hänelle: Ystäwän/ lainas minulle colme Leipä: Sillä minun Ystäwän tuli matcast minun tygöni/ ja ei minulla ole mitä minä panen hänen eteens. Ja hän wasta huonestans: älä minua waiwa/ owi on jo suljettu/ ja en minä woi nosia sinulle andaman. Minä sanon teille: ellei hän nouse ja anna hänelle/ että hän on hänen ystäwäns/ nijn hän cuitengin hänen ahke-

rudens

rudens tähden nouse/ ja anda hänelle nijn cuin hän tarwidze. Nijn minä myös sanon teille: Anocat/ nijn teille annetan: Edziket/ nijn te löydet: colcuttacat/ nijn teille awatan: Sille jocainen cuin ano/ se saa/ ia joca edzi se löytä/ ia joca colcutta/ sille awatan. Cuca teistä on se Isä/ jolda Poica ano Leipä/ andaco hän hänelle kiwen? Ja jos hän ano Cala/ andaco hän hänelle Kärmen? Eli jos hän ano Muna/ andaco hän hänelle Schorpionin? Jos te jotca pahat oletta/ taidatte hywiä lahjoja anda teidän Lapsillen/ palio enämmin teidän Taiwallinen Isän Pyhän Hengen anda sitä anowaisille.

Exordium.

RVcoile minua hädässä/ nijn minä autan sinua/ ia sinun pitä kyttämän minua. Sano IVmala Cuningallisen Prophetan Dawidin cautta/ Psal: 50. ℣. 15. Joiden sanain cansa/ Christuxen Kircolle ia Seuracunnalle/ sangen caunis Regula edespannan/ mitä Ristin ia wastoinkäymisen aicana/ eteensä ottaman pitä. Nimittäin että hän wältä ia cartta sitä lewiä tietä/ ia awara portta/

joca

joca cadoluxen wie/ joka monda waeldawat. *Matt:* 7. ỷ. 13. Luc: 13. ỷ. 24. Sillä coettelmus tietä auda/ että coska risti ia wastoinkäyminen päälle tule/ niin moni exy pois sildä oikialda tieldä. Yxi osa rupe nuriseman ia napiseman HERRA JVmalata/ ia hänen Jsällistä edescadzomistans wastan/ niincuin heille wäärin tapahduis/ ia sanowat: Mitä minä olen rickonut ia Syndiä tehnyt/ enämmin cuin muutcan Jhmiset? Ja ei muistele eikä ajattele Salamonin neuwo/ joca sano: Poican älä Herran curitusta hylijä/ ia älä ole kärsimätöin cosca hän sinua rangaise. Sillä joka HERRA racasta/ sitä hän rangaise/ ja on hänelle otollinen/ niincuin Poica Jsällens. *Prov.* 3. ỷ. 11. & 12. Näin on moni tehnyt/ niincuin Jsraelin Cansa Corwes waeldaisans. Exod: 14. ỷ. 11. & 17. Num: 14. ỷ. 2. Yxi osa taas/ edzi luwattomia Welicappaleita/ ia tahto niiden cautta apua idzellens tnseasa/ niincuin JVmala armahtacon ia paratcon/ monda owat tehnet/ ei ainoastans wanhan aican/ niincuin Ahasta/ josta seiso. 4. Reg: 1. v. 2. Ja Achab/ josta 3. Reg: 18. v. 18. seiso: Mutta myös nytt tähän aican rohkiast pelkämätä juostan Epäjumalitten/ Welhonaisten/ Puhelioitten ia Neuwoitteu tygö/ niin taicauxijn ia monen muuhun hnlluten/ niincuin usein sencaltaisista cuullan. Tämäncaltaista erhetyriä ia hulluut wastan/ sano idze HERra tästä/ että händä pitä rucoiltaman hädästä. Niincuin myös Osean tykönä seiso: Tulcat ia palatcan HERran tygö/ sillä hän on meitä repinyt/ hän myös meitä paranda. *Oseæ 6. v. 1.* Ja *Psal. 95. v. 6. 7.* Tulcat/ cumartacam/ ia polwillem langetcam/ ia mahan lasketcam/ HERran meidhän Luojan eteen. Sillä hän on meidän JVmalam/ ia me hänen elatus Cansans/

ia hänen

jä hänen kättens Lauma. Ja cosca me näin teemme/ niin täsä on meillä Jumalan lupaus/ että me tulemme cuultuxi häweldä niincuin myös Dawid tästä kersca sanoden: Ahdistuxesani rucoilen HERra/ ia pargun minun JUmalani tygö/ niin hän cuule minun äneni Templistän/ ia minun huutoni hänen edesäns tule hänen corwins. Psal. 18. v. 7. Colmannex opetta Psalmi/ mitä meidän sijte cuin me olemma autetux tullet täkemän/ pitä ja HERra tahto nimittäin Kijtosta. Ey meidän pidä vnhottaman sitä hywä cuin HERra meille tehnyt on/ waan ynnä Dawidin cansa sanoman: Kijtä HERra minun Sielun/ ia caicki mitä minusa on/ hänen Pyhä Nimens. Kijtä HERra minun sielun/ ia älä unohda mitä hywä hän minulle tehnyt on. *Psalm. 103. v. 1. 2.* Sillä jos ey Herrä kärsi sitä/ että me maxam pahaa pahalla? Rom: 12: v. 14. 20. 1. Pet. 3: 9. Prov. 25: 21. Sitä wähemmän hän kärsi/ että me maxam hywän pahalla. Sitä tahto myös P. Pawali sanoden: Kijttäkät caickein edest: Sillä se on JUmalan tahto teistä Christuxes JEsuxes. 1. Thess: 5. v. 17. 18. Tällä tawalla myös Christus/ täsä luetus Ewangeliumis/ käske meitä rucoileman ia sano. Anocat/ Rucoilcat/ Colkuttacat. Ja lupa myös meidän rucouxen meille/ sanoden: Nijn te saatte/ Löydättä/ ia teille awatan. Ja lopetta tämän Ewangeliumin tällä lupauxella/ sanoden: Minun Taiwallinen Jsän anda Pyhän Hengen anowaisille.

Tämä Ewangelium yhteen tule meidän Christillisen Opin Päächappalden cansa. 1. Toisen Käskyn cansa Herran Lais/ Sinun HERras JUmalas nime ey sinuu pidä

kurhan lausuman/ waan caikes hädäs ia karpes kyttämän ia ylistämän. 2. Ensimmäisen Articuluxen cansa/ meidän Christillisen Vscon Tunnustoxes/ cusa me tunnustam ia uscom/ Jumalan edes cazomisest/ meillen caikinaiset karpet kulewan. 3. Coco Pyhän Jsä meidän Rucouxen cansa. Paremman muiston ia yxikertaisten selkiämmän ymmärryxen tähden/ on täsä Caxi Cappaletta/ joista tule waari ottaa.

I. Cwinga Christus neuwo meitä/ alinomaisen rucouxen.

II. Cuinga hän osotta/ JVmalan caikella muoto/ meidän rucouxen cuulewan. Ja jos ey hän ain anna meille mitä me anomme/ nijn cuitengin hän anda sen cuin hän näke meille hyödyllisemmän olewan.

Ensimmäinen Osa.

Josa meillä on Colmet Cappaletta/ joista on waari ottäminen.

I. Sytä syystä/ jonga tähden Christus tämän Wertauxen on sanonut. Joca on/ Rucouxen ahkerus. Sillä kosca meidhän Wapahtajam Christus/ oli sen caickein parhan rucouxen muodon/ jonga me cudzumme/ sxi pyhäxi/ Jsä meidän Rucouxexi/ hänen Opeuslapsillens/ yhden heistä/ anomisen ia Rucouxen jälken/ joca sanoi: HERRA opeta meitä rucoileman/ nijncuin Johanneskin ombi hänen Ppeuslapsens opetanut. Nijn HERra/ ei tahtonut sitä/ että he ainoastans piti tietämän sen rucouxen muodon: Mutta myös että he olisit ahkerat rucouxes/ ia ei sihen suutuis. Nijncuin myös P. Lucan tykönä seiso: Ama tule rucoilla ia ei wäsyä. Luc. 18: 1. P. Pawali käske sanoden: Olcat alati rucouxes. Rom. 12: 12.

Ja

Ja 1.Thess.5:16. sano: Rucoilcat lackamat. Sille Ihmiset owat luonnostans sencaltaiset/ että he aina JUmalan tahdosta meitä wastan/ epäilewät/ taicka heidän mahdottomudens tähden sencaltaiseld HERralda/ cuulelda. Taicka luulewat hänen suuremmilda ia corkiammilda astoilda estettä. Josta seura/ että taicka harwoin/taicka ei coscen rucoilla. Ja jos he joscus rucoilewat/ ia ei cohta mielens jälken saa anomistans/ niin he perätti poisheittäwät rucouxen. Nincuin Betulian Caupungin asuwaiset teit sanoden: Jos ei meitä näinä wijtenä Päiwänä auteta/ niin me teemme niincuin te anonet oletta. *Judith*, 7. v. 25. Jongatähden Judith nuhteli heitä cowin/sanoden: Mitkä te oletta/ että te kiusatta Jumalata? Ei niin sowi armo kerjätä/ waan pikemmin wiha ia waino. Tahdottaco te asetta HERralle ajan ia päiwän teidän mielen jälken/ cosca hänen pidäis auttaman. *Judith*, 8: 22. 12. 13. Tätä ei myös Christus Jumalan Poica tahdo/että me näin suutumme rucoilemast: Waan että me olemme pysywäiset rucouxes. Jota hän tällä Wertauxella teke sanoden: Culla teistä on ystäwä/ ja mene puoli yöstä hänen tygöns / ia sano hänelle: Ystäwän lainas minulle colmet Leipä: sillä minun Ystäwän tuli matcast minun tygöni/ ia ei minulla ole mitä minä panen hänen eteensä. Ja hän wasta huonesians: Älä minua waiwa/ owi on jo suljettu /ia minun Lapseni cansani macawat/ ia en minä woi nosta sinulle andaman. Minä sanon teille: ellei hän ylösnouse ia anna hänelle/ että hän on hänen Ystä-

ajäns/ nijn hän cuitengin hänen ahkerudens tähden/nouse ia anda hänelle/nijn monda cuin hän tarwidze. Ja näin osotta/ cuinga wäkewä ia woimallinen ahkera Rucous on/ nimittäin että se saa mitä hän pyytä ia rucoile. Jonga hän päättä/ sanoden: Anocat/ nijn teille annetan: Edzikät/ nijn te löydät: Colcuttacat/ nijn teille awatan. Sillä jos tämä Kylänmies tällä colcuttamisella owen päälle/ on leppytetty ia pehmitetty/ nijn että hän cummingin/ waicka hän waiwallisexi sen ensin luki/ ia ei tahtonut nosta/ nouse ia anda/ ei nijn monda cuin hän anoi/ waan nijn monda cuin hän tarwidze: Palio enämmin JVmala meidän racas taiwallinen Jsän/ anda meille mitä me anomme ia tarwidzemme.

Josta me cuulem/ ettei sijnä kyllä ole/ että me eräin/ caxi/ eli colmet ainocstans rucoilemme/ ia sitte hylkämme nijncuin monicahtamat kärsimättömät tekewät/ jotca/ cosca ei he cohta saa/ mitä he rucoilewat / peräti rucouren hylkäwät/ ia ylönandawat. Ja näin kiusawat heidän HERrans JVmalatans/ia hänen wihoittawat. Joista Juditha puhu: Judith. 8: 11.12. Ja näin owat Jsraelin cansa tehnet Corwesa heidän waeldaesans /napisten Mosesta wastan/sanoden: Mitä me juomme? *Exod. 15: 24. & 16: 2. & 17. ℣. 2.* Nijncuin myös Job. Hiob. 3: 1. Jer: 20: 15. Waan meidän pitä oleman kärsiwäiset rucouxes/ia ei sihen suuttumau. Nijncuin Juditha neuwo Caupungins Päämiehiä / sanoden: Te rackat Weliet/jotca wanhimmat oletta/lohduttacat Cansa puhellan/ ajatteleman cuinga meidän Jsän myös kiusattin / että heitä coetellaisin/ jos he palwelisit JVmalata sydämestä. Muistuttacat heille/ että meidän Jsäm Abraham monella tawalla

walla coeteldin/ ia tuli Jumalan Ystäwäxi sitte cuin hän moninaisella ahdistuxella coeteldu oli. Judith. 8: 21. 22. Ja Apostoli P. Pawali käske meitä sanoden: Rucoilcat lackamat/ kyttäkät caickein edest. Sillä se on Jumalan tahto teistä Christxes Jes. 1. Thes. 5: 16. 17. Näin Dawid on tehnyt/ nijncuin hän idze todista/ sanoden: Puoli Yöstä minä nousen sinua kyttämän/ sinun wanhurskaudes oikiuden tähden. Psalm. 119. v. 62. Näin Christuxen Apostolit owat tehnet/ Act. 1: 14. Ja Cornelius Sodan Päämies. Nijncuin Engeli todista hänestä sanoden: Sinun rucouxes ia almus owat muistetut Herran edes Act. 10: ℣. 4. Näiden Pyhäin Esimerkiä pitä myös meidhän seuraman/ ia ei suuttuman waan odottaman HERRA.

2. Tämän Wertauxen selityxest.

Ystäwän cansa/ joca matcast tygö on tullut/ ymmärretän / Risti ia wastoinkäymys / joca tudzutan Ystäwäxi (wieraxi) 1. Tulemisen tähden/ Sillä nijncuin Wieras ei ole aina meidän tykönäm/ waan tule tygöm. Nijn Risti ia wastoinkäyminen/ ei algusta ollut meidäm tykönäm. Gen. 2: 25. Mutta Esiwanhemmitten/ sen pahembi/ langemisen cautta/ tuli meidän tygöm. Nijncuin P. Pawali sano: Yhden Ihmisen cautta on Syndi Mailman tullut. Rom. 5: 12. 2. Nijncuin/ ei useingan yxinäns tule/ waan tuo muita myös cansans. Nijn wastoinkäyminen/ harwoin yxin tule waan hänelle on Cumpaneita cansans/ nijncuin Sanantaseus sanotan: Nulla calamitas sola. Ja nijncuin kärsiwällisen Miehen Hiobin Esimercki sen yldäkyllätsest todexi näyttä. Job: 1. Joca yhtenä Päiwänä mistais/

Wäsi sata paria Härkiä/ wäsi sata Asia/ Seidzemen tuhatta Lammasta/ Colme tuhatta Camelia/ ia sangen palio Palwelioitans. Caicki hänen Lapsens/ seidzemen Poica ia colme Tytärtäns. Joisa caickisa ei Hiob pahennut/ waan sanoi: Alasti minä olen tullut Äitini cohdust/ ia alasti pitä minun sinne jällens menemän. HERra andoi/ ia HERra otti Herran nimi olcon kytetty. Hän tuli myös lyödyxi pahoilla Paisumilla/ hamast Candapäästä Kyresen asti. Ja hän otti sawiastian murun/ ia capei händäns/ ia istui tuhwas. Wielä sittekin/ pilcais hänen oma Emändäns händä/ sanoden: Wieläkös pysyt wacuudesas? siuna Jumala ia cuole. Waan hän wastais händä ia sanoi: Sinä puhut/ nijncuin tyhmät Waimot puhuwat. Jos me olemme hywä saanet Jumalalda/ eikö myös meidän pidä ottaman paha wastan. Caickisa näisä ei Hiob rickonut. Ystäwänsä myös pilcaisit händä. Nijn on hänen waiwans ollut sangen suuri/ ia nijncuin hän idze walitta/ sanoden: Jos minun surkiuten punnitaisin/ ia minun kärsimisen yhtähawa lasketaisin Waagan päälle/ nijn se olis rascambi cuin sanda meres. Iobi 6. v. 1. 2. 3. 3. Nijncuin toinen Wieras toista/ waiwalloisembi on. Nijn on wastoinkäyminen/ nijncuin Jonast nähtäwä on. Se oli hänelle rascas/ että hän sai käskyn Jumalald mennäxens Niniwen/ (Pacanain secan) saarnäman. Rascambi cosca merellä suuri Tuuli nousi/ nijn että Haaxi luultin riccondu wan. Wielä rascambi/ että se heitetty arpa langeis hänen päällens/ nijncuin

se an-

se angarä ilma olis hänen tähtens ollut. Wielä sijtte tascambi se/ että hän heitettijn meren/ cusa ei hän oljennut johoncuhun carkian/ waan Walascalan suuhun/ joca ei händä pitänyt huulisans/ waan nieli/josa hän oli logan ia mudun seas/ ei yhtä eli cahta hetke/ waan colme Päiwä. Jon. 1. 4. Ninecuin Wieras cunniall wastan ottais/ tule monda estettä/ ettei tahdon jälken/ saada sen cansa mennä. Ninecuin Lothista nähdän/ joca olis cunniallisesi ottanut wastan/ ne caxi Miestä (HErran Engelitä) jotca hänen tygöns tulit yöxi/ waan Caupungin Miehet olit hänelle estexi. Gen. 19. Nijn wastoinkäymisellä on monda estettä. Jonas Propheta/olis sen wälttänyt/ett ei hän olis tu llut Niniwen Saarnajaxi/ waan tuulispää merellä oli hänelle estexi. Jon: 1. 5. Wieras ei aina meidän tykönäm ole/ waan myös mene. Nijn wastoinkäyminen/ ei alati meidän päällam ole/ waan se myös pois mene. Ninecuin Chrysostomus sano: **Ei Jumala salli hänen Pyhillens/ eikä Jloa / eikä Wastoinkäymistä alinomaista.** 6. Ninecuin Wieras/toinen enämmän aica/ Ystäwäns tykönä wijpy/ toinen wähemmän: Nijn myös Wastoinkäyminän. Hän oli Abraham Patriarchan tykönä/ Colme päiwä. Gen: 22: 4. Josephin tykönä Egyptis Colme ajastaica. Gen: 39: 20. Punasta tautia sairastawan Waimon tykönä/ Caxitoista kymmendä ajastaica. Matth. 9: 20. Sen Miehen tykönä/ jonga JEsus paransi Bethesdan Lammicon tykönä/ Taudistans/ Cahdexen neljättäkymmendä ajastaica. Joh. 5: 5. Israelin Cansan tykönä/ Babelis ollesans Seidzemenkymmendä ajastaica. Jer: 29:9. 2. **Risti ia wastoinkäyminen cudzutan Ystäwäxi.** 1. Että se/ meidän Ystäwäldäm/ ia rackalda taiwalliselda Jsäldäm/ Jumalald caickiwaldialda meidän päällem tule. Ninecuin Syrach sano: **Caicki tule Jumalald onni ia onnettomus/**

elämä

Elämä ia Cuolema. *Syr. 11: 14.* Ja Hiob: Jos me olemme hywä saanet Jumalald/ eikö myös pidä meidän ottaman paha wastan. *Hiob. 2: 10.* 2. Että se meitä neuwo/ ikänäns cuin Ystäwä Ystäwätäns. Nijncuin Osean tykönä seiso: Cosca heidän pahoin käy/ nijn heidän pitä minua edzimän/ ia sanoman: Tulcat ia palatcat HERran tygö. *Oseæ 4. v. 1. 3.* Nijncuin Ystäwä sen tygö ustammin poicke/joca hänen paras mielestäns on. Nijn Wastoinkäyminen on Jumalan armon mercki. Sillä jota HERra racasta/ sitä häu rangaise/ ia on hänelle otollinen/ nijncuin Poica Jsällens. *Prov. 3: 12. Heb. 12: 4.*

Sen cansa/ jonga pitä tätä wierasta ia Ystäwätä (Risti) wastan ottaman/ ymmärretän caicki Ihmiset. Mutta enimmäst cuitengin Jumaliset. Sillä joca tahto olla Christuxen Opetuslapsi/ hän ottacan Ristins ia seuratcan händä. Nijncuin idze Christus sano: Matth. 16: 24. Että nyt tämä wieras ja Ystäwä (Risti) oikein wastan otetaisin/ nijn pitä caickein Ihmisten/ lainari anoman/ Ei piä/ se on/ Jumalan caickiwaldian apua ia yläspitämystä. Erinomaiset Colmen Leiwän cansa Ymmärretän/ Vsco/ Toiwo/ Kärsimys. Sillä näitä meidän JUmalald ia Pojaldans JEsuxeld Christuxelda/ ahkerast pitä rucoileman. USCO me tarwidzem / että me uscoisim ristin/ Jumalald päällen tullen. TOJWO/ että me kärsiwällisest toiwoisim ia odotaisim/ HERran sen meildä poiskin ottawan jonga hän päällemmekin tulla andanut on. KÄRSJMystä että me olisim kärsiwäiset ia otaisim hywällä mielel wastan/ mitä HERRA meidän päällem pane.

Maca-

Macawaisen Kyläläisen cansa / ymmärtän Jumala Caickiwaldias / joca näky / ikänens cuin macawan / silloin cosca ei hän meille cohta anomisen jälken / tarpeitam anna. Ja nijncuin perhen Jsännän cansa / caicki lapset ja perhet maca / ja ei kengän astatans taida saada: Nijn myös cosca Jumala peittä caswons nijn caicki Luondocappalet näkywät meildä awun kieldäwän.

Ja näin tällä tawalla meidän wapahtaiam Christus / tällä cauilla wertauxella meitä opetta / pysymän alinomaises rucouxes ja ei wäsymän / eikä suutteuman. Sillä waicka taiwalinen perhen Jsändä / Ensist näky uijncuin kieldäwän meidän anomisen ja ei cohta cuule meidän rucoustam. Nijncuin tämä macawainen kylän mies teki sonoden: Älä minua waiwa / minun oweni owat sulietut ja Lapseni owat cammios / en minä taida nosta andaman sinulle: Näin jos apunsa HERra sijrtä ei senthäden peräti kiellä.

Jos hän wielä kiusa meitä /
Ja awun cansa wippy.
Cuitengin odotan händä /
Hänes myös kynni ripun.
Hän luullan olewan hirmuinen /
Joca on sangen suloinen
Ja walmis auttaman caicki.

Nijncuin hän tästä sano: Minä sanon teille: ellei hän ylös nouse / että hän on hänen ystäwäns cuitengin että hän nijn ahkera on rucouxes nouse hän ia anda hänelle nijn monda cuin hän tarwidze. Jos nyt col-

colcuttaminen pehmitti macawan kylän miehen andaman/ mitä colcuttaia anoi? palio enämin Jumala Caickiwaldias/ cuule nijtä / ja anda heille anomisens / jotca oikias uscos händä yötä ia päiwä rucoilewat/ Sentähden: Odota HErra ole turwasa pelkämätöin aina/ ja odota HErra. *Psal. 27. v. 14.*

3. Tule meidän wari otta nijstä syistä/ jotca meitä waatiwat rucoileman.

1. Jumalan angara ia cowa käsky: sanoden: Anocat/ Edzikät/ Colcuttacat. Rucoile minua hädäsäs. *Psalm. 50: v. 15.* Aina tule rucoilla ia ei wäsyä. *Luc. 18. v. 1.*

2. Suloiset ia ihanaiset Jumalan caickiwaldian lupauxet Nijncuin täsä 1. Opetuslapsille annetut sanoden: Anocat/ nijn te saatte/ Edzikät/ nijn te löydätte/ Colcuttacat nijn teille awatan. 2. Yhteisest caickille Ihmisille sanoden: Sillä jocainen cuin ano/ saa/ ia jocainen cuin edzi/ se löytä / ia jocainen cuin colcutta / sille awatan. Ja waicka ei JUmala meitä wastais anomisen/ cuitengin wasta tarpesem.

3. Jumalisten ja hurscasten Ihmisten Esimerkit/ jotca my´s owat rucoillet ia saanet tarpens. Ja waicka ei cohta mielens jälken/ cuitengin jos he rucouxis owat wahwana pysynet/ owat paljo corkiammat lahjat cuin he anonetkan/ saanet. Cananean Waimo/ waicka hän sai cowan wastauxen/ cuitengin ettei hän rucoilemast suuttunut/ sai ei ainoastans sitä cuin hän anoi/ waan myös sai mitä hän tahdoi/ ia päällisext ylistettin Christuxelda Matth. 15: 22. Marc. 7: 24. Nijn myös Jacob Patriarcha paineli caiken yösen/ yhden Miehen cansa/

ia pi-

ia pidätti hänen uscolla ia rucouxella/ joca pois kiſrutti/ ſanoden: Päästä minua ſillä amuroſco io nouſe. Waan Jacob waſtais ia ſanoi: En minä ſinua ennen päästä cuins ſiunat minun. *Gen. 32: 24. 25. 26.*

4. Chriſtuxen Jumalan Pojan wälinkäymys/ joca iſtu Jſäns oikialla Kädellä/ johon hän mieliſty/ ia rucoile hywä meidän edeſtäm/ nijncuin Johannes ſano: Jos jocu ſyndiä teke/ nijn meille on edeswaſtaja Jſän tykönä/ JEſus Chriſtus/ joca wanhurskas on. *1. Joh. 2: 1.* Ja jos me tietämätän Wahingolliſia rucoilem/ nijn pyhä Hengi rucoile meidän edeſtäm. Nijncuin P. Pawali ſano: Embä me tiedä rucoilla edeſtäm/ nijncuin tulis/ waan Hengi rucoile meidän edeſtäm ſanomattomilla huocauxilla. *Rom. 8: 26.*

5. Meidän oma tarpem ia puutumiſem. Sillä caicki me olemma tarwidzewaiſet. Nijncuin Hiob ſano idzeſäns: Alaſti minä olen tullut Äitini cohduſta/ ia alaſti pitä minun ſinne jällens menemän. *Hiob. 1: 21. 1. Tim. 6: 7.* Ja Dawid: Caicki odottawat ſiua/ ettäs heille andaiſit ruan ajallanſa/ Coſcas heille annat/ nijn he cocowat/ coſcas kätes awat/ nijn he hywydellä rawitan. Jos ſinä caſwos peität/ nijn he hämmäſtywät/ coſcas otat heidän henges pois/ nijn he huckuwat/ ia tomuxi tulewat jällens. *Pſalm. 104. v. 27. 28. 29.*

Toinen Osa.

Ensimmäises Osas / saatin cuulla sanottawan syystä / joca Christuxen tätä wertausta sanoman on kehoittanut / nimittäin että meidän pidäis oleman ahkerat rucouxes. Nijn myös idze Wertauxen selityrest. Ja syistä jotca meitä waatiwat rucoileman. Nijn tässä toises me saamme jällens cuulla / Cuinga walmis JVmala Caickiwaldias on / caickein jotca oikias uscos händä rucoilewat / rucousta wastan ottaman ia cuuleman. Waicka me tiedäm JVmalan olewan caickiwaldian ia woimallisen / cuitengin me hänen hywästä tahdostans meitä wastan / cuuleman ia auttaman / epäilem. Sentähden Christus tässä opetta / osotta ia näyttä hänens / caickella muoto meitä cuulewans. Jota hän täke / sijtä halusta / cuin Jsällä lapsians wastan on / cuin hän tahdois sano: Ei yxikän mahda ajatella Jumalata / julmax ja cowax tarwidzewaisia wastan / cuin ihmiset owat. Sillä hän on luonostans hywä ia laupias / ia idze Laupius. Nyncuin hän ihze Mosexel sano: JVmala laupias ia armollinen / pitkämielinen suurest armost ia totudest. *Exod: 34. v. 6.* Waan Jhmisen pahus on suuri maan päällä / ia caicki hänen Sydämens aiwoitus ia ajatus ainoastans aina paha. *Gen. 6: 5.* Jos nyt luonnollisellä Jhmisellä on sencaltainen halu lapsians wastan / ettei hän heille millään muoto / anna wahingollista anomusta / waan mitä hän terwellisemmäxi tietä. Palio enämmin meidän racas Taiwallinen Jsän / anda meille. Jollei aina mitä me anomme cuitengin mitä hän tarpellisemman tietä olewan. Sillä hän woi ia tahto meitä autta. Hän woy / sillä hän on Caickiwaldias. Hän tahto myös / sillä hän on

mei-

weidän kaeds taiwallinen Isän/ sotta on Isällinen hywä halu meitä wastan/ ia suurembi cuin lihallisella Isällä. Esa. 49: 15. Ja anda hän tosin meille nijsä Hengellisisä asioisa/ ei kiwe/ joca me usein anomme/ waan songa hän tietä meillä tarpellisemman olewan. Mahdais sacu ajatella ia sanoa: Jos JUmala näin walmis on cuuleman rucousta/ mingätähden sitten tule monen rucous hyljätyxi? Nijncuin Dawid sano: He huutawat/ waan ei ole auttajata/ HERra/ mutta ei hän wasta heitä. *Psal.* 18: 42. Sijnä hän puhu nijstä Jumalattomista ia ulcocullatuista/ jotca suunsa ia Kielensä cansa ainoastans rucoilewat. Josta Jumala puhu: *Esa.* 29: 13. Tämä Canßa lähesty minua suullans/ ia cunnioidze minua huulillens. Mutta heidän sydämmensä on caucana minusta/ ia pelkäwät minua Ihmisten käskyn jälkyn joita he opettawat. Vscostans he puhuwat ia kehuwat/ waan Jumalattomast eläwät. Polwians Christuxen edes cumartelewat/ waan silloin myös händä pahalla elämällans corwalle lyöwät ia pilcawat. Nijncuin Pilatuxen palweliat teit. Matth. 27: 29. Joh. 19: 3. Ja ei heille ole oikiata eläwätä usco/ joca ei coscan taida olla ilman hywitä töitä. Nijncuin Jumala Joelin tyköna 2: 12. sano: Käändäkät teitän caickest sydämäst minun tygöni/ paastolla/ itculla ia murhella. Ja näin ettei heille ole oikiata usco/ turhan työtä tekewät. Sillä nijncuin ei yxikän lääkitys taida haawa paranda/ nijn cauwan cuin siellä rauta eli biyjy on. Nijn myös rucous/ joca sijtä sydämmest/ cusa wiha waino ia syndi maca/ ulwosläy/ ei taida olla kelwollinen HEralle. Nijncuin hän idze sano: Esa: 1: 15. Cuin te parhallans käsiän nostat/ nijn minä cuitengin käännän silmän teistä pois: Ja waicka te paljo rucoilisitte

en minä cuitengan teitä cuule/ sillä teidän Käten on werta täynnä. Ja näin ei ainoastans heidän rucouxens/ ei tule cuultuxi/ mutta myös on syndi/ nijncuin Dawid sano: Psal. 109: 7. Ja/ on myös cauhistus/ nijncuin Salomon sano: Prov. 15: 8. Mutta että Jumala myös Pyhäingin rucouxen toisinans/ taicka kieltä/ taicka toisen aicaan sijrttä Nijn se tapahtu. 1. Että myös Jumalisetkin nijtä rucoilewat/ joita ei Jsä Jumala tahdo. Nijncuin Christus sanoi Opetuslapsillens. Matth. 20: 22. Et te tiedä mitä te anotte. 2. Anowat idzellens wahingollisia. Nijncuin P. Pawali sen pistimen tähden cuin hänelle annettu oli/ colmasti rucoili HERra/ että hän läxis hänestä/ waan ainoastans sai wastauxen/ Tydy minun armon. 2. Cor. 12: 7. 8. Rachel anoi Lapsia. Gen. 30. 1. Ja cuoli synnyttäisäns. Gen. 35: v. 18. Sillä nijncuin Jsä anowalle Lapsellens/ ei Kiwe/ Scorpioni/ taicka Weistä anna/ joita lapsi tietämätäns ano/ waan leipä/ ia mitä hän tietä olewan tarpellisen. Nijn JUmala/ joca caickein wijsain on/ cosca hän näke omansa wahingollista anowan/ ei anna ujtä. Sillä hän on meidän Jsän/ joca ei tahdo meidän wahingotam. Sen syyn tähden/ cosca HERra opetti meitä rucoileman/ ruumillisia tarpeita/ käski ensin rucoilla sanoden: Olcon sinun tahtos nijn Maasa cuin Taiwaisa. Jota rucouxen muoto/ ei pidä meidän muuttaman. 3. Wijwyttä ia sijrtä apunsa/ senpäälle että hän Vsco ia kärsimystä/ rucoilian coettelis/ taicka että hän suurembia ia corkiambia lahjoja/ cuin anottucan on/ lahjotais. Ja nämät owat ne syyt/ joiden tähden en me cohta saa ruumillista tarpeitam anomisen jälken/ meidän Taiwalliseld Jsäldäm. Mutta Hengellisiä tarpeita/ ei JUmala yhdeldäkän hurskalda anowaiselda kieldä tahdo/ joita meidän ilman yhdetäkän ehdota tule rucoilla. Mingätähden

ainoa

ainoastans tästä waari on ottaminen/ että me lackamata rucoilem/ ia anom nijtä/ cuin JOmala meidän käskenyt on. Joiden summa pyhästä Jsä meidän rucouxesa seiso: Ja sen pitä meidän tekemän/ wahwasa uscosa/ nöyräst sydännest/ ilman epäilemätä. Ja jos HERra wijpy ia näky apunsa sijrtäwän/ Nijn odota händä/ hän tule totisest/ ia ei wijwyttele. Hab. 2: 4. Ja näin armonsa runsaudella/ apunsa wijwytyxen maxawa on. Jonga meille Armias/ Alinomainen/ Ainoa/ aina Auttaja andacon.

AMEN.

Lyhy

Christillinen Saarna.

Toisna Rucous (Tystai) Päiwänä/ jälken Sununtain Rogationis.

Introitus.

MEille on lukea/ hywät Christityt/ Toises Moseren kirjas 14. Lugus. Että cosca Jsraelin Canßa/ läxit Egyptin orjudest/ ia tulit punaisen Meren partalle. Nijn Cuningas Pharao/ Sotajouckonensa/ ajoi heitä wihaisna taca/ ia saawutit heidän Meren tykönä/ cusa he heitäns sioittanet olit. Nijn he olit suures ahdistuxes/ ia ei ajatellet muuta edesäns olewan/ cuin Cuoleman ia haudat. Waan cosca he huudit HErran tygö/ nijn HERra heitä pelasti ihmelisest. Nijn että hän andoi meren hajota cahtia/ ia weden nijn cuin muurin seisoa/ ia he caickt cuiwin jalgoin läpidzen käwit/ waan Pharao jouckoinens Meren uppois. Josa meille tietäwäxi tehdän Rucouxen woima ia wäki/

cuinga se wäkewä on/ cosca se totinen on/ nimittäin/ nijn että se saa mitä hän ano: Nijncuin idze CHRIstus sano: Mitä ikänäns te anotte Isäldä minun nimeni/ nijn hän anda teille. *Joh. 16. v. 23.* Näin tällä tawalla meidän Wapahtajam Christus myös tämän Päiwäises Ewangeliumis/ osotta sen/ yhdell caunill Wertauxella/ jonga hän otta yhdest Duomarist/ joca ei peljännyt Jumalata/ eikä häwennyt Ihmistä/ cuitengin yhden köyhän Läsken ahkerald rucouxelda on pehmitetty ia ylidzewoitettu. Josta Christus päättä tämän Ewangeliumin/ ia sano: Eiköstä Jumalan pidäis hänen walituitans auttaman/ jotca Yötä ia päiwä hänen tygöns huutawat/ pidäiskö hänen sitä kärsimän? Minä sanon teille/ hän autta heitä pian. Nijncuin Jumalan Seuracunda Ewangeliumin selityxes on saapa cuulla ia ymmärtä. Jota että me jongun hedelmän cansa tehdä taidasim/ rucoilcam ia sanocam: Isä meidän, &c.

Evang. Luc. 18. â v. 1. ad 9.

EXORDIUM.

Waicka Jumala meildä monda hywä työtä/ hänen P. Sanasansa/ ano ia waati; joilla owat sekä nykyisen/ että tulewaisen Elmän lupauxet. 1. Tim. 4: v. 8. Nijncuitengin ei ole yhtäkän parembata cuin on Rucous/ jota Jumala ustas paicas P. Raamatus meildä ano. Sillä tämä on caickein suurin ia corkein Jumalan palwelus/ jolla me sekä idzellem/ että myös Lähimmäisellämm paljo hywä toimitta taidam. Sillä cosca me rucoilem/ uscosa wahwana/ nijn me Vhramme Jumalalle. Psal. 50: 14. Taidamme Taiwat awata ia sulke, Nijncuin Elias teki. 3 Reg. 17: 1. & 18: 45. Jac: 5: 17. Jumalan Wihan leppytä. Jon. 3: 5. 10. Ja paljo hywä idzellämm

ja Lä-

ja lähimmäisellem toimitta. Waan että woni kylmä ja satigen hidas on mailmas rucoileman / senthäden CHRIstus luetus Ewangeliumis / caickia kehoitta rucoileman / nincuin P. Lucas algus tätä Ewangeliumita / sano: Että aina tule rucoilla ja ei wäsyä. Ja yhten tule tämä / meidän Catechismuxen pääcappalden cansa. 1. Toisen käskyn cansa / jolla Jumala tahto / ano / ja waati / että me händä ainoata caikesa meidän hädäsäm ja wastoinkäymisesäm / Rucoilem ja auxenhuudam. 2. Neljänneu käskyn / cansa cusa Isän ja äitin cansa ymmärretän myös Estwallan personat / sekä hengelliset / että mailmalliset / joita myös meidän pitä cunnioittaman. 3. Isä meidän rucouxen cansa. Cusa meitä / nincuin yhdes summas / opetetan caickinaista / sekä heugellistä että mailmallista tarpeita anoman ja rucoileman. Jota tekemän ahkerast / tästä Christus meitä kehoitta. Paremman Järjestyxen ja yxikertaisten selkiämmän ymmäryxen tähden / on meillä tästä Caxi Cappaletta.

I. Siitä wertauxest / wäärästä Duomarista ja Leskestä.
II. Cuinga Christus tällä osotta / oikian rucouxen woiman.

Ensimmäinen Osa.

Josa meillä on Colmet Cappalett / joista meidän tule waari ottä.

I. On tilasta tähän. Josta Ewangelista sano: Nyn hän sanoi myös heille wertauxen. Tämän sanan cansa myös meille tila muistutetan tätä wertausta / jolla rucouxen woima selitetän / edespaneman. Joca wähä ennen näitä textin sanoja meille osotetan / ja on ollut se / että Christus oli ennustanut sen onnettoman Jerusalemin caupungin ja coca judaan Maan häwitöxest. Nyn

hän myös sen tietä opetuslapsillens anda / ettei he sencaltaises waaras pidä huckuman / ja rucouxell hänen taiwallisen Jsäns tyghö pakenewat. Sentähden hän opetta heille muodon ja tawan cuinga heidän Jumalan tygö pitä tuleman. Nimitäin yhden wahwan rucouxen cautta. Ja sentähden hän onsanonut tämän wertauxen / osottaden että aina tule rucoilla ia ey wäsyä. Sillä mitäwarten muutoin rucoillaisin / jollei Rucous olis se oikia Tie / jolla wastoinkäymises Jumalan tygötullan / ja apua saadan. Näin myös muolla Jumalan sanasa rucoilla käsketän ja apu luwatan. Ps. 50: 15. Luc. 11.

Josta tule oppia caickein toimellisten saarnamiesten se / että he sekä ilmoittawat sanan cuulioittens edesä seisowaisen rangaistuxen. Nincuin Jumala cowasti käske sanoden: **Huuda rohkiast / älä säästä / corgota änes nincuin Basuna / ja ilmoita minun cansalleni heidän ylidzen käymisens / ja Jacobin huonelle heidän syndins.** *Esa.* 58: 1. Sekä myös Muodon / cuinga he sencaltaisen wältä taitawat. Näin Christus on tehnyt: wähä ennen näitä Textin sanosä ilmoitti hän wahingon ioca Judan maan edesä seisot: Nyt täsä Textisä / millä wälicoppalella he sen wältä taidaiste. Näin Loth teki / ei ainoastans ilmoitanut Sodomitereille edesseisowaista waara. Mutta myös cuinga heidän piti saaman sen wälttä sanoden: **HERra hucutka tämän sian / noscat ja lähtekät tästä siast.** Gen. 19: 14. Ja nincuin Christus täsä on puhunut wertauxen cautta / sillä Rucouxen woiman ilmoittaden. Ja Nathan Propheta Dawidille. 2. Sam. 12: Näin wieläkin sarnamiesten tule / heidän saarnans ja opetuxens / sanan cuulioitten opixi ja ofenuxexi / laitta.

2. Syystä mitä warten tämä on sa-

rotta

nottu? Josta myös seiso: Sillä että ainatule rucoilla ja ei wäsyä. Joisa sanoisa aina rucoilemisen cansa Ei ymmärretä Munckein Phariseusten/ Pawilaisten ja muiden ulcocullatuiden rucousta/ jotca pitkät rucouxet pitäwät ja luulewat ne sanain paljouden ja lugun pituden tähden HERralle kelpawan. waicke cuinge caucana sydän siitä on. Joista Jumala walitte sanoden: Tämä cansa lähesty minua suullans/ ja cunnioidze huulillans/ mutta heidän sydämmens on caucana minusta/ ja pälkäwät minua ihmisten käskyn jälkijn/ joita he opetawat. Esa. 29, 13. Matth. 15. 8. 9. Jonga tähden myös Christus puhu Kirianoppenuista. Matth. 23: 14. Ja sentähden neuwo sanoden: Cosca te rucoilette/ nijn älkät olco paljo puhuwaiset nincuin pacanat: sillä he luulewat heidäns paljon puhens tähden cuultuxi. Matth. 6: 7. Waan täsä ymmärretän/ ettei ihmisen pidä suuttuman rucouxen/ ja sitä hylkämän pois. Mutta oleman ahkera rucouxes: Nincuin Daniel teki/ joca colme kerta joca päiwä langeis mahan ja kijtei Jumalata. Dan. 6: 10.

Ja näin nähdän/ ettei sijnä kyllä ole/ että ihminen alca hywin/ waan että hän on coiken elinaicans Jumalinen ahkera rucouxes ja Jumalan auxhuutamises. Ole uscollinen cuoleman asti/ nijn minä annan sinulle elämän Crunun. *Apoc.* 2: 10.

3. Idze wertauxesta. Josa colminaiset edespannan.

1. Tästä Duomarista ja hänen omaisudestans. Josta Ewangelista puhu sanoden:

Yxi Duomari oli yhdes Caupungis/ joca ei

peljännyt Jumalata / eikä häwennyt ihmisiä.

Näky camala olewan / ettei Christus wertausta ota oikiasta ja hurskasta waan wäärästä ja Jumalattomast Duomarista. Mutta sihen sy on; että waika kütos olcon Jumalan / monda hurskasta Duomarita löytän / jotca sekä pelkäwät Jumalata / että häpewät ihmisiä / nijn cuitengin se tapahtu harwemmin. Ja wertauxia on sowelias puhua ja otta nijstä / jotca ustammin cuin jotca harwemmin tapahtuwat. sano D. Brent. in Tom. 2. Homil. 21. in Luc. 18. c. Ja näin täsä Jumalattoman Estwallan tawat ilmoitetan / ettei he pelkä Jumalata / eikä tottele hänen P. sanans: Sillä he idzens / suurna pitäwät ja tahtowat että heitä pitä rucoildaman. Eikö häpiä ihmistä. Sillä idze corjat ja häpemättömät owat eik muita tottele. waan tämäncaltainen heidän Jumalattomudens / ei rangaisemata pidä oleman. Sillä wäicka he hetken aica woimallans monda sortawat. Cuitengin Jumala on taiwaisa / joca culleckin töidens jälken maxa. Sillä hänen edesens ei personan muodon perän catzot / waan jocainen joco se olis wapa / joco palwelia / ioco Estwalda / ioco Alammainen / oman työns canda. Että täsä puhutan Duomarista eli Estwallasta / nijn sijtä Opemme että Estwallan sääty on Jumalalle kelwollinen ja otollinen / cusa ne jotca Estwallan wirasaowat / taitawat omalla hywällä tunnolla elä. Sillä Jumala idze on sen säätänyt ia asettanut. Nincuin P. Pawali sano: Ei Estwalda ole muutoin cuin Jumalalda / ne wallat iotca owat / Jumalalda ne säätyt owat. *Rom. 13: 1.* Ja Estwallan wirca on se / että he hallidzewat nincuin Christus sano: Mailmalliset Cuningat hallidzewat / ja waldamiehet cudzutan armollisixi Herroixi. *Luc. 22: 25.* Ja pitä hänen nijn hallidzeman että hän ne pahat rangaise / ja nijnen hywäin

edestä

edestä wasta/ sillä nincuin P. Pawali sano: Ei hän miecka huckan canna/ mutta on Jumalan palwelia ja costaja / sille rangaistoxeri ioca paha teke. *Rom.* 13:4. Ja P. Petari sano: Että he hänelda lähetetyt owat / pahointekijlle rangaistoxeri / ja hurscaille kijtoxeri. *1. Pet.* 2. 15. Pitä sentähden heidän rangaiseman pahan tekiöitä / ja ei säästämän. Sillä nincuin Seneca sano: ei yrikän lihavambi uhri tait a Jamalalle teurastetta / cuin pahantekiä ihminen. Mutta jollei hän rangaise ntjtä / ntjn hän teke idzens osallisexi heidän synneistäns / ia on ntjn wicapää sihen syndin / cuin sekin ioca tehnyt on. Nincuin Jumala Prophetan cautta / Achas Cuningan tygö sanoi: ettäs päästit sen kirotun mihen tykösäs / pitä sinun Sielus oleman hänen Sielins edestä / ja sinun cansas pitä oleman hänen cansans edest. *1. Reg.* 20. 42. Ei heidän myös pidä alammaistans ylönpaldisella ulgos tegolla eli päällä panolla rasittaman. Ei semmengään heitä heidän omaisudestans ia perinöstäns pois ahdistaman sillä sen HERra kieldä sanoden: ei minun Förstin pidä enä ottaman minun cansaldani / ioca heidän on / mutta pitä andaman olla Israelin huonelle heidän sucucunnisans. Sillä näin sano HERra Herra: eikö sinä kyllä ole / te Israelin Förstit? lacatcat caikesta wäärydest ja wäkiwallast / ia tehkät oiken / ja älkät enä rasittaco minun cansani / sano Herra Jumala. *Esec.* 45:8.9. tätä tule totisest päämiesten / Förstein / ja Herrain ajatella / ja ei köyhiä alammaisia ylönpaldisest rasittaman / eikä heitä ntjn rohkiast omaisudestans ia

perinnöstäns ajamän pois. Cädzocan Nabothin päälle. 1. Reg. 21. v. 19. Alamaisten pitä tästä oppiman/ että he owat Esiwallalle alammaiset/ nöyrät ja cuuliaiset/ nincuin P. Pawali neuwo sanoden: Sentähden tule olla alammainen/ ei ainoast nuhten/ mutta myös oman tunnon tähden. *Rom.* 13: 5. Ja P. Petari: Sentähden olkat alammaiset caikille ihmisille/ja säädyille Herran tähden/ olisco se Cuningalle nincuin ylimmäiselle taicka päämiehille/ nöncuin nölle jotca hänelta läheteryt owat pahoniteköille rangoistoxeri ja hurscaille kijtoxeri 1. Pet. 2. 13. 14. Pitä heidän myös cohtulliset vlgos tegot ja Cailliset päällepanot mielelläns maxaman ja ulostekemen. Nöncuin tästäkin P. Pawali puhu- Nön andacat sijs jocaidzelle /mitä welgolliset oletta: sille wero jolla wero tule; sille tulli/ jolle tulli tule: sille pelco/ jolle pelco tule: sille cunnia/ jolle cunnia tule. *Rom.* 13. 7. Että he Esiwallan edest rucoilewat. Nöncuin Pawali sano: Nön minä sijs neuwon/ ennen caikia pidetäisin rucouret/ anomiset/ toiwoturet ja kijtoxet/ caikein ihmisten edestä/ Cuningasten/ja caiken Esiwallan edestä. Että me rauhas ja lewos eläisimme/ caikes Jumalisudes ja cunnialisudes. 1. *Tim.* 2. 1. 2.

2. Leskestä ja hänen omaisudestans. Josta näin seiso:

Nön oli myös yxi Leski synä Caupungis/ joca tuli hänen tygöns sanoden: auta minua rijta weljestäni. Ja ei hän tahtonutcan.

Että tämä Leski tuli Duomarin eten rijtaweliens päälle caipa-

caipaman/ sijnä hän on oikein tehnyt. Sillä että se on Jumalan tahto/ että ihminen Lain ia oikiuden cautta/ pyytä rijtawelijestäns oikiutta. Nijncuin hän sano Ensimäises Mosexen Kirias. Minun on costo/ minä costan. *Deut.* 32. 3. *Rom.* 12. 19. Heb. 10. 30: Se on Lain ia oikiuden cautta. Sillä Estwalda/ Laki ia Oikius/ owat Jumalalda sitä warten asetetut ia säätyt/ että nijden cautta/ toiwo/ pyytä ia hake costo/ wäärin tekijeten ylidzen. Nijncuin Apostoli Petari sano: Että Estwalda on lähätetty/ Pahointekijlle rangaistoxexi ia Hurskaille Kijtoxexi. 1. *Pet.* 2. 14. waan ehkä hän näin Jumalan Käskyn jälken teki. Cadzos cuitengin seiso tässä / että se joca Jumalan sasa wäärynden costaiana oli/ ei tahtonutcan. Josta me opemme.

Että Leskein tila tässä mailmas/ on sangen surullinen tila/ Sillä se on caikilda ylön cadzottu/ ei ainoastans wiekailda ihmisildä/ mutta myös toisnans Estwallangin personailda. Ja ei ainoastans ylön cadzottu/ mutta myös sangen usein wäärydellä sorrettu. Nijncuin tässä seiso: Ettei tätä Leske/ tämä Duomari ole tahtonut oikiuten autta. Ja näin usein wieläkin tapahtu / että Leskein/ ia köyhäin oikius toisexi säetän/ ikänäns cuin matalimmast aidast ylidzen mennän. Vseingin tyranneille pikemin pelgost oikius tapatu/ cuin heille: joca on sangen ihmellinen/ että Estwalda Pelkä Sangareita heidän aseitans ia Coiruttans. ja heille pelgost woiton anda ja cuitengin heille on Jnmala andanut miecan/ Pahointekijlle rangaistoxexi. *Rom.* 13. 4. Ja näin heidän Julmudens ja wärydens sillä hillitä taita. Mutta ei mitän paha pelätä/ jos Leskille orwoille ja Köyhille wäärys tapahtu Ja cuitengin heille owat angarammat aset cuin näill pahoille/ joca owat; joca Päiwäinen Rucous / ia

Herra

HERran tygö kyynelitten wuodattamus / nijden ylidzen jotca heitä waiwawat. Joita ylös astumast/ ja costo woimallisest tuomast/ ei miecka estä/ Nijncuin Syrach tästä puhu sanoden: Leskein kynelet tosin wuotawat sasupäihin; Mutta he huutawat ylös päin sitä wastan cuin heitä wuodattanut on. *Syr.* 35. 18. Ja tosin/ heidän rucouxens on nijn woimalinen/ ilman heidän ajatustansackin että se matkäsaatta suuret ia angarat raugaistuxet Nijncuin Jumala uhca rangaista ja kolla nopia todistaja/ nijtä wastan/ jotca Leskille / ja orwoille wäärykkä ja wäkiwalda tekewät. *Mal.* 3. 5. Ja tosin Jumala Kiro nijtä wijdennes Mosexen Kirias sanoden: Kirottu olcon joca mucalaisen / orwoin ja Leskein oikiuden wäändä/ ja caicki cansa sanocan Amen. *Deut.* 27. 19. Vhca myös hucutta heitä nijncuin tyranneia. Prophetan Dawidin 82: 8. Psalmisa. Ja jos Leskeille ia orwoille oikius tehdän/ HERra lupa coco hallituxella ia Cuningalle menestyxen: Mutta jos ei/ nijn hän tahto sen mahan cukista. Jer. 22: 3. 4. 5. Tästä puhu myös Jumala wielä angarammin Toises Mosexen Kirias 22: 22. 23. 24. sanoden: Ei teidän pidä yhtän Leske eli orwoilasta murhellisexi saattaman. Jos sinä hänē murhellisexi saatat/ nijn hän huuta minun tygöni/ ja minä cuulen hänen huutons. Ja minun wihan julmistu/ nijn että minä tapan teidän miecalla/ ja teidän emändän pitä tuleman Leskixi/ ja teidän Lapsen orwoixi. mingätähden Esiwallan personat tätä pitä wisust ajatteleman/ ia ei Leskein oikiutta alaspolkeman / tieten että heidän jocapäiwäine-

wäinen Rucouxensa/ on wahingolisembi nijlle/ jotca heitä wakwawat/ cuin Tyrannein coirus. Sillä tämän he curituxella hillitä taitawat. Waan Leskein kynneleitä/ei he taida Herran eteen astumast ia costo hutamast estä. Tämän on tundenut Hiob/ joca ei andanut Leskein Silmiä heicoxi tulla/ nijncuin hän tästä puhu sanoden: Minun nuorudestani olen minä ollut nijncuin Isä ia hamast Äitini cohdust olen minä mielelläni lohduttanut. *Hiob. 31. 18.* Näin pitä wieläkin Leskiä holhottaman ia heidän oikiuttans ylös auttetaman. Senpäälle ettei HERran wiha julmistuisi/ ja Maacundan monda rangaistusta lähätäisi. Mutta tässä puhutan oikeista Leskeistä/ Sillä ne owat oikiat Lesket sano P. Pawali 1. Tim. 5 5. Jotca yxinäns owat ja asettawat Toiwons Jumalan päälle/ pysyden aina rucouxis yötä ja päiwä. Tämän caldainen on ollut Judith. Josta puhui jocainen hywin/ että hän pelkäis Jumalata/ ja ei yx kän hänestä tiennyt mitäkän pahutta sanoa: *Judith. 8: 8.* Nijn myös Hanna prophetissa. Luc. 2. 36. Mutta eläwäldä cuollet owat ne/ jotca hecumas eläwät/ ja jotca joutilasna ollesans oppewat huoneita ymbärins juoxendeleman. Ja ei he ainoastans ole joutilat/ mutta myös kielewät/ hembet ja puhuwat luattomia. Nijncuin Apostoli Pawali näistä puhu. 1. Tim. 5: 6. 12. 13.

3. Cuinga tämä Leski on woittanut wäärän Duomarin? Ei Jumalan Lailla/ ei Lesken onnettomudella/ ei hurskalla asiallans. Eikä myös rijtawelläns wäärydellä/ ja julmudella. Waan rucoxen ahkerudella.

josta näin seiso: Muttawthmein sanoi idzellens: waicka en minä Jumalata pelkä/ engä häpiä Ihmisiä/ cuitengin että tämä Leski waiwa minua/ tahdon minä händä autta ettei hän tulis ja nurisis minua.

Joisa me cuulemme/ että waicka Estiwallan personat/ joisa myös monda Jumalatoindakin löytän/ ei julkisesta nuhtele idzens/ Ei tosin Julmatcan/ waan pikemin heitäns kärscawat. Nijncuin Pawi Romis waati/ että mitä ikänäns hän asetta ja päälle pane/ se pitä vscon Artikelin edest pidettämän ja wastanotettaman. Ja jos jocu sitä wastan sano/ nijn se bannan pannan. Sillä he hokewat ei taitawan Pawin wäärin mennä/ eli erhetyä/ eikä kenengen tohtiwan händä nuhdella/ waicka epälucuiset Sielut cansans cadoturenweis. Nijn cuitengin nijllä Tyranneilla (jotca Jumala armolisest/ edeskinpäin meildä wariel con) on aina paha oma tundo/ joca heisä näin puhu cuin tässä seiso.

Josta me opimme/ että waicka syndi ia Jumalattomus hetken aica maca/ on äneti ja wai cosca se tehdyri tullut on/ ikänäns cuin coira hywäsäns: nijn cuitengin cosca ei synnist aicanans lacata/ waan pelkämätä sijnä maatan/ paha oma tundo heräjä/ cuin coira hywästäns ia wäjytyrestens/ ylös nouse/ waiwa ia ahdistaja saatta ihmiselle suuren sydämen kiwun pelgon ja wapisturen/ nijn ettei hän cusacan löydä sia eli lepo. Nijncuin wtssauden Kirias sijtä seiso kirjoitettu. Sap. 17. 3. ad 7. Senpäälle on meille monda Estinerckiä sekä wanhas että wdes Tästamendis: Cain löi welicns Abelin cuoliari/ oli surucoin/ nijncuin ei hän olisi mitäkän paha tehnut: Sillä hänen syndins macaisi nijncuin rascasa unesa. Sentähden hän myös/ cosca HERra kysyi hänelle sanoden: Cusa sinun welies Abel on? Wastasi kyllä rohkiasti/ ia sanoi: En minä tiedä/ olengo minä welieni wartia. Mutta cosca HERra sanoi.

Mitäs

Mitäs tehnyt olet? welies weren äni huuta minun tygöni maasta: Nijn hänen syndins heräisi hänen omatunnosans ja hän tuli sen caltaisen Sydämmen ahdistuxen että hän langeis epällyxen ia sanoi: Minun pahatecon on suurembi/ cuin se minulle annetaisin andexi. Mutta Augustinus wasta sihen ia sano: *Mentiris Cain*, Sinä walhetelet Cain: Sillä Jumalan armo on suurembi/ cuin caiken Mailman synnit. *Gen.* 4. Nijn myös Dawid Cuningas/ cosca hän langeisi huoruten ia miestappon oli ensist suurutoin. Sillä cosca Nathan Propheta puhui hänelle wertauxen cautta/ yhdest Rickast Ihmisestä / jolla oli sangen palio lambaita/ ja cuitenhin otti yhden köyhen Miehen ainoan Lymban ja tappoi sen: Cosca Dawid sen cuuli/ wihastui hän sangen sen Ihmisen ylidzen/ joca sen oli tehnyt ia sanoi: Nijn totta cuin HERra elä/ hän on cuoleman lapsi; Ei tundenut wielä hänen syndiäns. Mutta cosca Propheta sanoi: Sinä olet se mies: Ja ilmoitti hänen syndins/ äskein heräist/ ia hän sanoi: Minä olen syndiä tehnyt Herra wastan. 2. *Sam.* 12: Nijn se myös tapadui /P. Petarin cansa: ennen cuin Christus astui hänen wenhesens saarnatman/ oli hän surutoin: Mutta sitte cuin hän näki ia ymmärsi HERran Christuxen Jumalisen woiman HERrauden ia majestetin sitä suuresta calan saalista cuin hän oli hänen siunauxellans toimitanut nijn pelco ja wapistus tuli hänen päällens nijn suresti/ että hän sanoi: HERra mene pois minun tyköäni sillä minä olen syndinen Ihminen. *Luc.* 5: Nijn myös weronottajan cansa/ joca tulli huonesa oli surutoinna/ ei tundenut hänen syndiäns: Mutta cosca hänen syndins ylösheräsi/ meni hän ylös Templin/ Rucoili Jumalalda syndiäns andexi sanoden

HERra armada minun syndisen päälleni. Luc. 18.
Näistä Estmerkeistä me nyt ymmärräm/ cuinga myrkyllinen cappale syndi on/ cuinga se waiwa ja ahdista Ihmisen omatundo-cosca se ylös herä/ ja usein saatta epäillyxen/ jollei Jumala händä lohduta ia ylösojenna. Ja waicka hän hetken maca/ ia teke Ihmisen suruttomaxi cuitengin hän wihmein herä/ ja waiwa ihmistä hirmuisesta. Cawahtacan ja wältäkän sentähden idhzecukin syndiä/ senpäälle/ ettei omatundo händä waiwaisi/ ia wedäisi Jumalan armosta tjancaickisen cadotuxen.

Toinen Osa.

Ensimmäises osas sanottin sijtä wäärästä Duomarista ja hänen oikiudestans. Nijn myös sijtä köyhästä Leskestä/ hänen tilastans/ ja cuinga hän tätä wäärä Duomarita/ ei taitanut oikialla astallanswäätä henens auttaman/ ia cuitengin rucouxens ahkerudell hänen pehmitti.

Nyt täsä toises saadan cuulla/ cuinga Christus sowitta tämän wertauxen/ nijn että se osotta meille rocouxen woiman sanoden: Cuulcat mitä tämä wäärä Duomari sano: Eiköstä Jumalan pidäis hänen walituitans auttaman/ jotca yötä ja päiwä händä huutawat/ pidäiskö hänen sitä kärsimän? Minä sanon teille hän autta pian.

Joinen sanain cansa Christus tietä anda; cuinga wekewä ia woimalinen oikia ia ahkera Rucous on. Nimittäin nijn että Jumala caikella muoto cuule meidän ahkeran Rucouxem. Sanottin myös eilän tästä astasta/ sijnä wertauxesa Kylän miehestä/ joca colme leipä anoi macawaiselda kyläliseldens/ jonga hän pehmitti colcuttamisellans owen

päälle

päälle. Nyncuin myös lapsesta leipä Jsäldäns anowaiselda. Joilla myös Jumalan tahto meitä ia meidän rucoustam wastanottaman julistetan. Cuiten gintällä wertauxella/se wielä wäkewämmin ilmoitetan/ ntjn ettei yxikän mahdä epäillä/ oikian rucouxen woimasta ja wäkeydestä. Sillä jos tämä Duomari/ joca ei häwennyt ihmistä / eikä peljännyt Jumalata/ tätä Leskeä auttaman kehoitettin. Palio enemmin HERra Jumala Caickiwaldias/joca luonostans on hywä/ tahto meidän rucouxen wastanotta ja cuulla. Duomari ei ole Jsä / mutta Tyrranni/ cuitegin cuule köyhä Läskeä. Jumala on meidän Jsäm/ ia se nimi hänelle omistetan/ ja ei pidäis meitä cuuleman? Duomari on cowa/ ia ei tottele meiden waiwoiam/ cuitengin waimon rukouxen jälken teki: Waan Jumala on luonostans laupias/ ja meidän waiwojam armathta/ sanoden: Hänen tykönens minä olen tuscasa. *Psal.* 91: 15. Duomari ei käskenyt Lesken asiatans etensä tuoda/ ja walitta rjtawelicns wäärytä/ mutta pikemin pahaxens otti / että hän händä huudollans rasitti/ cuitengin händä cuuli. Mutta Jumala käske/ että me händä caikesa meidän wastoinkäymisesäm rucoilem ja auxem huudam/ ja jos en me sitä tege/ ntjn me poliem hänen käskyns/ tottelemattomudellam. Sillä se joca sanoi: Ei sinun pidä tappaman/Ei sinun pidä huorin tekemän. Ei sinun pidä warastaman. Se myös sanoi: Rucoile minua tuscasa. *Psal.* 50: 15. Cosca nyt Jumala käske meitä hendäns rucoileman/ eikästä sijs pidäis hänen meidän rucoustam cuuleman. Duomari ei yhtän apu leskelle luwañut eikä cuulta hänen rucoustans / mutta ntjn hywin cuulemisen/ cuin awungin kielsi/mutta Jumala lupais cuulla/ ja sitä ei yxikerraiset / waan walan cansa/ sanoden: Totiset Totiset sanon minä teille: mitä ikänäns te annotte Jsäldä minun

nimeni/ nijn hän anda teille. *Joh.* 16: 13. Mixi hän sijs lupaustans ey pidäis ia täytäis. Mingätähden jos hän näky toisinans cuulemisens sijrtäwän/ ja cauwan Jumalatto-mitten julmutta kärsiwän Jumalisia wastan. Cuitengin ei pidä epäildämän/ waan rucocouxis wahwana oldaman ynnä Dawidin cansa sanoden: Minun Sielun wartioidze HERra/ huomen wartiasta toisen huomen wartian asti. *Ps.* 130: 6. Ja vscottaman täydelisest mitä HERra myös täsä sano: Minä sanon teille: Hän autta pian Mutta täsä tule meidän tietä/ mikä oikia rucous on/ Jonga Jumala cuule ia wastan otta.

I. Ettei se ole tyhiä äni eli humaus joca suusta ja huulista vlgoskäypi/ ilman ajatuxeta ja ymärryxetä. Nijncuin Pawilaiset hourailewat/ heidän helmens lukemisen cansa. Cusa huulet tosin liikuwat ia änen andawat/ waan Sydän ei sitä mitän tiedä. Joista Christus puhu sanoden: Tämä cansa lähesty minua suullans ia cunnioitta minua huulillans. Mutta heidän Sydämens on caucana minusta. *Matth.* 15: 8. Eikä se seiso/ palios pitkälises puhes. Nijncuin Phariseuxet luulit. Jonga tähden Christus cowin nuhetele ia huuta woi hedän ylidzens Matth. 23. 14. Ja sen tähden neuwo heitä P. Matth. tykönä 7. sanoden: Cosca te rucoilette/ nijn älkät olkat pallo puhuwaiset nijncuin Pacanat. Mutta on Sydämmellinen huocaus ia puhe Jumalan tyhö/ joca suusta että sydämestä ulgoskäypi/ iolla me meidän tarpem Jumalalle edestuotamme/ ia hänelä apua änomme/ ia se Palwelus/ työ/ ia teko/ on Jumalalle otolinen ia kelwolinen. Ja nijncuin yxi a-

mu

mu uhri/ ia meidän Kätten nostamns nijncuin ehto uhri. Nijncuin Dawid sano hänen 141:2. Psalmisans Sillä yhden Christillisen Ihmisen Rucous/ joca tapahtu henges ia totudes/ ei ole muuta cuin yxi cansa puhe Jumalan cansa/ Nijncuin Cyprianus sano Cusa hän hänen tuscans Jumalalle ilmoitta/ ia tietäwäxi teke/ händä rucoile ia apua hänelda ano/ ia händä sytte kyttä ia ylistä. Ja tämän palweluxen Jumala tahto caikilda Ihmistidä/ ia käske että heidän pitä händä Rucoileman. Psal. 27: & 50: Joh. 16. Luc. 11: Ja joca ei tahdo Jumalata rucoilla/ teke suuren Synnin/ ia wetä Jumalan rangaistuxen päällens. Nijncuin Psalmisa seiso: Eikö sys kengään pahointekystä sitä hawaidze? jotca minun cansani syöwät rawiten heitäns/ waan ei he rucoile HERra. Ps. 14: 5. Ja nijncuin tämä käske meitä händäns rucoileman/ nijn hän myös lupa meidän rucouxen cuulla ia wastanotta. Nijncuin 50: Psalmis. Ja Esaian tykönä 65: 24. Lugus. Ja tapahtu/ että ennen cuin he huutawat/ tahdon minä wastata: Cosca he wielä puhuwat/ tahdon minä cuulla. Jonga päälle meillä on monda Esimerkiä. Cosca Moses rucoli/ nijn Joswa woitti Exod. 17: 11. Cosca Joswa rucoili/ nijn Auringo seisoi Taiwan laella. Josv. 10. 13. Elias Propheta Tulen alas Taiwast rucouxellans sai. 1. Reg. 18. 37. Ja monda muuta Esimerkiä olisi senpäälle. Sentähden sano Lutherus: Se on mahdotoin että wanhurskan ihmisen rucous mene turhä.

2. Ketä

ajanut Jerusalmin/ Asin tammalla ja ikenalaisella Asin warsalla/ juuri sen jälken/ cuin Zacharias Propheta oli ennen ennustanut cap. 9: 9. 10.

Nijn mahta tämä Ewangelium tällä hetkellä silläns olla ja sentähden on säätty ja asetettu / että yhdest toisest tarpellisest ja corkiast opist nimittäin Christuxen Ehtolisest tänä Sunnuntain saarnattaman pidäis. Jota hedelmän cansa tehdäxem rucoilcam ja sanocam/ Jsä meidän joca olet &c.

HERran Christuxen Ehtolisen sanat owat kirjotetut. *Matth. 26: 26. Marc. 14. 22. Luc. 22: 19. 1. Cor. 11. 23.*

Exordium.

Se corkia oppi/ HERran pyhästä Ehtolisest on sangen tarpelinen wsein/ semmengin tähän aican wuodest/edespanda saarnatta ia opetetta Jumalan Seuracunnas.

1. Että se on mittamatoin lahia ia käsittämätöin tawara/ jonga idze HERra Seracunnallens Testamendixi andanut ja lahtottanut on/joca on idze meidän HERran ia wapahtajam JEsuxen Christuxen totinen ruumis ja weri. jonga cansa me idzellämomistam coco Christuxen Jumalan ia Jhmisen caikein hänen hywäin tecoins cansa/ joca on tullut ihmisexi/ kärsinyt pijnan/ cuoleman/ ja cuolluist ylös nosnut ihmisten hywäxi/ iota corkiata lahia ja tawarata/ ei yxiken ihminen ia eipä Engelitkän täydelisest taida ulospuhua ja sanoa. 2. Että ne hurscat/ ja Jumaliset ihmiset/ tulisit oikein opetetuxi ia wahwistetuxi oikias ymmärryxes. Wastan Sathanan kiuckua ia pilcka: Ja tacaperin ajetaisin caicki wäärät opetuxet/ jotca wastan tätä corkiata salaisutta owat: Jota hurskan ja vscolisen opettajan wiran sano Apostoli P. Pawali waatiwan. Tit. 1. 9. 10.

3. Että nyt tähän aican wuodest/ käy enä wäke cuin muullaisin Herran pöydälle joista muutamat sangen wähän ymmärtäwät tätä corkeata Ehtollista/ ainoastans tawan tähden/ jotca ensin wisust opetettan.an pitä/ etei he heillens Duomioxi sitä otaist.

Waan paremman Järiestyxen ia nijden yrikertaisten selkiemmen muiston tähden/ on teidän rackauden saapa cuulla tämän corkian opin Neliäs osas.

1. Cuka tämän corkian Ehtolisen säätänyt on/ ja mitä sijnä ihminen wastan otta nimittäin/ JEsuxen Christuxen totisen/ luonnollisen ja totisest läsnäolewaisen Ruumin ja weren / Leiwän ia wijnan cansa/ juuri nijn cuin Jumalan Poica idze asetuxen sanoisa puhunut on/ ja P. Ewangelistailda ja P. Pawalilda/ nijncuin vscotuulda todistailda kirjoitettu on.

2. Nystä wäkewistä todistoxista/ joilla osoketan että Christuxen Rumis ia ja weri/ Leiwäs ja wijnas wastan otetan/ sijnä pyhäs Ehtollises/ sekä vscollisilda että vscottomilda/ kelwollisilda ja kelwottomilda.

3. Mitä hywä ja hyödytystä meille on sijtä corkiast sinnatust Sacramendist/ ja mitä warten se on säätty ja asetettu.

4. Cuinga idzecungin händäns walmistaman pitä tälle Ehtolliselle/ että hän mahdollisest ia kelwollisest sitä nautidzis.

Mutta ettei aica myötä anna yhdellä hetkellä coco tätä corkiata oppia jongun hedelmän ja hyödytyxen cansa ulwos puhua

ymmärtä anda / ettei hän omians nälkän cuoleta/ waan ruocki/ rawidze ja ylhällä pitä. Nijn myös hän anda teitä/ pyhän Ruumins ia werens iacamisella/ että hän omians hengellisellä tawalla elättä/ nijn ettei sielun nälkän pidä cuoleman.

Tästä me opemme/ Että meidän pitä suurna ja corkiana pitämän tämän Ehtollisen: Sillä nijncuin tämä on idze sildä suurelda ja corkialda HERralda/ joca on HERra ylidhze caickein/asetettu/nijn meidän pitä myösen hänen pyhän ja oikian asetuxens/suurna ja corkian a pitämän/ ja me sen lehian aina suuremmas arwos pidämme/ jonga hywä ystäwä/eli corkia persona on andanut eli asettanu. Juuri nijn pitämeidän tämän hywän ystäwän/ rackan ylkämiehem/ weliem javscollisen HERram iawapahtajam Christuxen tähden tämän hänen corkiast ylistettäwän Ehtollisens racasna ja erinomaises suures cunnias pitämän. Ja nijncuin meidän caikein corkeinda tawaratam tallela pitämän ja tätä meidän HERram sen edest ylistämän ia kijttämän. Sillä jos hän on meidän Herram ei pidä sijs yhdengän ajatteleman että hän hänen pyhän säätyns iä asetuxens anda ia salli joldaculda palwelialdans laimilyötä ia polietta. Sentähdän pitä myös caickein ihmisten sitä ajatteleman/ cosca he tietäwät HERran sen säätänexi/ ettei he sitä toisella tawalla käytä/ cuin hän sen käskenyt on/ Ettei he myös sijtä leickia eli pila tee eikä sitä wäärin käytä/ei pahoinsijtä ajattele/ey semmengän wärin puhu/ nijncnin ne Jumalattomat tekewät/ Joista pitä waarin ottaman/ sekä huonen wanhimmat että myös Esiwalda ia andaman saada heidän cohtulisen rangaistuxens.

II. Tule meidän waari otta ajasta/ cosca tämä tapahtunut on/ josta puhuwat Ewangelistat ia P. Pawali sanoden. Sinä yönä jona hän petettin

tektin. Jota ei he sen tähden tege/ että myös me Ehtollisen ajalla mahdaisimme HERran Ehtollist pitä. waan 1. sentähden että me tämän Ehtollisen tiedäisim sitä pyhembänä ia corkiambana pitä/ ajan tähden. Sillä niincuin tapa on/ että yhden ystäwän wijmeiset puhet/ suurembana ia corkiiambana pidetän/ cuin ne jotca yhteisest ennen puhutut owat. Niin myös meidän pitä nämät Christuxen wijmeiset sanat/ pyhembänä ja corkiambana pitämän/ ja ei rohkeneman nijtä toisin selittä ja ymmärtä/ cuin JEsus Christus ne idze on puhunut. Sentähden ei pidä yhdelläkän ihmisellä oleman woima/ olisco se idze Paawi eli Calwinus täsä pyhäsä Sacramendis/ jota cuta rahtuacan muutta.

2. Että Judalaiset silloin teurastit ia söit pääsiäis lamban/ ja hän tämän cansa olis tietä andanut/ että hän ainoastans on se oikia Pääsiäis lammas/ joca caickein ihmisten syndein edestä teurastettaman piti/ ia ristin päällä uhrattaman ja sen cautta puhdistaman ne jotca hänen päällens uscowat/ heidän caickista synneistäns. Ja näin tällä tawalla tahdoi tämän cansa/ Judalaisten wanhan Pääsiäis lamban (joca oli teurastamisens ia weren priscottamisens cansa/ cuwaus siihen uuten Pääsiäis lambasen Christuxen) lopetta/ ja sen slaan hänen oman Ruumins ia werens Sacramendin wdes Testamendis asetta.

3. Että sinä yönä Judalaisten makian Leiwän Juhla sisälle tuli/ ia hän annais tietä/ että hän ainoastans pijnallans/ ia cuolemallans/ ia omalla pyhällä Ruumillans ja werelläns Ehtolises on se oikia taiwallinen makia Leipä ia rawindo/ joca ihmisen sielulle anda makian ia suloisen maun ja tjancaickisen elämän wirwoituxen.

4. Että hän tekis yhden eroituxen/ sen Jumalan salaisuden wälille/ joca altarin Sacramendis tapahtu/ Christuxen

stuxen Ruumin syömisell Leiwäs / ja weren juomisell wöin a:
joca ei ennen ikenäns asetettu/eikäennen käsketty ollu/waan ny.
caicken ensin/ Sinä yönä iona HERra JEsus pe-
tettin; ja sen hengellisen Christuxen Rumin syömi-
sen ia weren juomisen wälil joca ainoastans vscosa
tapahtu/ sijnä että me vseom hänen päällens/ ja
hänen ansions nautidzem/ josta hän yehtä aiasta-
staica ennen puhunut oli. *Joh. 6:*

III. Cuinga Herra JEsus on sää-

tänyt ia asettanut tämän pyhän Ehtollisens /
Nimitäin/ hän otti Leiwän/kijtti/mursi ja annoi ope-
tuslastens ja sanoi/ ottacat. Nijn myös otti calkin
ehtolisen jälken kijtti ja sanoi: tämä calcki &c.

Christus kijttä taiwallista Jsäns / hänen suu-
ren armons tähden/ sitä köyhä ihmisen sucucunda wastan/ et-
tei hän andanut sitä synneisäns cadoteuxi tulla. Mut-
ta oli nijn ärmolisest neuwostans päättänyt jällens lunasta Ih-
mistä/ ia Christuxen Rumuin ia weren cautta/ catuwaisten
heicko vsco/ ijancaikisen elämän wahwista. Sencaldaisen hä-
nen Jsäns hywän töyn tähden / kijttä hän händä sydämestäns.
Ja mursi nimitäin/ Leiwän / joca nijn sijhen aican leiwotu
oli Judalaisten tawan jäken makian leiwän Juhlana.

Että HERra JEsus on kijttänyt / sekä leipä
että Calckia ottaisans/sijtä meillä on erinomainen
opetus. Että nijn vsein cuin me nautidzem tätä py-
hä Sacramentiä Leiwäs ja winas/ pitä meidän
sitä tekemän erinomaisella suurella Jumalisudella

nijn

nijn että ennen cuin me käym edes Altarin eten / Christuxen Ruumista ja werta nautidzeman langemme polwillem ja nöyrest caikest sydämmest rucoilem Jumalalda meidän syndein andexi saamista/ että hän pyhällä hengelläns nijn tahdois walmista meitä sijnä sisällises ihmises totisella catumuxella meidän ennen tehtyin syndein tähden että me Christuxen Ruumin ia weren kelwollisest wastan otta taidaisim Jumalalle kytoxexi ia meillen autudexi: nijn myös cosca me HERran Ehtolisen tygöm ottanet olemma että me caikesta sydämest HERra Jumalata kytäm ja ylistäm/tämän caltaisen hänen lahians edestä.

IV. Mitä me wastan otamme

Christuxen pyhäs Ehtolises/ nimittäin/ Leiwän ja wijnan cansa Christuxen totisen Ruumin ia weren nijncuin hän puhu sanoden: Ottacat/ ja syökät tämä on minun Ruumin. Juokat kästä caicki / sillä tämä on minun weren.

Ewangelistat ia P. Pawali yximielisest ja selkiäst sanowat/ että sijtte cuin HERra JEsus oli syönyt sen wimäisen Pääsiäis lambans opetuslastens cansa/ ia nijn sen cansa wanhan Testamendin päätti ia lopetti/ nijn hän otti etensä yhden toisen työn/ jonga cansa hän warion lacautti/ oman Ruumins ia werens läsnä olewaisen ilman warjota o etti. Ja otti sijhen Leiwän ia wijnan/ waan ei JESus Christus jäsä pyhäsä työsä aicoinut paliasta Leipä ia wijna syödä ia juo-

da asetta. Mutta tahdoi hänen oman pyhän Ruumins ja callis werens/osalisuden Leiwän ia wijnan syömises ia juomises anda.

Sentähden sanowat Ewangelistat / sijtte cuin hän oli ottanut Leiwän/ taittanut ja opetuslapsillens andanut/ nijn hän sanoi: Ottacat / syökät / tämä on minun Ruumin. Nijn myös wijnasta Calkisa/ Ottacat/ juocat / tämä on minun weren. Ja ei HERra Christus ymmärrä näiden sanain cansa: Syökät ja juocat/ sitä hengelistä syömistä ja juomista/ waan sen joca suun cansa tapahtu tässä pyhässä Ehtolisesa/ nijncuin P. Marcus erinomaisest ja selkiöil sanoilla tietä anda/ sanoden: Ja he Joit sijtä caicki. *Marc.* 14: 23. Joca Juominen suun cansa tapahdui. Edespäin tule meidän tässä tietä/ mikä se on / jota hän suun causa käske heidän syödä ja juoda/ ongo se paljas Leipä ja wijna ainoastans? Se on tosi että hän annoi heille Leiwän ja wijnan. Sillä ne pitä oleman pyhitetyt ulconaiset wälicappalet ja Elemendit/joita HERra Ruumins ja werens jacamisen ja nautidzemisen otta tahdoi.

Mutta nijncuin HERrall Christuxell ey ollu nijn palio tekemist Leiwäst ja wijnast nijn hän myös idze selkeillä ja ymmärtäwäisillä sanoilla tietä anda mitä hän heille Leiwän ja winan cansa tahdoi anda/ cusa hän sano: Ottacat/ syökät/ tämä on minun Ruumin / ottacat/ juocat tämä on minun weren. Sentähden HERra JEsus ei ainoastans andänut opetuslapsillens Leipä syötä/ mutta myös oman sanans jälken/ sen siunatun Leiwän cansa/ oman Ruumins. Ja siunatun wijnan cansa/ calkisa/ oman pyhän werensä. Ja waicka en me sitä owalla ymmärryxellä taida käsittä/ Cuinga Christuxen Ruumis

mis on Leiwäs/ ja weri wijnas/ jonga me työgöm otam/ cuitengin pitä meidän sen vseoman/ että JEsus Christus on läsnä Leiwäs ja wijnas / ei ainoastans Jumaluden mutta myös ihmisen luonon/puolest/ nijn että cosca me wastan otamme Leiwän ja wijnan/ otamme myös Christuxen totisen ja läsnä olewaisen Ruumin ja weren / jonga hän päällens otti Neidzen Marian Ruumista/ ja sijtte caiken mailman autuden edestä uhrais ristin päällä/ josa Ruumisans hän kärsei catkeran pijnan; nijn että me wastan otamme Leiwän cansa juri sen Ruumin/ joca ristin päällä ripui. Ja se joca wijnan cansa annetan on/ juuri se weri/ joca meidän edestäm wuodatettu on ristin päällä/ ja hänen kylliestäns ja hawoistans vlos juoxi/ hänen omain asetus sanains jälken. Ottacat syökät/ tämä on minun Ruumin / Ottacat/ juocat/ tämä on minun weren.

Että HERra JEsus on asettanut Ehtolisens Leiwän ja wijnan alla/ ja ei jongun muun wälicappalen cauttasijtä me opimme/ Ensist/ Että näinen näkywäisten Elementein cansa hän tahdoi meille muistutta/ Pyhän Ehtolisen suuren hyödytyxen ja sen ahkeran nautidzemisen. Sillä nijncuin ihmisen Ruumis ei elä ilman jocapäiwästä rawindota/ ruata ja juomata. Nijn myös ei taida meidän sielun ilman HERran Ehtoliseta hengelisellä tawalla Jumalan edesä elä/ mutta täyty cuolla tjancaikisest. Sentähden on HERra Christus walmistanut sielulle tämän hengelisen elätyxen Ehtolises/ jota meidän aina pitä edzimän ja nautidzeman. Sen päälle että meidän sielun sen cansa tulis rawituxi / wahwisteuxi ja ylöspidetyxi tjancaikisen elämän. Tämän Ehtolisen hyödytyxest ja ahkerast nautidzemisest puhu idze Christus. Johannis 6:

2. Tahto meitä Leiwän ia wijnan cansa kehoitta sydämelisen ja welielliſen rackauten/ nijncuin P. Pawali meille tämän näillä ſanoilla ſelittä ſanoden: Se on yxi leipä/ nijn mekin monda olemme yxi Ruumis/ että caicki yhdeſtä Leiwäſtä olemma oſaliſet. 11. Cor. 10: 17. Se on/ Nijncuin moneſt jywäſt/ yxi Leipä leiwotan/ nijn myös mekin olemma/ jotca yhdeſt Leiwäſt / ſijtä corkiaſt ſiunatuſt Sacramendiſt oſaliſet olemma/ myös yxi hengelinen Ruumis taicka yhden Ruumin yhten kijnitetyt jäſenet. Sentähden nijncuin Jäſenet yhdes ruumis racaſtawat toinen toiſtans keſkenäns. Nijn pitä myös ne Chriſtityt tämän Secramendin nautidzemiſen cautta welielliſeſt rackaudeſt ja vſcoliſudeſt niwotut oleman.

3. Että nijncuin jywä ei ennen ſaada leiwotta leiwäxi/ cuin ſe enſin myllyllä pienexi tehdän ja ſitten ſeulotan/ leiwotan ia cuumas pädzis kypſetän. Nijncuin myös wijna mariat/ ei taida ennen anda idzeſtäns makia wijna/ cuin he wijnapuuſta pojs otetan ja pienexi polietan. Nijn ne Chriſtityt ei taida ilman riſtitä/ taiwan waldacundan tulla/ waan he pitä enſin riſtin cautta hywin polietaman että he ſoweliaxi tulſit Jumalan waldacunda edzimän ja idze anoiſit lupa täſtä pahaſta mailmaſta ja tulla heidän HERrans tygö jonga cuwan caldaiſexi he tulewat. Rom. 8: 29. Ja ennen hänen canſans kärſiä/ jos he hänen canſans hallita tahtowat. Tätä hän meille muiſtutta täſä corkiaſt ſiunatus Sacramendis Leiwäl ia wijnal.

4. Lohdutta hän näiden vlconaiſten Elemänteein canſa Chriſtityitä / että he tulewat pelaſtetuxi riſtiſtä.

Sillä

Sillä nijncuin nisun jywä/ ei sentähden ricki jauheta/ ia wijna mariat polieta/ että tyhiäxi pidäis tuleman ia huckuman/ waan että ne pidäis tuleman leiwäxi ia makiaxi wijnaxi. Nijn myös HERra meidän Jumalam/ ei sentähden pidä meitä rijstin alla ia wijmein anna cuolla/ että me sijnä ia sen cautta pidäis huckuman/ waan että meidän wijmein pidäis callixi tuleman/ ia meidän Jumalallem kelpawaisixi palwelioixi hänen waldacunnosans.

Ja tule meidän tietä. Ensist/ Että HERran JEsuxen Christuxen Sacramendis/ on caxi cappaletta. Ensimmäinen on Maallinen/ joca on luonolinen Leipä ia wijna/ jotca owat tarpeliset Sacramendis/ nijncuin yxi osa idze olemises/ jotta ilman/ Christuxen Ehtollinen ei taida olla. Toinen on Taiwalinen/ joca on hänen ruumins ia werens.

2. Cuinga ia millä tawalla Leipä ia wijna tulewat Sacramendixi/ Nijn että sen siunatun Leiwän ia wijnan cansa/ Christuxen totinen Ruumis ia weri tule sijnä siunatus Ehtolises wastan otetuxi. Nimittäin sillä tawalla/ että Ewangeliumin palwelia luke asetuxen sanat Leiwän ja wijnan ylidze/ mutta Sacramenti tapahtu Christuxen nimellä ia woimalla/ näiden sanain cautta/ cuin hän sano: Tämä on minun Ruumin. Tämä on minun weren. Sillä nijncuin se sana/ jonga Jumala ainoastans yhden kerran sanoi: Hedelmöitkät ia lisändykät ia täyttäkät maata. G. 1: 28. On wäkewä luonosa enendymän: Nijn on myös tämä yhden kerran Christuxen suun cautta sanottu/ ia pitä hänen woimans haman mailman loppun asti. Sillä Sacramendis owat caxi cappaletta nimittäin sanat ja Elementit/

Hij jotca

jotca owat ulconaiset näkywäiset luondocappalet. Näincuin August. sano: *Accedat verbum ad elementum, & fiet Sacramentum.* Se on: Cosca sana tule Elemendin kygö/ cuin on Leipä ja wijna/ nijn se tule Sacramendixi. Ja Chrysost. sano: Nijn pian cuin Christuxen asetuxen sanat luetan ylidze Leiwän ia wijnan/ nijn se tule Sacramendixi woimasans/ cosca jocu sen wastan otta. Mutta muutoin ei/ waicka wielä kymmenen kerta leipä ia wijna *consecrerataisin.*

Tästä nähdän juuri jalost/ 1. Cuinga suuri woima on Jumalan sanalla/ ehkä se paliolda ihmiseldä/ joca on pyhäldä hengeldä waicutettu/ puhutaisin. Elisa Propheta kirois HERran nimeen nijtä cahta poica wydettäkymmendä. Nijn tulit caxi carhua medzästä/ ja repelit heidän cuoliaxi. 2. *Reg.* 2: 24. Ja nijn pian cuin hän puhui HErran sanan palwelians Gehazin ylidze / nijn hän tuli Spitalijn. 2. *Reg.* 5. 27. Sencaltaista Estinerkiä Jumalan sanan woimast löytän monda sijnä pyhäs Ramatus.

2. Nijn owat myös Altarin Sacramendis/ leipä ja wijna/ ia pysywät myös idze nautidzemisestin nijncuin ennengin/ mutta asetus sanain cautta tule se pyhäxi leiwäxi ia wijnaxi. Sentähden että Christus sen cansa anda meille totisen ruumins ja werens syötä ia juota. Sentähden ei pidä yhdengän epäilemän/ waan yscoman wahwast/ että cosca hän sen siunatun Leiwän ia wijnan wastan otta/ nijn hän myös Christuxen totisen ruumin ia weren sen cansa wastan otta.

3. Tuie meidän waari otta/ cuinga Christuxen ruumis ja weri Ehtolises syödän ia juedan/ nimitäjn/ ei jolla-

calla

culla carhiallaCapernaitain tawalla/ioca on wäärä luulo/josta ilman caiketa oikiudeta ja perustosta ntjldäSacramenterareilda me soimatan. Mutta me wastan otamme Christuxen ruumin ia weren Sacramendis/ yhdellä ylön luonnolisella/ tutkimattomalla/ ia caikille ihmisille tässä elämäs/käsittömättömällä tawalla. Sillä tässä ei ymmärretä/jocu carhiaCapernaiterin lihan syöminen ia weren juominen/ntjn että Christuxen ruumis pureskellanhambailla. Mutta mewastan otame Christuxen coconans Ehtolises/ ntjncuin Christuxen Seuracunda yhdeswirres weisa sanoden:

Caro cibus sanguis potus, manet tamen Christus totus, sub utraq; specie. A sumente non concisus, non confractus, non divisus, integer accipitur. Sumit unus, sumunt mille, quantum isti, tantum ille, nec sumptus consumitur.

Tässä Christuxen kircko tunnusta. 1. Että Christuxen ruumis/ on Christiteyin Sacramenti ja hänen werens on heidän totinen autuallinen juomans. 2. Ettem ire meidän syömisellämia juomisellamChristuxen ruumista hajoittele/taittele taicka osittele/waan idzecukin edestäns Christuxen ruumin ia weren coconans wastan otta. 3. Jos tuhat ihmist menis sille corkiast sunatulla Sacramentille/ntjn ei se yxi enämbätä taicka wähembätä/ cuin se toinengan otaisi/ ia Christuxenr uumis ia weri ei sentähden olisi wähembi.

Ntjn oscom me nyt sydäänmesäm ia suun cansa yxik ercaisest tunnustam/ että Elementi joca on leipä/ hambaillam kielellämtaicka suullam pienetän ia muretan/ Mutta Christuxen ruumis/ jonga yhdistys/ sencaldainen cuin yhten tule Sacramendin cansa/ on leiwäs/ on ia pysy coconans/ ilman yhden-

gän

gän Jäsenen pienenemet/wastä otetä sencaltaisella tawalla cuin Jumalalle tiettäwä on/waan meille täsä elämäs käsitetämätöin.

Eikä myös wijna ia Christuxen weri tule secoitetuxi toinen toisensa cansa/ nijncuin wesi ia wijna secoitetan/ waan sijnä tapahtu sen caldainen Christuxen weren ia wijnan yhdistys/cuin Sacramendin cansa yhten tule ja sopi.

Eikä pidä ajateldaman eli vscottaman/että leipä jonga me wastan otamme/ tule muutetuxi Christuxen ruumixi/ Sillä Ewangelistat ia Paulus/ selkiäst cudhzuwat Leiwän Leiwäxi/ sekä ennen että sitten/ cuin asetuxen sanat sen ylidzen luetut owat/ waan se on kyllä vscoa/ yxikerraisest/ että cosca me wastan otamme Leiwän ia wijnan/ otamme myös meidän HERran JEsuxen Christuxen totisen Ruumin ja weren.

Me vscom myös sen että sitte cuin me Christuxen Ruumin ia weren olemme wastan ottanet ruumisen/ ettei se tule muutetuxi meidän liham ia werem/ waan me tunnustam Justinuxen ia muitten P. Isäin cansa/ että se muutta meidän liham ia werem/ hänen pyhän/ sunatun ia cuolemattoman lihansa caldaisexi.

4. Tule meidän waari otta/ cuinga monella tawalla Christuxen Ruumis ia weri wastan otetan: nimittäin colmella tawalla.

1. Hengellisellä ainoastans/vscolla/ nijncuin caicki vscowaiset teit wanhas Testamendis/jotca hänen päällens vscoit/josta hänen Ruumins syömisest ia werens juomisest/ hän idhze puhui Judalaisten tygö. Joh. 6; 53. 54. Ja P. Pawali sano:

En

En minä tahdo teildä salata: että meidän Jsäm owat caicki yhteläistä hengellistä ruoca syönet/ ja owat caicki yhteläistä hengellistä juoma juonet. Sillä he joit sytä hengelisest calliost/ joca heitä seurais/ joca oli Christus. 1. Cor. 10. 4.

Sencaldainen hengellinen syöminen/ joca vscosa tapahtu wielä nyt tänäpänä tapahtu/ nijldä oikeilda Christityildä/ cosca he muistuttelewat vscosa HERran Christuxen pijnan ia cuoleman/ ja tunnustawat että se heille autudexi tapahtunut on/ ia kijtäwät sen edest HERra Christust. Jlmoittawat ia toimittawat sen idhzellens ia muille hywäxi lohdutuxexi/ tämän cautta totiest tule yxi Christitty ihminen Christuxen pijnan ia cuoleman woimast osalisexi/ ja nijn omista idhzellens Christuxen ansion tähden sen omaxens.

2. Ruumillisella tawalla ainoastans/ nijldä vscottomilda ia kelwottomilda/ jotca

Sacramendin ilman vsco wastan ottawat/ nijncuin Judas pettäjä söj Christuxen ruumin ia joi hänen werens ainoastans suuns cansa vlconaisella tawalla/ ia ei wastan ottanut sitä sielullens. Näin se wieläkin tapahtu.

3. Sacramendin tawalla/ joca

tapahtu sekä hengelisellä tawalla vscon cansa/ nijncuin myös ruumilisella tawalla suun cansa/ jonga cansa Christuxen ruumin ja weren syöm ja juom ja meidän suullam wastan otam.

3. Että kelwottomat myös wastan ottawat Christuxen ruumin ia weren Ehtolises/ ikänäns cuin kelwolisetkin/ waan sen cansa duomion idzelläns syöwät ja juowat nijncuin Jumalan Sanacunda weisa;

Summunt

Sumunt boni, sumunt mali,
Sorte tamen inæquali,
Vitæ vel interitus.
Mors est malis, vita bonis.
Vide paris sumptionis.
Quam sit dispar exitus. Se on.

Nyn se paha cuin se hywä/ leiwäs wynas moemin/ suulla syöpi/ suulla juopi/ Ruumin weren molemmin. Cuolema pahoill / elämä hywill. Eri osa on molemmill.

Nähdän myös tämä asetuxen sanoist todexi/ cusa Christus ei ainoastans sanonut Petarille/ mutta myös pettäjällä Judalle: Tämä jonga minä nyt sinulle annan/ ia sinä wastan otat/on minun Ruumin/ ja caikille yhteisest. Sentähden wastan otti se kelwotoin Judas ja muut kelwottomat/ ikänäns niin Christuxen ruumin ja weren/ cuin ne kelwollisetkin ia hurscat/ Sentähden sano Greg: Christuxen totinen ruumis on myös syndisiskin/ mutta cuitengin ainoastans olemisella/ ia ei terwelisellä waicutuxella. Ja tämä on se ensimmäinen osa cusa me olemme cuullet/ cuca sen P. Ehtolisen asettanut on/ nimitäin Jesus Christus. ja mitä hän meille syynä anda nimitäin/ leiwän ia wynan cansa/ oman siunatun ia läsnä olewaisen Ruumins ia werens.

Toinen Osa.

Nystä wahwoista todistoxista ia wäkewistä wahwistoxista/ että ihminen totisest wastanotta syynä Pyhässä Ehtolisesa Christuxen totisen ta läsnä olewaisen ruumin ia weren.

J. Owat

1. Owat Christuxen asetuxen sanat joica owat perustoxet coco täsä pyhäsä työsä/ että Christus/ Jsäns wijsaus/ on nijn jälkimäises Ehtolisesans tehnyt ia asettanut ia nijn hänellä kelpais. Hän joca sanoi/ ia se nijn tuli/ käski ia senijn tapahtui/ hän sanoi myös täsä/ ottacat/ syökät/ tämä on minun ruumin joca teidän edestän annetan; Se on nyt tosi/ että hänen totinen ruumins meidän edestäm annettu on/ ia ei jocu cuwaus eli caltaisus. Sentähden myös on hänen totinen ruumins läsnä Ehtolises. Nijn myös hänen totinen werens meidän edestäm on ristin päällä wuodatettu jonga hän sanoi andawans opetslapsille Ehtolises.

2. Ewangelisteritten ja P. Pawalin *consensus* ia yrimielisys joica tästä Ehtolisest kirioitettawat. Että waicka he owat Erinomaisilla aigoilla ia paicoilla kirjoittanet tästä HERran Ehtolisesta/ Cuitengin heillä on ollut suuri urimielisys. Sillä P. Matthæus kirioitti cahdexan wuotta jälken Christuxen taiwasen astumisen. P. Marcus kymmenen/ P. Lucas wijsitoistakymmendä. Nähdän wös cuinga tarcast P. Pawali joca oli temmattu colmanden taiwasen ia paradijsin ia cuuli sanomattomia sanoja/ joita ei ihminen taida puhua 2. Cor. 12. 4. cusa hän myös tämän opin HERran Ehtolisest saanut oli. 2. Cor. 11. 23. Ja sijtte sen cahdexena kymmendenä wuona jälken Christuxen taiwasen astumisen kirioitti/ yhten tule Ewangelistain cansa/ nijn ettei hän toisella tawalla/ enämbätä taicka wähembätä sijtä kirioita/ cuin Jumalan poica idze puhunut/ ia Ewangelistat ennen händä kirioittanet owat. Josta selkiästi näh

dän/ cuinga se Jumalan edescädzomisest tapahtunut on/ ylidhzen woittaman caicki tyhiät luulot ihmisten järjest ajatellut.

Opimme että me ainian yxikertaisest vscom/ Christuxen ruumin läsnä olemisen leiwäs/ ia hänen totisen werensä wijnasa/ jonga me Ehtolises tygöm otam/ ja en anna meitäm wieteldä ia ylidze puhutta joldaculda ihmiseldä/ waicka hän olis cuinga cawala/ wiecas eli oppenut järjen jälken/ ia pangam pois se kyselemys Cuinga/ nijncuin D. Lutherus sano. Ristinnaulitcam tämä myrkylinen kysymys cuinga/ ia sanocam Jumalalle ainoalle wijsalle olcon cunnia mutta me mahdam häwetä meitäm. Sentähden pitä meidän pitämän meitäm kijndiästi Jumalan sanasa ia Christuxen asetuxesa/ ottaden meidän järkem fangixi Jumalan cuuliaisuden ala.

Toinen Saarna

Christuxen Ehtolisest/

meidän tykönäm Kirstorstaina pidettäpä.

Introitus.

TÄmä Päiwä (hywät Christityt) meidän seasam cudhzutan usiammilla nimillä.

1. Kirstuorstaixi: joca nimi meille on tullut nijldä Suomalaisilda joica Ruodzalaisten rajoisa ollet ja asunet owat/ joidenga he owat cuullet cudhzuwan Skäär Torsdagh/ joca on nijn palio cuin puh-

puhdas (selkiä) ja cudhzutan tämä selliäri/ sentähden/ että tämän päiwän päälle on meidän wapahtajam JEsus Christus selittänyt ia puhdistanut meitä meidän synneistäm. Silloin cosca hän krydimaas meidän syndein tähden cuolemancansa sodeinijn että hänen hikens ioca mahan wuoxi oli nijncuin weren pisarat. *Luc.* 22: 44.

2. Kihla Torstairi; Sillä tämän päiwän päälle/ on meidän wapahtajam Christus/ kihlattu/ se on/ petetty Judan suun andamisen cautta/ sidottuna wietY pois palio kärsimän meidän edestäm. *Matth.* 26: 49.

3. HERran Ehtolisen päiwäri; sentähden että tämän päiwän päälle/ on meidän HERran säätänyt ia asettanut sen corkiast siunatun HERran Ehtolisen. 2. Että tämän päiwän päälle Saarnatan ia opetetan Jumalan Seuracunnas sijtä corkeasta opista. Ja että mekin sitä tällä hetkellä hedelmän cansa tutkistelisim/ nijn sitä rucoilcam ia sanocam: Jsä meidän: &c.

Exordium.

Mennä Sunnuntaina (hywät Christityt) sai teidän rackauden cuulla sanottawan/ sijnä corkiast siunatun HERran Ehtolisen opetuxes/ että sen on idze Jumalan ia Marian poica JEsus Christus säätänyt ia asettanut. Ja että sijnä meille annetan/ jaetan ia omistetan hänen totinen luo nolinen/ ja läsnä olewainen pyhä ruumins ia callis werens leiwäs ja wijnas/ juuri nijn cuin hän idze sijtä on säätäisäns puhunut.

Nijncuin myös todistoxista/ jotca wahwistawat Christuxen ruumin ia weren läsnä olemisen leiwän ia wijnan cansa sijnä Ehtolises. Ja nitä tacaperin jäit. Jotca tällä hetkellä teidän rackauden on aapa cuulla/ cuin owat:

1. Mitä hywä ja hyödytyst meille sijtä corkiast siunatust Sacramendist on / ia mitä warten se on säätty ia asetettu.

2. Cuinga cukin ihminen pitä händäns walmistaman tälle Ehtoliselle/ että hän mahdolisest ia kelwolisest nautidzis tätä.

Ensimmäinen Osa.

Tässä cappalesa HERran Ehtolisen hyödytyxest tule meidän wisust waari otta. Sillä monda menewät Sacramendille waan harwat (Jumala paratcon) nijtä hyödytyxiä ajattelewat ia hedelmän cansa Sacramentiä nautidzewat

Muutamat menewät sijhen wanhan tawan jälken/ ajatellen meidän pitä nijn tekemän cuin muutkin ihmiset.

Muutamat sen alla edziwät sitä nimeä että heitä nijncuin muitakin cudzutaisin Christityixi/ että he muitten cansa käwisit Sacramendille.

Muutamat että he sen cansa peittäisit pahudens ja ei cuitengan sitä wähemmin elä synnis ia pahudes.

Löytän muutamita jotca waaditut menewät sijhen sen päälle että he sen cansa wältäisit kircon Estwallan rangaistuxet/ joita he muutoin kärsimän pidäisi.

Mutta sillä tawalla käydä Sacramendille / on wäärin ia cowin laitettapa/ ia tule cohtalaisest ymmärtämättömydest.

1. Ki-

1. Ettei he teidä oikeita syitä jotta heitä Sacramentiä nautidzeman kehoittaman pitä.
2. Ettei he tiedä mitä hywä ia hyödytyst he sytä saawat.

I. Sy on/ yhteisest caickein Christuxen hywäin töiden osalisus/ että hän ruumins ia werens cansa anda meille caiken sen cuin hänen cansa meille ansainut on. Sillä sen tähden anda meille Christus hänen ruumins ia werens syödä ia juoda/ että se on meidän lunastuxen pantti.

Sillä nijncuin woimallinen mailmallinen Herra lahiotais jolleculle jongun caupungin/ linnan eli maacunnan ia annais sen täydelisexi omaisudexi nijn myös annais sille caiken sen omaisuden ia oikiuden: Juuri nijn että Christus lahjoitti meille hänen lihans ia werens omaxi/ nijn hän myös totisest anda meille sen cansa/ caiken sen cuin hän meille on toimittanut on/ Nyt hän on ruumins cans pois pyhkinyt caicki meidän syndim/ nijden edest täydelisest maxanut/ on myös ne caiki anderi annetuxi toimittanut. Sentähden anda hän myös meille tämän; ia ettem me epäilis/ nijn hän senpäälle anda meille ruumins ia werens pandixi/ että hän ne meille toimitanut on anda ia omista.

Tämä sys on suloinen lohdutus: josta *Casparus Huberius* puhu sanoden: Nyn totta cuin minä Sacramendis Christuxen sanan ia armolisen lupanxen jälken hänen P. Ruumins ia werens wastan ottanut olen/ nyn totta olen minä myös ynnä sen cansa saanut caiken sen cuin hänellä on ia sen idzellän omistan.

2. Sy

2. Syon/ Erinomaisest caikille catuwaisille.

1. Meidän vscom sen cautta tule ylös kehoitetuxi ia wahwistetuxi ia wastan otetus armos kijnnitetyxi. josta *Aug.* cutzu Sacramendin *Signum gratiæ*, se on Jumalan armon merckixi.

2. Että me sen cautta tulemme Christuxen cansa yhdistetyxi/ ia näin en me ainoastans tule osalisexi hänen ruumistans/ mutta myös hänen luonostans/ nijncuin ne wanhat puhunet owat/ nijn että me taidam Pawalin cansa sanoa: Me olemme hänen ruumins jäsenet / hänen lihastans ja luistans. *Eph.5.30.* Sentähdē sano myös Hilarius: Cosca me Sacramendis wastan otamme Christuxen Ruumin ia weren/ nijn se meisä matkan saatta sen/ että me pysymme Christuxes ia hän meisä.

3. Että meidän sielum sen cautta tule elätetyxi/ nimittäin yhdell totisell ia seisowaisell lohdutuxell/ei ainoastans Ewangeliumis/ mutta tässä Christuxen totisen ruumin ia weren Sacramendis/ että Christus Jumalan sanan ia Sacramentein cautta/ meidän sieluam elättä ia rawitze. Sentähden ne wanhat owat cudzunet Sacramendit Viaticum, se on/ tiekirja eli tie ewäs. Sentähden että me sen hengelisen ruan ja juoman cautta/ waellam ijancaickisen elämän/ ia em yhtän elätysta enä tarwidze.

4. On yxi täysi ia totinen Sinetti/ ia wahwistus meidän ruumin ylös nousemisen cuolluista/ Josta me täydellisesti wahwistetan että caicki ne jotca vscon cautta tulewat Christuxen yhdistetyxi/ ia vscos Sacramentiä nautidzewat

pitä

pitä cuolluist ylösnousemaan tjancaickisen elämän ia auttuiten: Sillä nijn päättä P. Pawali/ cusa hän näin puhu: Jos nyt sen hengi/ joca Jesuxen cuolluista ylös herätti/ asu teisä/ nijn myös se joca Christuxen cuolluista herätti / on teidän cuolewaisen ruumiinne eläwäxi tekewä/ Senähden että hänen hengens teisä asu. Rom. 8: 11. Jonga cansa hän tiettäwäxi teke/ että ne Jumaliset Christityt owat sen P. Hengen tempel ia asumasta / nijn on siis mahdotoin että meidän pitä oleman cuolemas waan meidän ruumin pitä totisest ylösnousemantjancaikisen elämän/ että me senkaldaisesta ylösnousemisesta olemme wahwistetut Christuxen ruumin ja weren Sacramendillä.

Edespäin tule meidän wisust waari otta niimittäin/ Cuinga me tämän suuren hedelmän ja hyödytyxen taidam käsittä. Niimittäin/ ei Pawilaisten cauhistuxen ia erhetyxen tawalla/ että ihminen taita tämän hyödytyxen saada/ *Ex opere operato, etiam sine bono motu utentis.* Se on / Sacramentti on woimallinen/ cosca ainoastans sitä nautitan/ tapahduis se cuinga hywäns ehkei se ioca sitä nautidze ymmärräisän/ taicka ei hywä edesottamusta oliscan/ edespäin Jumalisemmasti eläwän.

Löytän myös nijnen *Lutheran* eingin seas/ ymmärtämättömiä/ jotca myös catzowat ainoastans opus operatum, Se on/ paliasta työtä/ että tulewat sijhen/ syöwät ia juowat/ ia cuin he sen owat tehnet/ nijn he luulewat sen työn idzestäns heitäns pyhittäwän.

Tätä nuhtele cowin P. Lutherus wehäsä Cathechismuxesans sanoden: Ruumillinen syöminen ia juominen ei sitä tege/ mutta ne sanat cuin tässä seisowat: Teidän edestän olwos annettu ia wuodatetu

tu syndein anderi saamiseri/ ja vsco näinen sanain päälle/ hän saa mitä ne sisälläns pitäwät ia lupawat / nimittäin Syndein anderi saamisen.

On sentähden sunri eroitus ihmisen vlconaisen asetuxen wälille / ia hengelisen asetuxen täsä Sacramendis.

Ei täsä nijn tapahdu cuin sijnä cosca jocu teke lijton päiwä miehen cansa andaxens päiwä palcan työstäns nijn se saa sen cuin määräxi tehty on/ eikä sitä catzota/ jos hän waatien / taicka waatimata työns tehnyt on/ hywäst taicka pahast sydämest. Mutta ei Jumala nijn ole säätänyt Sacramentiäns/ että hän cadzo ainoasians työtä/ että se tehdän/ waan hän cadzo edemme/nimittäin/ että hän on käskynsä pannut sanaan / nijn hän tahto että me sen sydämmesäm tunemme/ iskijndiäst vscomme. Jos ei se tapadu/ nijn me idze palian työmme cansa taicka sangen wähän/ taicka em me ensingän aicoin saata.

Sillä Jumala cadzo sanansa päälle/ ia ei meidän sen caldaisten töidem/ ja cosca meidän työm hänen sanansa iälken laitetan/ nijn hän nekin anda idzellens kelwata/ ja anda meille lupauxens tähden/ mitä hän meille luwannut on.

Tästä me nyt opimme 1. Että nijn vsein cuin ihminen wastan otta tätä corkiast siunattua Sacramentiä oikias vscos kelwolisest/ Nijn hän totisest saa syndins anderi/ ia tule wahwistetuxi sydämmesäns / ja vscosans/ että Jumalald Christuxen tähden pitä caicki synit oleman hänelle anderi anetut/ja ei pidä hänen tygöns endiset pahat tecons luettaman. Ja että me sangen usiast joca hetki ricom ja syndiä tegem/ nijn pitä myös meidän vsein tätä corkiast siunattu Sacramentiä nautidzeman. Senpäälle että me sen cautta vscosa wahwistuisimme syndein anderi saamisest.

2. Ek-

2. Että ne jotca pitäwät heitäns pois tästä corkiast siunatusta Sacramendistä/ taicka peräti ylön cadzowat ei ainoastans sen tansa tege monda muuta cauhiata syndiä mutta/ myös pysywät heidän synneisäns/ tulewat Jumalan wihan ja tjancaikisen cadotuxen alla. Sentähden sano D. Lutherus: Jota vstammin sinä syndein andexi saamisen saat/ sitä parambi se on sinulle. Sentähden älä pidä idziäs sijtä pois.

Toinen Osa.

Josa meidän tule waari otta. 1. Cuinga ihmisen vlconaisella tawalla pitä walmistaman idziäns tällä corkiast siunatulle Sacramendille. 2. Cuinga sisällisellä tawalla idziäns walmistaman pitä.

1. Vlconainen walmistus pitä colmella tawalla tapahtuman. Ensist Paastolla/ ettei ihminen siehen idzens anna ylön rawittuna ruast ia juomast/ waan että hän pitä idzens pois ruast/ ia juomast/ mene siehen raidisna/ paastoten ia syömätä ennen cuin hän jotacuta syö eli juo/ ntjn cuin me myös muullaisin olemme welcapäät oleman raidisna. Nijncuin Christus ia hänen Apostolins neuwowat sanoden: Cawattacat teitän ettei teidän sydämen coscä rascauteta syömisest ia juomisest. *Luc. 21. 34.* Ja Apostoli: Älkät juopuco wijnast. *Eph. 5: 18.*

2. Vlconaisell waatetten puhdistoxell/ettei he ole saastaiset ia haisewat palio wähemmin ylpiät ia ylönpaldisest coriat / waan cohtulisest. tätä pitä

caicki ylpiät ajatteleman/ jotca heitäns nijn caunistawat senca-daisille ylpeillä waatteilla/ että se sekä Jumalata idze/ HERran P. Engelitä/ että myös caikia Jumalistä ihmistä cauhista.

3. Cunnialisis tawois ja käyttämises

että idzecukin ensist cuñialiset tjäckät ihmisetmiehet ja sijtte nuoremmat/ pojat/ erinomaisell cunniall ia järjestyrellä toinen toisens jälken/ sijwolisest/ ia hiliasudes/ ei ketän ahdistaden/ lykäten eli ennättäden edes menewät. Nijn sijtte waimot pijcat ia neidzet / cukin järjestäns toinen toisens jälken/ suurell cunniall/ Jumalisudell ia sijwollisudella. Sillä täsä taiwalises Ehtolises/ ei ainoastans Pappi sanan palwelia/ mutta myös P. Colminaisinus Jsä/ Poica ia Pyhä Hengiläsnä owat.

2. Että me sitä corkiammalla pyhydellä ia suuremmalla Jumalisudella tiedäisim corkian ajatuxen cansa mennä tälle Ehtolisille. Jota ei ylönpaldisest rawittu ajatella/ eikä tehdä taida.

3. Että me olisim muille hywäxi esimerkixi ia ei pahennuxexi/ ja nijn ei tulis meidän päällem se woi josta Christus puhu. Matth. 18. 7.

2. Tule meidän waari otta cuinga

sisällisell tawalla/ pitä ihmisen idzens walmistaman.

1. Ensist pitä ihmisen wisust idziäns tutkisteleman cuinga hän Jumalan lain ia käsky sanain jälkin/ Jumalata ia lähimmäistäns wastan coco elämäsäns laittanut ia tawoittanut on. Jumalata wastan pitä meidän sydämmesäm tunnustaman/ että me caicki olemme kelwottomat tällä HERran Ehtolisella mitä meidän personam tule. Sillä me olemme caicki köyhät syndiset/ olemme Jumalan monella muoto nijn wihoittanet/ että me meidän moninaisten syndeinme cautta/

olem-

olemma tjancaikisen cädotuxen ansainet. Sentähden meidän sisällisest meitäm nijn walmistaman pitä tälle Ehtoliselle/ että me meidän syndim Jumalan edes tunnustam/ nijtä cadum ia itkem/ sydämmestäm huocam/ catkerast itkem ja wodatam kyynelitä/ pahaxum sitä/ että me nijn olemm Jumalan wihoittanet paholla ajaturilla/ sanoilla ia töillä/ jonga cansa me hänen wihan kehoittanet olemme/ ja hänen wihans meidän ylidzem wetänet. Nijncuin P. Petari ja Maria Magdalena tehnet owat.

Tätä tekemän meitä waati 1. Lain tutkistelemus/ ruweten Ensimmäisest käskyst nijn wijmeisen. 2. Niden moninaiset hirmuiset Esimerkit/ cuin owat synnin tähden hirmuisest rangaistut. Gen, 7: 11 Gen. Par. 36: 15. 16 3. Christuxen wiatoin kärsimys/ että meidän syndim nijn hirmuiset olit/ ettei nijtä muutoin andexi annetta taitta/ cuin Jumalan Pojan cuolemalla.

2. Coetteleman vscoans/ näiden Christuxen sanain päälle/ Teidän edestän vlos annettu ja wuodatettu sydein andexi andamuxi. Sillä ne jotca syndinsä tundewat ia pelkäwät Jumalan wihan/ ei pidä andaman sillans olla. waan käändämän heitäns/ ia vscoman armon sanat/ ia sen cansa lohduttaman idziäns/ ja ettei he synnisäns epäilis Ja että he wahwistaisit vscons/ nijn on myös Sacramendit heille annetut/ että he sijnä armosa tulisit wahwisteturi.

3. Totinen edespäin synneist lackamus ia syndisestä elämästä parannus että ihminen sijtte elä Jumalan pelgos. Sillä ne jotca tahtowat käydä Sacramendille kelwolisest/ ei pidä oleman sijnä edesottamises että he sijttekin aina edespäin tahtowat elä endists synneisäns/ Sillä muutoin ei he ainoastans häwäise Jumalan armo/ muutta myös wastan ottawat heillens duomioxi ia cadotuxexi Sacramendin / nijncuin Chri-

stus sen selittä sijna wertauxes sijtä lawaistusta huonesta/ jonga se wahingolinen wieras Sathan/ jällens sisälle mene seidzemän wahingolisemman hengen cansa/ ia asuit siellä. Ja nijn teki jälkimäiset pahemmaxi cuin ensimmäiset. *Luc. 11: 14. 15. 16.* Sentähden mitä ikänäns ihminen tietä olewan Jumalan käskyä wastan sijtä pitä hänen lackaman/ nijn ettei hän ikänäns omast ehdost ia tahdost sencaldaista enä tege.

4. Että me anderi annamme toinen toisellem keskenäm sydämmestäm/ mitä toinen toista wastan rickonut on. Sillä nijncuin me edzimme syndein anderi andamusta HERran Ehtolises/ ia sijtä meitäm sijnä P. Ehtolises wahwistetan. Nijn myös meidän pitä lähimmäisellem/ mitä hän meitä wastan rickonut on/ anderi andaman johon Christus neuwo meitä sanoden: Mene ensin sopiman rijta welies cansa/ sijtten tule ja ohra lahias altarille. *Matth. 5: 23.* Ja toises paikas: Jos te anderi annatte ihmisille heidän ricoxens/ nijn myös teidän taiwalinen Jsän anda teille anderi/ waan jollet te anderi anna ihmisille heidän ricoxians/ nijn myös teidän taiwalinen Jsän/ ei anderi anna teidän ricoxian. *Matth. 6: 14.* Sitälikin tähän sisällisen walmistuxen pitä myös meitä wetämän/ nimittäin/ etten me tulis wicapääxi Christuxen ruumisen ia weren/ Se on/ sitä wastan otais tjancaickisexi duomioxi id cadotuxexi waan mahdaisim saada tjancaikisen elämän ia autuuden/ tämän autualisen rawinnon cautta.

Ja tämä on se duomio/ jonga alla wicapääxi ne tulewat/ jotta kelwotomast wastan ottawat Sacramendin. Jumalan angara ja hirmuinen wiha/ jonga alla sencaldaiset

Juma-

Jumalattomat ihmiset cadotetuxi tulewat tjancaikisest/Judan pettäjän ja nijnnen Jumalattomitten Judalaisten etc. cansa joidenga ylidzen HERran Christuxen pitä duomion sanoman sinä wijmeisnä päiwänä: Mengät pois minusta te kirotut. *Matth.* 25: 41.

Tästä me sys näemme cutka ihmiset Christuxen ruumin ia weren P. Sacramendis kelwottomast nautidzewat idzellens tjäiseri duomioxi nimittäin;

1. Jotca ei usco Christuxen läsnä olemusta leiwäs ia wijnas. 2. Caicki catumattomat syndiset/ jotca menewät HERran Ehtoliselle ainoastans ulcocullaisudestans ia joidenga halu lange sijttengin suurtensyndein. 3. Caicki jotca ei tahdo sopia heidän lähimmäisensä cansa. 4 Caicki jotca käywät HERran Ehtoliselle wanhast tawast ainoastans/ että heidän tapans nijn on/ Jouluna/ Pääsiäisnä/ Helundaina ia muina pyhinä ajastajas ajatellen siinä kyllä olewan että mennän ottaman Christuxen ruumista ia werta ilman sydämmen huocauxeta/ catumusta ja parannusta. 5. Caicki jotca ei oiken sydämmestäns kijtä Jumalata/ tämän suuren mittamattoman hywän työn edest/ että hän anda meille leiwän ja wijnan cansa Ehtolises/ Christuxen totisen ruumin ia weren/ meidän autuudexem/ mutta cohta cuin he owat wastan ottanet Sacramendin juoxewat ulwos kircost/ei lange polwillens/ eikä kijtä ia rucoile. Ne cuin näin ottawat ia nautidze Christuxen ruumista ja werta/ tulewat wijcapääxi stehen/ joca syy ei ole Christuxes/ taicka hänen armollises rawinnosans/ waan siinä rumas ja häjys henges perkeles on syy/ joca on heitä syndin wetänyt ja wieläkin synnin steisä pitä. Ja heidän oma pahudens/ joilla ei ole yhtäkän halua luoptua synnist iapahudest.

Edespäin tule meidän waariotta nijstä syistä jotca estäwät ihmiset tästä pyhäst Ehtoliset. Syy jonga cautta

oikial-

oikialda puolelda tule ihminen estetyxi on Mahdottomus/ että me pidäm idzem sille corkialle/ pyhälle ia taiwaliselle atrialle olewan walmistamattowat/ kelwottomat taicka ajattelem sydämesäm cadzo/ett sinä ole nyt nijn oikein idziäs walmistanut soweliast jakelwollisest käymän HERran Ehtoliselle/ sinun pitä idziäs ensin paramin walmistaman/ cadzo ettäs kelwollisemmast walmistat idzes edespäin. Nämät tosin näkywät pyhät ia oikiat ajatuxet olewan/ että ihminen ensist coettele idziäns/ cuinga mahdolinen hän on/ mutta se on Sathanan petos/ että hän pyytä näin meitä pois Sacramendist pitä ja estä Semmengin cosca nijn ysein tapahtu. Nijncuin D. Lutheruxen Esimerkistä kyllä ymmärretän/ jasaadan luetta sijuä wähäs kirias/ josa hän neuwo käymän Sacramendillä/ ia sanat näin seisowat: Minä tahdo nijlle caikille Esimerkixi/ jotca tahtowat idziäns neuwotta anda/ oman coettelemisen tiettäwäxi tehdä/ josta opitä tietämän/ cuinga cawala cumpani Perkele on. Muutamat erät on se nijn tapahtunut minusa/ ett minulla on ollut halu Sacramendille/ ja olen pannut sen ia sen päiwän mennäxeni Sacramendille/ cosca nyt se päiwä tuli/ oli se halu minust pois taicka muutoin jocu este tullut/ taicka lulin idzen siehen kelwottomaxi/ Sen cansa minä ajattelin idzelleni/ minä annan sen olla sillans/ mahdan tulewan Sunnuntaina mennä. Cosca nyt se Sunnuntai tuli/ löysin minä idzeni mahdottomaxi ikänäns cuin ennengin. Sentähden minä lyckäistu jällens ylös toisen Sunnuntaihin ia tapahdui nijn/ että nijtä Sunnuntaita tuli ylön palio ia nijn että minä pian sanottu tahdoin siitä peräti pois tulla: cosca nyt Jumala annoi armons/ että minä sen ymmärsin ei mitän muuta olewan cuin Perkelen cawaluden/ sanoin minä: tahdotcos sen tien cautta ylwos Sathan/ nijn mene cuhungas tahdot sinun ia minun mahdolisuden cansa. Päästin idzen

nijn

nijn wallallens sencaldaisist perkeen pauloist / ia menin nijn ilman caiketa enämbätä wijwyeystä Sacramendille/ ia muutamat erät ilman ripittämätäkin/ pca ei minun muullaisin ollut tapani tehdä/ mutta tämän minä tein perkelelle mieli carwaudexi/ erinomaisest cosca en minä tienyt yhtän suurta syndiä tehneni. Ja näin tämä P. mies näyttä omalla Estmerkillans/ettei meidän pidä andaman meitäm estä/ sencaltaisilda esteildä. 2. Estä myös Sathan monda wasemalda puolelda / källä tawalla / Cosca he owat kipiänä/ nijn hän heille sencaldaisia ajatuxia anda jos he ottawat Sacramendin/ nijn heidän pitä totisest cuoleman. Nijncuin Sacramenti olis myrkyj/ eli syy cuolemahan. Jos nyt cuolema tule/ ia otta pois tämän caldaiset ilman Sacramenditä nijn ajatelcan cukin Christitty/ cuinga pahoin se ihminen on eteens cadzonut/ ia tämän sielun ewän ylen cadzonut joca on sangen cauhia syndi Jumalata wastan.

2. Meitä pitä kehoittaman usein käymän källe Ehtoliselle. 1. HERran JEsuxen totinen tahto ia käsky/ cusa hän sano: Ottacat/ syökät/ ottacat juocat. Joista sanoista sen meidän pitä oppiman/ tietämän/ettei se meidän ole ehdosam/ mennä HERran Ehtoliselle taicka ei/ jos me nijn tahdom. Sillä Christus käske meidän sitä tekemän/ ja me Christitty olemme Christuxeen castetut/ josa me olemme idzem sitonet hänen käskyns pitämän. 2. Jumalan angara ja hirmuinen rangaistus cuin pitä caikein nijden ylidzen käymän joica Sacramendit ylön cadzowat. Sillä nijncuin Christus sano syötä Pyhästä castesta: Jollei jocu tule syndynexi/ wedest ia hengest/ ei hän taida taiwan waldacundan tulla. Nijn hän myös sano Pyhästä Ehtolisesta joca walmistettu oli: Minä sanon teille/ ettei yxikän nij-

sta / cuin cudzutut olit pdä maistaman minun Ehtolistani. *Luc 14. 24.* Sencaldaista Sacramentein ylön cadzoitten rangaistuxia tähdän vsein tapahtuwan moni ododotta Sacramendin wastan ottamisen cansa wijmeisen hetken asti / ia nijn taicka cuolema tule ennen ia otta pois / taicka tule kielettömäxi / taicka woimattomaxi / nijn että hän taicka ei woi toimella wastata / taicka coriata sitä cuin hän wastan ottanut on / ja nijn täyty cuolla ilman Sacramenditä hänen pahudesans ia synneisäns. Nijncuin D. Lutherus edespane yhden cauhistawaisen Esimerkin / yhdest Sacramendin ylöncadzojasta / joca mones wuodes ei anonut HERran Ehtolista edeswetäden Christillisen wapauden / lyckäist ajasta aican / stehen asti että hän tuli kipiäxi / sijtteckin sairaudesans wijmeisen hetken asti. Cosca hän tunsi että hänen cuoleman piti / lähätti hän papin perän rucoillen Sacramentiä / nijn sijtte cuin pappi annoi sen sinnatun leiwän hänen suhuns / andoi hän hengens ylön / ja nijn Satramenti oli hänen kielens päällä awoimes suussa / Nijn että papin piti sen jällen takaperin ottaman. Tämä hirmuinen Esimerki pitä idzecutakin kehoittaman / ettei he millän muoto ylön cadzo Sacramentiä heidän woimasans. Mutta vsein caikella jumalisudella nijtä nautidzewat. Sillä se joca Jumalan ia hänen pyhän Sacramendins ylöncadzo / sen tahto Jumala jällens ylön cadzoa hänen tarpeisans ja wijmeisellä hetkelläns. Jumala caickiwaldias anna nijn tä sä elämäs meidän sinu pyhiä Sacramentejäs nautita / ia muita lahjojas / että me ijancaickisesta taiwasa sinun autuuttas nautidzisim / sinun Catkeran poicas JEsuxen Christuxen meidän Herran ia wapahtajam cautta / ylistetty ynnä sinun ia pyhän hengen cansa ijancaickisest ijancaikisen. AMEN.

Chri-

Christuxen

Kärsimisest Saarna

Pitkänä Perjantaina.

Introitus.

TÄmä päiwä (hywät Christityt) cudzutan 1. Walituxi päiwäxi; Sentähden että tämä oli Jumalald Erinomaisest walittu Christuxen kärsimisen päiwäxi/ sillä Christus Jumalan poica/ on tämän päiwän päälle kärsinyt catkeran pijnan ja cuoleman/ caickein meidän syndein edestä/ ja caickein nijden edest täydelisest maxanut. On sijs tämä meille köyhille yxi Erinomainen walittu päiwä.

2. Meidän seasam pitkäxi Perjantaixi; ja cudzutan tämä pitkäxi/ ei sen tähden että tämä on pide cuin muutcan sillä ajalla wuodest/ waan sen tähden

1. Että caicki P. Jsät/ Prophetat ia Cuningat/ owat tätä nijn cauwan himoinnet ja halainet nähdäxens/ ja caicki uhrit ia cuwauxet wanhas Testamendis owat tarcoittanet ia cadzonet tämän Christuxen uhrin päälle/ joca tämän päiwän päälle uhrattaman piti/ caiken mailman syndein edestä.

2. Että meidän Esi Jsät owat tämän päiwän päälle lastens ja perhens cansa/ jotan cowa coto

disciplini ja Jumalisuden harjoitusta pitänet/ſynä että he coco päiwän amusta nijn ehtosen asti/ owat pitänet heitä ruata ja juomata/ nijn myös heitä witzaisille käsille lyöskendelit (jotca Pääsiäis porsairi cudzuttin) muistuttaiden heille sen cansa Christuxen cadkeran piäxämisen/ jonga hän tämän päiwän päälle/ seka heidän että caiken-mailman syndein edest kärsinyt on/ senpäälle että he sen aina olisit muistanet ja ajatellet. Sillä näille myös näwyi tämä päiwä pitkäxi.

3. Että tämä on ollut meidän HERralle JEsuxelle Christuxelle sangen pitkä / carwas ja aiwan cowa päiwä. Sillä hän on tämän päiwän päälle palion kärsinyt/ nijn että hän suuren waiwans tähden on huutanut ia sanonut: Minun Jumalan/ Minun Jumalan mixis minun ylön annoit. *Matth.* 27: 46. Minä olen mato ja en ihminen *Psal.* 22. 7. Minun sielun on murhesans cuoleman asti/ *Matth.* 26: 38. *Marc.* 14: 34. Nijncuin Jumalan Seuracunda-on saapa cuulla idze Christuxen kärsimisen historian selityxes. Mutta-että me sitä hedelmän cansa tuckisteliſim/ nijn rucoilcam sitä Jumalalda caickiwaldialda sanoden: Jsä meidän/ etc.

TEXTUS *Joh.* 19:

Nijn JEsus ulos meni candaden oriantappuraista crunua ja purpurai-

sta

sta waatetta. Ja hän sanoi heille: cadzo mingä muotoinen ihminen.

Exordium.

Nämät sanat owat lyhykäiset idzestäns / cuitengin sangen palio sisällens pitäwät. Sillä se pacanallinen waldamies Pilatus / näisä näyttä sen suuren waiwan josa meidän wapattajam JEsus Christus on ollut tämän päiwän päälle / että hän joca oli se caickein caunein ihmisten lasten seas / *Psal.* 45:3. *Cant. Cantic.* 5: 9. on tullut nijn waljuxi nijstä moninaisista waiwoista / cuin hän kärsei silloin cosca händä yhden wäärän Esiwallan tyköä nijn toisen tygö cahleilla sidottuna talutettin ettei hänesä ollut kelpawata muoto / Esa. 53. v. 2. Mutta nijncuin hän idze walitta sanoden: Minä olen mato ia en ihminen. *Psal.* 22. 7. Ja tämän ylitzen myös Pilatus surcuttele täsä sanoden: Cadzo mingä muotoinen ihminen. Se on: Te armottomat Judalaiset tiedätte kyllä hywin cuin ihanainen ja caunis tämä ihminen oli cosca te hänen minun halduni annoitte / waan näette nyt cuinga hänen caswons on muuttunut / hahmons rauwennut / ja hänen muotons sangen waliuxi tullut / sen suuren waiwan tähden josa hän ollut on / ja caicki wiattomasti / sillä en mine löydä yhten syytä hänesä / sentähden tekin jo suuttucat hokemast ja hutamast / Ristin naulidze / ristin naulidze händä. Mutta ne armottomat ei ole sittekän maltanet / waan aina tioitit / siehen asti että Pilatuxen wastoin oma todistostansa Christuxen wiattomudesta / täydyi heille mielisuostoxi hänen ristin naulitta Duotwitzeman. Ja näin tämä yhten tule sen toisen osan cansa

meidän Christillisen vscon tunnustoxesta/cusa me sydämmellämvscom autudexem/ja suullam tuñustam wanhurscaudexem/ Jesuxen sijnnen Pyhästä hengestä/ia syndynen Neidzestä Mariasta/ kärsinen pijnan ja cuoleman/ ja colmandena päiwänä jällens yläsnosnen cuolluista. Ja on tästä Christuxen kärsimisen historiasa Neliä cappaletta:

1. Cuca ia mingä caldainen persona se on/joca kärsinyt on/nimittäin Christus totinen Jumala ia totinen ihminen.

2. Mikä ia cuinga palio hän on kärsinyt nimittäin sielun ia ruumin puolesta sisällisellä ia ulconaisella tawalla/ Jumalan wihan ia sangen angarat kärsimiset.

3. Mikä erinomainen syy on ollut hänen cuolemahans/ nimittäin meidän syndim ia ricoxem.

4. Mitä hywä ia hyödytystä meillä on hänen kärsimisestäns ja cuolemastans/ nimittäin olemme tjancaickisest cuolemast ja cadotuxest sen cautta lunastetut.

Ensimäinen Osa.

Jösa tule waar otta sijtä personasta/ joca on kärsinyt.

Että me hedelmän cansa meidän wapahtaiam JEsuxen Christuxen kärsimisen historiat ajattelisim ja coco tämän päiwän Jumalisest culutaisim/ ntjn ennen caickia on tarpelinen että me tutkistelem/cuca persona se on kärsinyt ia idzens cuoleman meidän edestäm andanut. Sillä oikia Christuxen kärsimisen ajattelemus ei sijnä seiso/ että me ainoastans Judasta nuhtelemme/ Judalaisi sadattelem/ ylimmäisiä pappeia kiroilem/ waldamiestä Pilatusta tjäisen rangaisuxen niedäm. Ja nijtä Jumalattomia sotamiehiä cadotuxen Duomidzem: Eikä myös/ että me sitä wastan

Maria

Marian Christuxen äitin / ia nijteen muitten waimoin can sa / joca Christusta seuranet olit / suremme ia murhedimme: waicka ei nämäkän idzestäns laitettawat ole / waan että me cadzelem idze personata / joca ei ole jocu Patriarcha / Propheta / eli Apostoli / taicka Engelikän: waan caickia Engeleitä ja ihmisiä corkiambi / idze tjancaickinen Jumalan poica / totinen Jumala ja luonnollinen ihminen / jonga cautta caicki mitä taiwasa on / luodut owat. Tämä päällens otetus ihmisen luonos (Jumaluden luonon sijwotelles) kärsi / nijncuin Jrenæus sano.

Mitä nyt corkiambi caikia Engeleitä ja ihmisiä

Jumalan poica on / sitä myös callimat ja corkiamat caickein ihmisten kärsimistä owat Jumalan pojan waiwat ja kärsimiset: Sillä nijncuin Cuningan taicka jongun Ruhtinan waiwat tässä mailmas arwatan corkiammaxi cuin jongun alamaisen eli palwelian kärsimiset. Nijn tämä corkia persona callixi ja corkiaxi tämän kärsimisen teke. Ja sen tähden cosca tämä corkia persona kärsi / caicki luondocappalet sekä taiwasa että maasa / suures surus olit ja murehdit. Auringo ja Cuu / ei woinet paista / waan caswons peitit / ia ei woinet eikä tahtonet cadzo heidän luojans cuolemata. Maa järis / ja nijncuin ei olis tahtonut woida luojans kärsimistä päällens canda. Calliot halkeisit luojans kärsimisen edest.

Mahdais jocu sanoa: mingätähden Christuxen

idze piti kärsimän; eikö hän sitä jongun pyhän ihmisen taicka Engelin cautta olis tehdä ja täyttä taitanut? Tähän wastatan. Että suuri ja Jumalinen Majestas taiwasa ihmisildä wihoitettu oli / nijn pitä myös sen personan suuren taiwalisen ja yhdencaldaisen Majestatis oleman / taiwast alasastunen ja ihmisen luonnon päällens pukenen / että hän olis taitanut kärsiä ja wälimiehen olla Jumalan ia ihmisten wälillä. Sillä ei cuolewaisen palian ihmisän tule Jumalan cansa oikiudelle käydä /

ja ei-

ja eipä Engelikän taida Jumalan wihaa kärstä ja canda. Sitälikin ettei ainoastans muutamitten ia pienden syndein edest pitänyt uhri tapahtuman / mutta caickein julmaingin ja c uhiangein edest/ joca ei jongun halwan personan / waan suuren ia corkian cautta tapahtua taitanut. Tästä sijs meillä on opetus ia lohdutus. 1. Opemme tietämän sen/ cuinga suuri cauhia cappale syndi on/ jota ei Engeli taiwasa/ eikä Ihminen maasa taitanut sowitta. Mutta Jumalan ainoan ja ijancaickisen pojan täydyi alas astua taiwast/ otta ihmisen luonon päällens/ ia täydellisen maxon tehdä. Sentähden ei meidän pidä syndiä ia Jumalan wiha joca syndiä seura halwaxi lukeman ja tyhjän edestä pitämän/ ajatellen sydämmesäm ei se nijn suuri ole/ jos minä yhdest eli cahdest sitä eli tätä syndiä teen. Waan tietämän caikein pienimmängin synnin ijancaikisen cuoleman ansaidzewan: nijncuin nähdän meidän Est Jäst Adamista/ joca luuli sen pienex/ että hän sijtä kieltystä puusta söi yhden omenan ja sen omenan syömisen tähden/ että hän sen ylidze Jumalan kielon teki/ ylwos paradijssist ajettin. Gen. 3. 23. Sentähden myös sano P. Jacob. Joca ricko yhdes/ hän on wicapää caikis. Sillä se joca sanoi: ei sinun pidä huorin tekemän. Hän on myös sanonut: Ei sinun pidä tappaman. Jos et sinä huorin tege/ mutta tapat/ nijn sinä olet lain rickojaxi tullut. *Jacobi* 2. 10. 11. Sentähden pitä meidän syndiä ia pahutta sitä myrkyllistä ia wahingolista cappaletta wältämän/ ia ei millän muoto halpana pitämän.

2. Lohduttaman tällä meitäm; että räin suuri ja corkia persona on meidän syndeimme edestä kärstnyt/ nijn myös hänen kärstmisens cans meidän syndim/ waicka cuinga suuret ia monet ne olisi/ ylizewoittanut.

Sen-

Sen tähden sanoo August. lib: medit. 8. c. *Quanto major DEUS est homine, tanto minor mea malitia est ipsius probitate.* Se on/ mitä suurembi Jumala on ihmistä/ sitä pienembi minun pahudeni on hänen hywyttäns. Tätä tule caickein catuwaisten syndisten ajatella/ ettei he ole catowaisella cullalla eli hopialla lunastetut heidän synnistäns; *1.* Pet, 1. 18. 19. Waan Jumalan pojan werellä. Nijn cuin tästä sijnä Epistolas Ebrerein tygö seiso: Sillä jos härkäin ja cauristen weri/ ja priscotettu ehcoisen tuhca/ pyhittä saastaiset lihalisen puhtauten: Cuinga palio enämmin Christuxen weri/ ioca idzens ilman caiketa wiata/ ijancaickisen hengen cautta Jumalalle vhranut on/ puhdistaxens meidän omantunnom cuolewaisista töistä/ eläwätä Jumalata palweleman. *Heb.* 9. 13. 14. Sentähden meidän pitä tämän lohdutuxen wastan Sathanan kiusausta ja synnin woima aina sydämmesäm pitämän.

Toinen Osa.

Josa meidän tule waari otta/ mitä ja cuinga palio Christus kärsinyt on.

Hän on kärsinyt caiken elinaicans hamast syndymästäns nijn wijmeisen hetkens asti.

Ja on kärsinyt sielun ja ruumin puolest/ sisällisellä ja vleonaisella tawalla. Sielulla hänen sydämmesäns Jumalan angaran ia cowan wihan Mailman syndiä wastan/ jotca hän päällens ottanut olijotca händä nijn rasitit/ettei hän tästä waiwast päsnyt ennen cuin hän ristin päällä hengens annoi. Sentähden kry-

dimaahan oliumäen tygö mene/ sinne ja tänne kändele etzien lepo cusa hän olla sais/ waan coco tässä mailmas ei löytty sia hänen ollaxens/ rupeis wärisemän ia wapiseman/ ei nijn cuoleman cauhistuxest/ joca hänen edesäns seisoi/ cuin Jumalan wihasta mailman syndiä wastan jotca idze päällens ottanut oli. Joidenga tähden myös caicki helwetin portit/ cuolema/ perkele ja julmain parwi owat händä häwäisnet ja pilkanet ja hän näkyi nijncuin Jumalald ajaxi hyliätyxi/ että hän muinen ihmisten tähden cuoleman wicapä/ cuitengin ilman caiketa wiata ja wirhitä/ lihasa kärsinyt olis / rupeis sureman ia wapiseman/ nijn cuin hän idze todista sanoden: **Minun sielun on murheisans cuoleman asti/** *Matth. 26:38.* **Ja oli nijn suures waiwas/ että hänen hikens oli nijncuin weren pisarat/ jotca mahan wuosit.** *Luc. 22. 44.* **Ja Engeli taiwast ilmestyi hänelle/ ja wahwisti händä.** Joca ylizen luonon on tapahtunut/ ia caiken ihmisen ymärryxen ylizen käypi. Tämän caldaista hänen sisällistä kärsimistänsä pitä meidän Jumalisest ajatteleman; sillä em me taida caicki hänen waiwojans ia kärsimistäns sanoilla ylwos puhu eikä myös ihmisten ymmärrys nijtä taida kästetä. Me näem me nijsä ihmisissä/ jotca wicainsa tähden duomitut owat/ cuinga he surewat ia murheliwat? cuinga he ikkewät ja parcuwat/ owat suures waiwas ja ahdistuxes/ jotca cuitengin caicki owat ylen halwat sen suhten cuin Christus on kärsinyt/ jonga hartioilla caiken mailman synnit olit.

Sitälikin cuinga palio hän on kärsinyt ylconaisella tawalla/ ruumin puolesta/ Ewangelistat yldäkylläisest tietä andawat. Cuinga Judalaiset hänen tygöns tulit/ miecoilla/ sotaaseilla/ tulisoitoilla ia odilla syngiälle yöllä nijncuin ryöwäritä ja murhajata kijniottaman/ weit cuin pahantekiän sidot-

tu-

cuna ia niottuna yhdē wäärän duomarin tykö toisē tygö/ caickinaista walhetta händä wastā sanodē/ ja wääriä todistoria etziē.

Ilmoittawat myös/ cuinga julmasti waldamiehen huowit owat hänen cansans mennet/ he sidottuna patzasen händä/ ei nijncuin lapsia curittaesa/ piesne witzoilla/ waan sangen hirmuisest ja peräti armottomast/ julmilla caarexilla ja ruoziamilla/ hänen ihanaisen ruumins nijn frimoit ja suomustelit/ ettei sijnä ollut yhtän caaresten lyömisen tähden woima/ nijn että Maan Herra idzeckin nijstä hänen suurista waiwoistans käätein surcutteleman hänen ylitzens sanoden: Cadzo mingä muotoinen ihminen. Ei pidä myös unhotettaman/ cuinga hän on crunatetu. Sillä sotamiehet panit orian tappuraisen crunun hänen päähäns/ löit händä ruogolla/ sylijt hänen pyhijn caswoihins panit peitten hänen etensä/ muutamat löit händä corwalle/ muutamat hiuxista wedit/ muutamat jalgoillans polgit/ pilcaisit ia sanoit: sinä annat idziäs cudzutta prophetaxi/ arwa sijsmeille/ cuca sinua löi? cuca sinulle corwa puustin annoi? cuca hiuxistas weti? monda muuta sen caldaista pilca heteit. Wijmein cosca hän duomitu oli weit he hänen päächalloin paicalle/ cusa pahantekiät mistatan/ panit ristin hänen selkänsä waatiden händä sitä candaman/ ia cuin hän rupeis wäsymän/ panit he sen Simonin Kyrenist/ joca malda tullesans heidän cohtais/ selkän/ ei että he händä armadit/ waan että he pelkäisit hänen kesken näändywän/ ja nijn idze waiwoxens joutuwan. Siellä he hänen ristin naulidzit/ cahden ryöwärin nijncuin sen caikein pahimman/ keskelle. Ja hänen janotesans eticka sapella secoitettua taridzit hänelle juoda. Pohoin tekijille

warcaille ia muille/ cosca he wiedän rangaistustans kärsimän annetan wijna juoda/ että he rohkiammin edeskäwisit ia wähemmin waiwans surisit/ waan hänelle he tätä juoma ainoit että he sen rascammaxi hänen waiwans tehnet olisit/ ja ilman näitä ruumilista waiwoja/ oli hänen päällens Jumalan angara ia cowa wiha/ caiken mailman syndein tähden/ jotca hän idze päällens ottanut oli; tämä Jumalan wiha nämät hänen kärsimisens nijn rascaxi ja angeraxi teki ettei yxikän sitä sanoa taida. Sillä sencaldaista Jumalan wiha ei yxikän luondocappale taicka taiwasa eli maä päällätaida ajatella eikä käsittä. Jonga tähden hän myös idze ristin päällä huuta sanoden: **Minun Jumalan/ minun Jumalan/ mixis minun ylön annoit.** *Ps.* 22. Joita sanoia ei hän ruumin waiwan tähden nijn huutanut/ cuin cuoleman campauxes/ cosca Jumala hänen taiwallinen Jsäns wihasans/ laupiat caswons ia silmäns hänest käändänyt oli/ josta hän täsä walitta. Mutta cuitengin täsä waiwasakin ollesans hän woitta/ sinä että hän keskellä kiusaustakin cudzu taiwalisen Jsäns Jumalaxens; sillä cosca jocu taita cudzua Jumalan Jumalaxens/ nijn ei hän silloin händä wihamiehens/ waan auttajans edestä pidä. Ja näin tällä tawalla surkialla ja waitiaisella änellä hengens ylön annoi ristin päällä. Mahdais nyt jocu sanoa: **Eiköstä Jumala olisi taitanut anda muutoin syndiä anexi/ cuin hänen poicans cuoleman cautta?** Wastaus: Taickiwaldias Jumala/ ilman hänen rackan pojcans kärsimistä ia cuolemata olis kyllä hywin taitanut ricoxet anexi anda: sillä cuca olis hänen estänyt ia kieldänyt.. Waan hänen caickiwaldiasuttans ei hän tahtonut asetta oikiuttua wastan. Sillä oikius waati että synnin edest piti täydelinen maxo tapahtuman/ joca ei yhdengän muun personä cauttatäytettä ia toimitetta taitetu waan Jumalan pojan ihmisen luonos kärsimän ja cuoleman piti/

nijn-

nijncuin siinä Epistolas Ebrerein tygö seiso: Se sowei hänen/ jonga tähden caicki owat ia jonga cautta caiki owat/ joca palio lapsia cuuliasuten saatti/ että hän heidän autudens päärubtinan kärsimisen cautta täydellisexi tekis. *Heb. 2: 10.* Tämän syyn tähden täydyi Christuxen kärsiä ja cuolla/ ettei Jumalan hurskaudella wäärytta tapahtunut olis/ joca sanoi Paradisis: Jona päiwänä sinä sytä syöt/ pitä sinun cuolemalla cuoleman. *Gen. 2: 17.* Etem me jotca tämän Jumalan angaran käskyn ylidzen käwimme ijancaickisest olis cuollet/ täydyi Christuxen idzensä tehdä wicapääxi ia cuolla.

Opimme että ainian syndiä seura rangaistus/ ia ei ikänäns nijn syndi tehdä ettei aina perästä seura rangaistus nijncuin me täsä näemme/ ettei meidän syndim muutoin maxetta ia andexi annetta taittu mutta Christuxen Jumalan pojan täydyi alasastua taiwasta/ jakärsiä tämän caldaista suurta waiwa. Jos nämät tapahtuwat tuoresa puusa/ mitä sytte cuiwettunes tapahtu. *Luc. 23. 31.* Jos tälle wiattomalle/ jolla ei yhtän syndiä ollut/ Christuxelle/ muinen syndein tähden näin on tapahtunut/ mitä meidän synnisten olis tullut kärsiä? Jos ainoan rackan poicansa näin annoi Jumala kärsiä/ mitä hän hywä HERra meidän olis andanut/ jotca olimme hänen wihamiehens/ tapahtua/ jos meidän olis pitänyt ansaittua rangaistustam kärsimän. Ja tosin meidän olis tullut ijancaickises pijnas ia rangaistuxes olla. Sentähden meidän pitä tundeman/ cuinga myrkylinen ja cauhia cappale syndi on/ ja cuinga palio pahutta sijtä seura/ ja sitä ahkerammin carttaman händä/ eikä kewästi/ cuin/ Jumala armahtacon ja paratcon/ tapa on/ juoxeman siehen.

Sitälikin meille on tässä yxi erinomainen ja wäkewä lohdutus. Että Christus on tämän caldaiset suuret corkiat ja angarat rangaistuxet kärsinyt/ sitä me ymmärräm täydelisest itzem olewan lunastetut ja meidän synnistäm päästetyt. Nijncuin Apostoli Petari sijtä puhu sanoden: Et te ole catowaisella cullalla eli hopialla lunastetut teidän turhasta menostan/ jonga Jsäin säädyistä saitte/ waan callilla Christuxen werellä/ nijncuin wiattoman puhtan caritzan. 2. Petr. 2: 18. 19. Joisa sanoisa secuullan/ etem me ole jollacull halwalla eli catuiwaisella cappalella lunastetut/ waan Christuxen callilla werellä. Sen tähden tällä pitä meidän lohduttaman meitäm wastan Sathanan kiusausta.

Colmas Osa.

Josa meidän tule waariotta/ nijstä syistä cuin Christuxen owat waatinet kärsimän.

Christus Jumalan poica ei omain syndeins tähden kärsinyt:

Sillä Ei hän kellengän wäärynttä tehnyt eikä petost ollut hänen suusans. Esa. 53. 9. On wiatoin ia puhdas Jumalan caridza. 2. Petr. 2. 19. Jonga myös Judas Pettäjä todisti sanoden: Minä pahasti tein että minä petin wiattoman weren. Matth. 27. 3. Nijn Pilatus sanoden: Minä olen tutkinut händä teidän edesän ia en löydä yhtän wica hänes josta te cannatte hänen päällens/ eikä myös Herodesan. Luc. 23: 14. Pilatuxen emän-

mändä käski sanoa miehellens Christuxesta: Älä sinä mitän tee sille wanhurscalle: sillä minä olen palion kärsinyt tänäpän unessani hänen tähtens. *Matth.* 27: 18. Tunnustawat myös hänen wiattomudens / Sodan päämies ia ne jotca hänen cansans ristin tykönä olit. *Matth.* 27. 54. Maan pimenemys ja järisitys. Nijn myös caicki muut luondocappalet. Joista kyllä nähdän ettei hän omain wicains tähden / jolla ei yhtän wica ollut / ole kärsinyt.

Mutta muitten syiden tähden joista cari pyhästä Ramatusta löyttän 1. Meidän syndim. Nijn cuin hän idze sano: Sinä sait minun työtä tekemän sinun synneisäs / ja olet tehnyt minulle waiwapahoisa tegoisas. *Esa.* 43: 42. Ja toises paicas *Esa.* 53. 4. Totisesti hän cannoi meidän sairaudem / ja meidän kipum hän sälytti päällens. Mutta me pidim hänen Jumalald rangaistun / piestyn ia waiwattun. waan hän on hawoitettu meidän pahaintecoin tähden / ja meidän syndein tähden on hän hosuttu.

2. Jumalan caickiwaldian suuri ia sanomatoin armo ja rackaus / joca nijn suuri oli että ennen cuin hän raskitzi / ihmisen anda pahudens / tähden huckua / lähätti hänen poicans tähän maailman kärsimän pijna ja cuolema meidän tähtem. Jota Jumalan rackautta suuresta ylistä Apostoli P. Pawali sanoden: Jumala ylistä hänen rackauttans meidän cohtamme / että Christus on meidän edestäm cuollut / cosca me wielä synniset olimma. *Rom.* 5: 8. Nijn myös Johannes: Sinä on rackaus / ei että me racastim

stim Jumalata/ waan että hän racasti meitä/ lähetti hänen poicans meidän syndeimme sowinnoxi. 1. Joh. 4: 10. Idze Christus sano: Ei ole kellän suurembata rackautta/ cuin että jocu pane hengens ystäwäins edestä. Joh. 15: 13. Tämän tähden myös HERra Jumala nämät hänen poicans kärsimiset ja waiwat/ Prophetailda wanhas Testamendis annoi ilmoitetta/ ennustetta ja sanotta/ että sekä hänen suuri rackaudens sijtä tuttaisin/ että myös ei pahennosta Christuxen kärsimisestä otetais. Tästä me opimme:

1. Että meidän syndim on se erinomainen syy/ meidän wapahtajam HERran JEsuxen Christuxen cuoleman ia kärsimisen. Sentähden et pidä meidän cauniste-leman meitäm nijn cuin en me syyt nijhin oliskan/ Sillä me ia meidän ricoxem ne caaretet ja ruotiamet olemme/ joilla hän suomittu ja frimoittu on. Me se oriantappurainen crunu/ jolla hänen P. Pääns/ pijkeinens pisteldy on. Me ja meidän syndim ne naulat owat joilla hänen kätens ia jalkans läwistetyt owat. Me se keihäs/ jolla hänen kylkens awattu on. Sillä waicka Judolaiset wihasta ja cateudesta syttynet/ olit myös siehen awulliset/ silloin cuin ei he ennen tawonnet/ cuin he hänen wääräin todistosten cautta sait ristin naulitta/ cuitengin jos ei yhtän muuta syytä olis ollut/ nijn hän kyllä hywin olis taitanut ne wälttä/ nijncuin Joh. 18; 6. seiso: Että JEsus sanoi ainoastans yhden sanan/ nijn he caicki tacaperin astuit ia langeisit maahan/ jotca pettäjän Judaxen seurasa olit. Waan meidän köy-

köyhäin hywäxem ja meidän syndein edest/ annoi idzens cuolemaan. Sentähden ei pidä meidän syndiä halpana ja turhana pitämän/ jonga tähden Jumala nijn on wihoitettu ettei hän muutoin taitetu lepytettä cuin hänen poicans cuolemalla. Pitä myös meidän itkemän ynnä P. Pietarin cansa nijden ylitzen/ nijncuin myös edespäin cuin yhtä sielun myrckyä wälttämän ja carttaman.

Neliäs Osa.

Josa meidän tule waari otta/ mitä hywä ia hyödytystä meille on Christuxen kärsimisestä.

Christuxen kärsimisen / waiwan ja cuoleman hedelmä on moninainen: Sillä ellei mahan heitetty nisun jywä cuole / nijn se jää yxinäns: mutta jos hän cuole/ nijn hän tuo palio hedelmätä. *Joh. 12. 24.* 1. Hywä ia hyödytys on. Että hän päästi ia puhdisti meitä caikesta meidän synnistäm nijncuin P. Johannes sano: JEsuxen Christuxen weri puhdista meitä caikista meidän synnistäm. *2. Joh. 1: 7.* Ei yhdest eli cahdest ainoastans/ waan hänen werensä on nijn callis/ että se caikista/ waicka cuinga suuret ia cauhiat ne olist/ synneistä pese. 2. Että hän päästä meitä lain kirouxesta. Josta Apostoli puhu sanoden: Christus on meitä lunastanut Lain kirouxesta/ cosca hän oli kirous meidän edestäm (Sillä kiriotettu on: kirottu on jocainen joca puusa rippu) että siunaus pidäis saanoitengin ylitzen JEsuxes Christuxes tuleman. *Gal. 3: 13. 14.* 3. Että me olemme lunastetut

cuolemast/ perkelest ia hancaikisest cadotuxest. Nijncuin sijnä Epistolas Ebrerein tygö. 2: 14. seiso: Hän on cuolemä cautta woiman| poisottanut sildä jolla cuoleman walda|oli/ se on/ perkeleldä. Ja päästi ne jotca cuoleman pelgost piti caiken ikäns| oriana oleman. Tämän caldaisist waiwoist/ tuskist ia hädist/ hän meitä pyhällä pijnallans ja cuolemallans päästi ja wapahti. Ja ei ainoastans caickia näitä waiwoja pois ottanut meildä. mutta myös caiken autuuden/ siunauxen ja onnelisuden meille saatti ja toimitti. Josta P. Pawali puhu sanoden: Jos me Jumalan cansa olemme sowitetut/ hänen poicans cuoleman cautta/ cosca me wielä hänen wiholisens olimma: palio enämmin me autuaxi tulemma hänen elämäns cautta että me sowitetut olemma, mutta ei ainoastans nijstä/ waan me kerskamme myös meitäm Jumalasta meidän HERran Jesuxen Christuxen cautta/ jonga cautta me olemme sowinnon saanet. *Rom. 5. 10, 11.* Tästä opimme Että me Jumalan pojan JEsuxen Christuxen pijnan ia cuoleman cautta olemma synnist / cuolemast ia hancaickisest cadotuxest wapadetut ia lunastetut/ ja sitä wastan että hän poicans cuoleman cautta täydellisen hurscauden ja hancaickisen elämän meille toimitti ja ansaidzi nijncuin Apostoli pyhä Pawali sijtä todista sanoden: Hän on meille caicki synnit andexi andanut ia on pois pyhkinyt sen käsikirioituxen/ joca meitä wastan oli/ joca säätyin cautta tuli/ ja oli wastahacoinen/ sen hän keskeldä poisotti ja ristin naulidzi/ ja on rijsunut wallituxet ja wäkeydet

ja toi-

ja toi heidän näkywin/ ia sai heistä woiton cunnian idze cauttans. *Coloss: 2: 14. 15.* Näitä en me taida idzellem muutoin saada ja omista cuin vscon cautta. Eikä myös ainoastans meidän pidä tätä historiata totena pitämän ja vscoman; mutta myös totisest vscoman sen meidän syndeime edestä nijn tapahtunen / ja ei yhdengän/ waicka cuinga suuri syndinä hän olis/ sijtä idziäns poissulkeman. Sillä Christus idze sano: Nijncuin Moses ylönsi kärmen corwesa: Nijn myös ihmisen poica yletän/ että jocainen cuin vsco hänen päällens / ei pidä huckuman / mutta ijancaickisen elämän saaman. *Joh, 3: 14. 15.* Nämät sanat owat wahwat ia totiset idzestäns / että jocainen cuin hänen luotta vscollans ei ikänäns pidä huckuman waan saaman ijancaickisen elämän jonga Christus idze omalla Estmerkilläns todexi näyteti ristin päällä/ sijnä toises röwäris joca hänen päällens vscoi/ jolle Christus sanoi: Tänä päiwänä pitä sinun minun cansani oleman paradisis. Joca myös toisellekin tapahtunut olis/ jos hän Christuxen olis turwans asettanut. Sillä ikänäns nijn läsnä hän tätä cuin sitä toistakin oli. Nijn hywin tämän cuin toisengin edest pijnan kärsinyt/ nijn hywin tämän puolen cuin toisengin kätensä ojensi. Waan ettei hän vsconut nijncuin se toinen/ nijn sentähden ei tämä ollut hänelle hywäxi. Ja näin cuca ikänäns meidän wapahtajam Christuxen kärsimisen ia cuoleman hylkä/ ja muiden taicka oman töidens taicka ansions cautta autuutta saada tahto/ Se Christuxen weren tyhiäxi teke ia ei ikänäns hänen ansiostans osalisexi tule. Mingätähden cosca ikänäns me ajattelem meidän syndein päälle/ ja ne meitä murhelisexi tekewät Jumalan angaran ja cowan wihan tähden syndiä wastan/ nijn pitä meidän jällens meitä lohduttaman Jumalan suuren rackauden ja sancmattoman armen cansa/ joca hänen poicans on andanut hinnaxi ja maxoxi meidän syndein edest. Ja tällä tawalla pitä meidän lohduttaman meitäm.

Christuxen Hautamisest.

Introitus.

TÄmä päiwä (hywät Christityt) cudzutan Christuxen hautamisen päiwäxi: Sentähden että sytte cuin meidän wapahtajam Christus/ oli wiatoin ristin naulittu Judalaisilda/ ja ristin päällä hengens ylönandanut nyncuin eilen tästä astasta sanottin. Nyn salli hän hänen Pyhän ruumins Jumalisild ja runnialisild Ihmisildä cunnialisest haudatta. Nyncuin Esaias sytä oli ennustanut hänen 53: lugusans. Ja sytä tänäpän Jumalan Seuracunnas saarnatan ja opetetan. Ja että se hedelmän cansa taidais tapahtua/ nyn sitä anocam ja rucoilcam sanoden: Isä meidän joca olet taiwaisa. etc.

Tämän päiwänen Texti löytän kirioitettu Christuxen kärsimisen Historiasa. *Matth.* 27: 57.

Exordium.

EJlen Jumalan Seuracunda sai cuulla cuinga palio se suuri ja corkia persona JESUS Christus Jumalan ja Marian poica on kärsinyt/ nimittäin/ sisellisällä ja ulconaisella tawalla sielun ja ruumin puolest/ hän on johdateldu

sido-

ſidottuna yhden wärän duomarin tykö toiſen tygö/ ja cuinga Pilatus waldamies/ annoi hänen ntjn frimoja ja ſuomia/ julmilla carexilla ja ruotiamilla/ ettei hänes oma hamo ja muoto enä ollut/ ntjn että ſitä Pilatus idzeckin ſurcutellen armahteli ſanoden: |Cadzo mingä muotoinen ihminen Ei cuitengan ſijtteckän ne armottomat Judaloiſet malttanet lacata huutamaſt/ Riſtin naulitze riſtin naulitze händä. Ja näin endiſtä duomiotans waſtan/ cuſa hän ſanoi Chriſtuxeſt / En minä yhtän cuoleman ſyytä löydä hänes/ heidän anomiſens jälken/ ja meiliſuoſtoxens/ duomidzi Chriſtuxen riſtinnaulitta. Ja ntjn riſtinnaulidzit he hänen wiatoinna/ ſitteckin cahden ryöwärin keſkelle/ ntjncuin ſen caickein pahimman pahan tekiän. Ja näin wijmein riſtin päällä hengens ylönannoi. Nyt täſä Textiſä tietä annetan/ cuinga hän on ſallinut hänen P. Ruumins cunnialiſeſt haudatta. Ja on täſä meillä caxi cappaletta joiſta meidän tule waari otta.

1. Cuinga HERran JEſuxen ruumis on riſtiſtä maahan otettu ja Jumaliſild ihmiſild cunnialiſeſt haudattu.

2. Cuinga Judalaiſet owat wartioinet hauta ja ſinettimellä painanet kiwen.

Enſimmäinen Oſa.

Täſä meillä on colmet cappaletta/ joiſta meidän tule waari otta.

I. On ajaſta coſca/ ntjncuin myös perſonaiſta joiden cautta hän on haudattu.

Coſca ehto tuli/ että walmiſtus päiwä oli/ joca on Sabbathin edellä/ tuli Joſeph/ Judalaiſten Cau-

pungis Arimathias syndynyt/ricas meis ja cunnialinen Raadi Herra / joca oli hywä ja hurskas eikä ollut mielistynyt heidän neuwons ia tecons/ Sillä hän odotti myös Jumalan waldacunda/ ja oli JEsuxen opetuslapsi cuitengin sala Judalaisten pelgon tähden.

Näinen sanain cansa tahtowat Ewangelistat tietä anda/ cosca ja kenen cautta Christuxen ruumis on mahan otettu rististä: ja puhuwat ensist ajasta/ että se on tapatunut Ehtona/ samana päiwänä cuin hän ristinnaulittin juuri walmistus päiwänä/ joca käwi Sabbathin edellä/ cosca wielä työtä sowei tehdä. Sillä cosca Sabbathi sisälle tuli/ nijn heidän tapans oli anda yhden merkin/ ja nijn siitte piti alallens oldaman/ ja ei enä työtä tehtämän. Sicälikin Personast. Tuli Joseph Arimathias. etc. Cuca tämä Joseph on ollut annetan lewiämmäld meille tietäwäxi/ nimittäin/ että hän on syndynyt Judalaisten Caupungis Arimathias/ nijncuin P. Lucas sano: Luc. 23. Sijteen teitä annetan/ että hän on ollut Ricas/ ei että sencaldainen idze cälun tähden Jumalan edes kelpa waan se on mailman edes suures cunnias joca ricas on/ nijncuin myös tämä Joseph on ollut suures arwos Maanherran Pilatuxen tykönä että hänelle myötä annettin nijn pian JEsuxen ruumis maahan otta rististä: yxi Raadi Herra nimittäin/ hän pidettin neuwos/ ja oli cunnialinen Raadimies/ jalo ja hywäs cunnias pidetty Judalaisten seas. Sillä muutoin ei händä olis neuwos ja raadis pidetty. Yxi hurscas mies. Tämä myös tähän on pandu hänelle corkiammaxi cunniaxi/ sillä ei ne caicki ole hurscat joca raadis istuwat/ sen tähden täsä hänelle annetan se cunnia ylidze muitten caickein/ että hän on ollut

hurscas

hurscas mies- Joca ei ollut mielistynyt heidän neuwons ja työhöns. Se on/ waicka hän istui muiden carsa Raadisa/ ei cuitengan ikänäns ole mielistynyt ja suostunut Judalaisten neuwon sijnä cuin he päätit Christuxen tappaxens: ja on se ylistetäwä yhdes cunnialises raadimiehes/ ettei hän mielisty Jumalattoman duomion ja päättämisen. Sillä hän odotti Jumalan waldacunda/ ja oli Christuxen opetuslapsi cuitengin sala/ Judalaisten pelgon tähden. Joseph erinomaisest ylistetän sijnä että hän odotti Jumalan waldacunda. Sillä se on oikia perustos autuuten: Nijncuin myös se wanha Simeon ylistetän tämän awun tähden/ josta näin seiso: Hän oli hurscas ja Jumalinen/ ia odotti Israelin lunastusta. *Luc.* 2. Ja on nijn palio sanottu/ hän odotti sen luwatun Meßiaxen/ mailman lunastajan ja wapahtajan jälkijn/ jonga Jumala oli luwannut lähäyttä/ Sillä tästä tule Jumalan pelco ja caicki hywä. Seiso wielä Ipsephista Että hän oli Judalaisten pelgon tähden Christuxen salainen opetuslapsi. Joissa hän ylistetän ettei hän ole ollut Christusta ja hänen oppians wastan/ mutta hänen cansans ja pysynyt hänen opisans/ cuitengin salaisesta/ peliäten heidän händäns bannan panewan/ ja Synagogast ylos cunluttawan. Nijncuin nähdän Joh. 9. 22. Nyt waicka ei tämä pelco ole ylistettäpä/ nijn cuitengin palio parambi on olla Christuxen salainen opetuslapsi/ cuin hänen julkinen wihamiehens/ taicka salainen wiholisens/ näistä cahdesta on tämä parambi.

Tästä Josephista tule oppia caickein nijden cuin Raadisa ja neuwosa istuwat. Ettei heidän pidä mielistymän johungun Jumalattoman neuwon/ cosca muut

joka-

jotacuta wäärytä päättä tahtowat/ nijn heidän pitä oleman caucana sijtä/ jos ei he taida sitä hillitä/ nijn ei pidä heidän mielistymän/ mutta pikemmin lähtemän sijtä pois / ja ei auttaman sitä heidän wai olemisellans. Tällä Josephin Esimerkillä pitä heidän caikis astois Jumalan waldacunda ja hänen wanhurscauttans edzimän ia odottaman nijn että he sen oikian Ewangeliumin opin oikein tuta ia wastan otta taidaisit.

2. Nuodost / cuinga Christuxen ruumis rististä alas otettu on. Hän rohkeni mennä Pilatuxen tygö/ ja rucoili händä että hän olis saanut otta JEsuxen ruumin.

Juuri sillä ajalla cosca wahingo ja waarantille Christityille suurin oli ja Christus ristin päällä ripui caickein suurimmas häpiäs/ ja caicki hänen opetuslapsens olit paennet pois hänestä/ ia cosea Judalaiset caickein carwamast wainoist Christust/ silloin otti Joseph rohkeuden etens/ja meni rohkiast Maanherran Pilatuxen tygö/ rucoillen ottaxens Jesuxen ruumista mahan rististä ja haudataxens. Jonga työn cansa ei hän tosin wähindä asiata ole kiusannut / waan on andanut idzens suuren waaran/ sillä hänen olis tullut peljätä että Judalaiset tästä olisit saanet tilan händä paliasta ja caicken caluns hucutta/ ja hän nijn calustans ja omaisudestans tyhiäxi olis jäänyt/ joita hänellä kyllä oli. Sitälikin olis tullut peljätä/ että hän Raadista vlos lykättämän piti/ ja näin tuleman pois cunniastans ja endisestä arwostans/ ylidze näittencaickein/ ei ollut hänellen/ nijncuin yhdelle rickalle ja Raadiherralle/ mailman edes yhdexikän cunniaxi/ että hänen piti nouseman ylös ristin ja sieldä hirtetyn alasottaman/ jos jocu nyt meidän seasam sen tekis/ nijn se pidetäisin Söwelin ja cunniattoman edest.

Näitä

Näitä caicki ei hän peljännyt waan coke päälle vrholisest. Jonga vrholisuden ja rohkeuden hänesä on ylös keholtanut Pyhä hengi. Ja sano edespäin Ewangelista:

Nyn Pilatus ihmetteli että hän jo cuollut oli/ ja cudzui tygöns Päämiehen ja kysyi hänelle/ jos hän jo aica cuollut oli/ ja cuin hän asian Päämieheldä ymmärsi/ annoi hän Josephille ruumin/ ia hän osti lyna waatten.

Näiden sanain cansa Ewangelistat andawat ymmärtä jo todistawat julkisest että HERra JEsus on totisest cuollut/ jonga myös Pilatus Päämieheldä on ymmärtänyt ja tietä saanut/ nyn että hän sen ylidzen on sangen cowin ihmetellyt/ että hän nyn pian cuollut oli/ ja ennen cuin ne caxi pahantekiätä. Tämä sys näyttä meille/ ei ainoastans totista hänen ihmisen luondons mutta myös ilmoitta hänen cunniallisen ylös nousemisens cuolluista/ cosca me vscom ja tunnustam hänen totisest cuollen ja ei teeskellen/ eli sixi idziäns näyttänen.

Että Christus on haudattu nyncuin muukin cuollut ihminen on hän sen cansa tulut meille yhdexi lahiaxi sillä on wienyt cansans caicki meidän syndim ja pahat tecom hautansa/ ja ne päättänyt ia sulkenut/ nyn ettei ne enä tule Jumalan duomion eten ja meidän päällen canna/ waan ne pitä oleman caikille vscollisille haudatut. Nyncuin Propheta Micha/ sytä puhu: Hän polki alas meidäm pahat tekomma ja meidän syndim meren syxyten heitti. *Mich.7: 19.* Sen cansa pitä meidän lohduttaman ia ilauttaman meitäm yhdellä vskollisella sydämmellä/ sillä ne iotca ei sitä vsco/ ei mitän hywä saa Christuxen hautamisesta. Sentähden ei meidän pidä

pahennosta ottaman hänen hautamisestans/ mutta pälio enämmin ikänäns cuin suurest armost iloidzeman ja vscollisella sydämmellä wastan ottaman.

3. Cuinga hän on haudattu.

Tuli myös Nicodemus joca ennengin JEsuxen tygö oli tullut yöllä/ ja toi Mirrhamita ia Aloeta secoitettua/ lähes sata naula: nyn he otit JEsuxen ruumin käärit sen puhtasen/ lynawaattesen/ hywän hajullisillä yrteillä/ nyn cuin Judalaisten tapa on haudata. Näisä sanoisa meille tietä annetan cuinga hän on Jumalisild ihmisild/ nimittäin Nicodemuxeld ja Josephilda cunnialisest haudattu. Mitä tule tähän Nicodemuxen/ nyn tästä seiso kirioitettu Joh 3. Että hän on yöllä tullut JEsuxen tygö/ oppeman sitä oikiata autuutta etc. Tämä nyt tuli tähängin ja tunnusta caickein ihmisten edes vscons/ että hän on pitänyt Christuxen cansa. Tämä nyt autta Josephi rististä maahan ottaman JEsuxen ruumista/ silloin cosca wara suurin oli/ ja Judalaiset oliste taitanet heidän tämän työn tähden maahan löydä ia häwittä; waan Pyhä hengi jonga HERra Jumala oli lähäyttänyt heiden sydämmihins/ teki heiden nyn rohkiaxi jo vrholisexi ettei he mitän taitanet peliätä.

Mutta synä cuin hän ristinnaulittin/ oli krydimaa ia krydimaasa oli musihauta jonga hän oli hacannut calliohon/ johonga ei kengän wielä pandu ollut/ siehen he panit hänen Judalaisten walmistus päiwän tähden/ että se hauta läsnä oli/ ja wieritit kiwen sen owelle ia pois menit.

Joseph

Joseph oli andanut eläisänsä hacata hänellens calliohon yhden haudan/ sillä hän tiesi ettei mitän todembata ole cuin cuolema/ eikä mitän tietämätöindä cuoleman hetke. Tämän haudan jonga hän oli andanut caunista laitta/ sillä hänellä oli suuri rickaus/ andoi hän HERralle JEsuxelle/ että hänen ruumins piti siehen pandaman.

Tämä caicki on tapahtunut Jumalan erinomaisest ehescadzomisest/ waicka nämät Jumaliset miehet owat sen tehnet ajan tilan tähden/ että se oli läsnä ja walmistus päiwä rupeis loppuman/ ja Sabbathin päwä oli käsisä/ että he sitä pikeimin olisit työstäns pääsnet: Nijn cuitengin Jumala on se nijn laittanut/ että hänen racas poicans piti Jumalisten ia hurscasten ihmisten cautta tuleman cunniallisest haudatuxi ja maahan pannuxi yhdexi wähäxi ajaxi/ senpäälle että tämä ristin häpiä olis tullut cunniallisen hautamisen cautta muutetuxi. Ja että Ewangelistat nijn sahkerast kirioittawat/ haudan tilat/ että se oli hacattu calliohon/ tekewät he sentähden/ ettei jocu ajattelis/ Christuxen opetuslasten caiwanen kylijst eli aldahaudan/ ja sala warastanen heidän HERrans Christuxen. Sentähden täsä seiso: että hauta oli hacattu cowan ja siliän callion/ jota ei yhdestäkän paicasta taittu särietä ja rikotta.

Nijncuin myös ei ilman syytä sanota ettei siihen hautan wielä ketän ennen ollut pandu ja haudattu senpäälle että jos muita ihmisiä ennen olis siehen haudattu/ nijn jocu olis ruwennut huutaman/ nijstä jongun ylösnosnen/ ja meidän Christittyin ysson olis hälywäisexi tehty eli jocu erhetys siitä olis nosnut. Sencaldaisia estäden/ nijn owat Ewangelistat erinomaisest nämät haudan tilat nijn ahkerast kirioittanet. Nijncuin myös että Joseph ja Nicodemus (joil-

la ilman epäilemät on ollut palwelioitans cansans) owat wieritänet suurē kiwen haudan owelle joka ey wähe colme eli Neliä wahwa miestä ole taitanet liikutta ja sen suurimman cuin he owat woinet liikutta owelle/ ettei yxikän olis saanut sisäll tulla ia sen cuollen ruumista warasta ja pois otta. Edespäin seiso Textis Jumalisist waimoist:

Silloin olit siellä muutamat waimot / joica Galileast hänen cansans tullet olit/ Maria Magdalena/ja Josen Maria/istuit haudā cohdalla catzel lē hauta ja cuhunga hänen ruumins pandin. Sytte walmistit he hywän hajulista yrteja ja woiteita: Mutta Sabbathina he lewäisit lain tawan jälkyn.

Tämän toisen Marian / joca käsä cudzutan poicans tähden Jose/ cudzu P. Marcus toisen poicans tähden Jacobi joca oli Christuxen äitin sisar/ joca hänen cansans seisoi ristin tykönä/ ja monicahtamia muita waimoja seuraisit Christusta Galileasta ja palwelit händä. Nämät otit ahkeran waarin haudast/ cunga heidän Mestarins pandu oli. Sillä heidän mielesäns oli tulla hänen ruumillensa tekemän sitä wijmeistä palwellusta woitelemisen cansa. Sentähden wisusta waarin otit paicast cuhunga hän pandin/ Senpäälle että hänen jällens olist löytänet cuin Sabbathi olis edesmennyt.

Opemme/ Että nyncuin Joseph Arimathiast/ ostit callin lynan ja Nicodemus palio Mirrhamita ja Aloeta liki sata naula/ Nyn pitä myös meidän andaman ne cuolluet cunnialisest ja Christillisest heidän leposallens ja hautans tulla/ ei nyn että me Judalaisten tawalla olemme welcapäät nyden edesmennein ruumita woiteleman/

waan

waan pitä cohtullisesta Christillisellä tawalla hautaman. Nijncuin Syrach neuwo sanoden: Pojcan cosca jocu cuole / nijn itke händä ja walita/ nijncuin se joca suuren surun on saanut / ja käädri hänen ruumins cohtullisest/ ia anna hänen cunnialisest tulla haukan. *Syr. 38: 26.* Että hän sano (cohtullisest) ymmärtä hän/ että muodottomus ja ylönpaldisus on laitettapa/ nijncuin se cuin ei ole kelwollinen eli tarpelinen. Sillä ylön paldisus on caikis astois aina laitettapa/ nijncuin jocu tahdois ylpeillä ja coreilla nijtten cuolluiten cansa/ ja pitä ylen suuren culutuxen sijnä/ jonga cansa olis taittu autetta köyhiä ja waiwaista/ ja cuitengin nijden annetan kärstä waiwa; sencaldainen coreus on wastan Jumalan tahtoa. Sentähden meidän pitä cuollut nijn hautan toimittaman/ eten me nijtä eläwitä köyhiä ylönanna ja unhoda.

Toinen Osa.

Tässä meillä on caxi cappaletta/ joista meidän tule waari otta.

I. On Judalaisten anomisesta wartioita Christuxen haudan ylidzen.

Mutta toisna päiwänä walmistuxen päiwästä/ cocoonnuit Pappein Päämiehet ja Phariseuxet Pilatuxen tygö sanoden: Herra me muistamme.

Päiwä jälkijn walmistus päiwän/ se on/ Sabbathin päiwä/ Päästäis Juhlana/ joca corkiana/ ja suurna

heidän seasans pidettin/ Cosca Judalaiset caickl mailmalliset työt ia ascaret piti ylön andaman ia heitäns Jumalan pelgos ja hänen käskyisäns harjoittaman. Silloin he wielä olit täynäns wiha/ waino ja cateutta JEsusta ja hänen P. ruuinisians wastan/ajattelit ainoastans senpäälle/ cuinga he hänen muistons peräti olisit saanet ylos juuritta ja cadotta. Sentähden he cudzuwat hänen carwast sydämmest Wietteliäyri/ cuin he sanoit Pilatuxen tygö/ Herra me muistam että se wietteliä sanoi: Minä tahdon colmannen päiwän perästi ylös nosta: tämän he idze ymmärsit colmannest päiwäst/ taicka sisälle colmannen päiwän. Ja sentähenden sanoit: Käske sentähden warielda colmanden päiwän asti hauta. Sillä jos he olisit ymmärtänet colmannen päiwän jälken/ nyn he olisit käskenet warielda hauta nelienden päiwän asti/ ettei hänen opetuslapsens tulis ja warastais händä pois. Ei Judalaisten olis tullut tätä peljätä/ sillä opetuslapset ei idzekän wsconet sitä. Judalaiset tähän lisäwät: Ja nyn wijmeinen willitys tule paheñaxi cuin ensimäinen. Tämän he sanowat Pilatuxen tähden / että he sitä parammin olisit hänen kehoittanet andaman heillens wartioita ilman jotacuta estettä. Josta myös Pilatus cohta tuli käätyxi. Nyncuin Ewangelista Mattheus kirioitta.

2. Cuinga Pilatus on andanut heille wartiat.

Pilatus sanoi heille: synä on wartiat/ mengät ja warjelcat / nyn cuin te taidatte. Mutta he menit pois ja wartioidzit hauta wartioiden cansa/ ja lukidzit kiwän sinetilläns.

Maan-

Maanherra anda heille anomisens jälken wartiot/ jotca hauta piti warieleman/ ja waralle heitä sitä ahkerast tekemän/ jonga he myös tekewät/ cuin ikänens he parhain taitawat/ Sillä ei he ainoastans pidä wahwa wartiota haudasta/ mutta myös lukidzewat sen suuren kiwen/ jonga he olit haudan owelle wierittänet/ nijn ettei yxikän olis tainnut liiccutta kiwe ilman sinettimen rickomata.

Opemme/ että se on ollut Jumalan Erinomainen edes cadzomus ja toimitus/ että Judalaiset nijn ahkerast owat warjellet hauta wartioiden cansa/ senpäälle ettei yxikän olis saanut tulla hautan/ sen cuolleen ruumin cansa pahoin menemän/ taicka sitä pois ottaman/ jonga tähden meidän vscom/ Christuxen ylösnousemisesta cuolluista kijnnitetään ja wahwistetan. Sillä ellei se wartio olis pidetty/ nijn wielä nyt löytäsin nijtä ihmisiä/ jotca Judalaisten cansa ei pelkäisi sanoa: hänen opetuslapsens tulit yöllä ja warastit hänen. Tätä estettä/ nijn on meille Christityille tarpellinen että Judalaiset nijn ahkerast owat warjellet hauta/ meidän vscom wahwistaman. Sentähden sen cansa/ cuin Judalaiset aiwoit meidän vscoam estä Christuxen ylös nousemist/ owat sen kijnittänet ja wahwistanet/ Tämä on tapattunut Jumalan erinomaisest edes catzomisest/ sen pitä meidän tunnustaman ja Jumalata sen edest kijtämän ja cunniottaman/ joca caicki meille hywäxi ja parhaxi laitta jota em me olis taitanet ajatellatcan.

Tämän HERran JESUXEN autualisen ja terwelisen ylösnousemisen cansa/ me myös meidän ruumin ylösnousemisest kijnnitetään ja

wahwi-

wahwistetan/ että nyncuin hän on suuren woiton ja cunnian cansa ylösnousnut pitä myös/ meidän caickein wäymeisnä päiwänä ylösnouseman tyancaickisen elämän. Jonga ylös nousemisen tehkön caikille onneliseri JUmala caickiwaldias/ hänen poicans JESUxen Christuxen cautta/ jolle totiselle Jumalalle/ hänen ainoalle pojallens ja Pyhälle hengelle/ olcon kytos ja cunnia nyt ja alati tyancaickisest nyn tyancaickiseen.

AMEN.

IN

Labores Sacros,

Pij, Eruditi & humanissimi VIRI,

DN. THOMÆ BARTHOLLI RAJALENII, Verbi divini in Hwittis Comministri fidelissimi, magno piorum desiderio adornatos.

CHRISTE tuus dolor est nostri medicina doloris,
Fœderis id sacri pignus abundè docet.
Hæc vulgas scriptis, grato de pectore THOMA,
Quò crescat Domini gloria magna tui.
Sic sumptus non Exiguos, sic aurea rectè
Tempora, divino tactus amore; Locas.
Perge pios posthac meditari sæpe Labores,
Et complere tui nitere vota gregis.
Præmia pro factis donabit numen ab axe,
Et dabit his studijs fata serena tuis.

Honoris & amoris ergò apposuit
GEORGIUS ALANUS S.S. Theol.
Prof. & Civit. Ab. Past.

Ad VIRUM

Pietate, eruditione & morum elegantiâ Venerabilem,

Dn. THOMAM B. RAJALENIUM, Ecclesiæ Comministrum in Huittis vigilantissimum, conciones quasdam Finnonicâ lingvâ publicantem.

QUàm tibi sit cordi pietas cultusq; verendi
Numinis, Huittiaci Mysta colende gregis.

Thoma: Hominum tetros mores quàm carpere Zelo
Tu soleas justo, verba loquendo DEI:
Quamq; superstitio per te depressa subinde,
Primates populi multaq; turba sciunt.
Pieriam mecum pubem studiosius olim,
Nonne tibi grande est instituisse decus?
Accrescit tibi laus, Sacrum sermone libellum,
Dum vulgas patrio, de pietate docens.
Posticum invidiæ morsum contemne maligna
Magnis arrident dum tua Scripta viris.
Perfunctus fato terris laudabere, felix
Et nitidi capies præmia magna poli.

Honoris & amicitiæ ergò faciebat
ANDREAS KECKONIUS
Arctopol. Sch. Rect.

DOctè compositis chartis jam, RAIA, Propheta
Metitur latices, Flatus ab arce poli.
Esa. 55: 1. *Perte, jamq; preces populum; mysteria Iovæ,*
Ex Israëlis fontibus, hausta, docet.
Quæ tibi reddentur, tali pro munere, dona,
Munia quòd mystæ, classica fidus obis?
Et ni terrigenæ, meritis sat digna rependent
Præmia, teq; tamen, gloria vera manet.
His paucis; modò gratari licuit properanter,
Conjunctis Rhythmis Finnonicisq; tibi.

Hond'H.THOmas hyödhytyst' hywä.
Opetta näis myös oppi' sywä:
Sill'hän/ ensist/ sen selkiäst' näyttä/
Cninga Jhmisen tule käyttä/

Ersta

Costa hän HERRALD' apu ano/
Ja tarpensa tiettäwäx sano.
Sytt'/ Sacramentist' hywin juuri/
Joca on salaus' sangen suuri:
Josa HERRA meill' Ruumins anda/
Ja armonsa' caikille canda.
Moserest' ia Prophetaist'/ wielä/
Ewangelistaist jotca sielä
Olit/ cuin CHRISTUS kyn' olettin/
Pynattin/ ja surkiast tapettin:
Sangen caunin on Saarnan tehnyt/
Ja/ nyn cuin idzet Silmin nähnyt.
Haodhoist' weymein/ oikein opetta/
Ja tämän hywän työns lopetta.
JUMALAT'/ sys/ Suomi suloinen
Ain' Kytä/ ja ole Iloinen;
Joca sull' suomex' kirjat suopi/
Ja miehet wirjät wircoin tuopi;
Rucoill' mahdhat nydhengin edhest'/
Joidhengas näitä näet Kädhest';
Joista heill' myös palca pandacon:
Ja/ HERRA/ meill' caikill' andacon/
Ajaan sen tuldua tulewan/
Jäisest ilon olewan.

Amico & conterraneo suo longè dilectissimo, peramanter fundeb.

Jacobus B. Lignipæus, Sch: Arct: ConR:

JHastun Weli iloinen
Cansa hyfwä Heimolaisen
Etts oikein opetat meitä
Tarpeis käimään HERRAN teitä.
CHRIsturen callysti pynast mös
Julki Julistatt hywän työs.
HERran Echtollisest Syrwäst
Opetat wiel/ opin hyfwäst
Cans cuinga wainaat Haudataan
Ja maahan tällä caimataan.
Jost JESUS sull palkan suopi
Ja wymein tällä iloon wiepi

Ita affini suo chariß. gratulari in delicijs habuit

Simon Clementis Mulinus designatus Pastor Swartbrukensis.

QUisquis es in terris Christi de nomine dictus,
Qui gestis tandem scandere tecta poli.
Mundi Salvator Christus quæ quantaq; passus
Sit, recolas curâ nocte, die, vigili.

Nec

Nec Sacram Spernas accedere ſæpè Synaxin,
Placando iratum ſupplice voce Deum.
Scriptis prolixè præclaris hæc RAJALENI
Monſtras, propterea laude vehendus eris.
Atq; tibi grates lectiſſima patria ſolvit
Ingentes, mecum talia vota vovens:
Vivat ter felix vivat RAJALENIUS annos
Neſtoreos, tandem cœlica regna petat.

Honoris ergò fundebat

Johannes Thuronius S. R. M. tis in Acad.
Aboënſis Alumnus.

THOMAS RAJALENIUS
Verbi Dei Miniſter in Hwittis.

Αναγραμμ.

Eſt meritus. Veré hilaris in ſinu Domini habitabit.

QUis fiet in terris, meritum non laudibus ornans?
Hoc ego perpendens, eſſe puto neminem,
Sed multos acriter patrio ſermone docentem,
Dogmata ſacra DEI, nonne putas meritum?
Hoc facit, en! THOMAS Patriota meus favitorq;
Sic laudem in terris, Ædepol EST MERITUS.

Invida eum Lachesis, pergit disrumpere vitam.
Evolat hinc Thomæ mox super astra anima
VERE sic HILARIS splendentem HABITABIT
Olympum,
INq; SINU Pæan cantet Jo, DOMINI

L. Mq. hoc decastico fautori suo gratulari voluit

Daniel Juslenius Finno S.R.M.
Stip. Aboens.

TE laus, Arctopoli quondam docuisse juventam,
Vir venerande manet,
Te simul Huittenses multos docuisse per annos,
Gloria vera manet.
Teq, manent, Sacrum, Scriptis vulgasse libellum,
Gloria, fama, decus.

Eidem Viro Venerabili & Doctissimo,
honoris & officii ergo tantillum,

Abrahamus Ab. IKalensis
Alumn. Reg. Aboens.

Matth. 25. v. 18.

NOn fodit in terram Domini commissa talenta
RAJALENUS, fecit veluti vafer ille minister:

Pro

Pro meritis igitur, Christus cùm judicat orbem,
Audierit tandem vocem: tu serve fidelis
Intrato Domini gaudens habitacula celsa.

Amici animi attestandi ergo apposui

Jacobus Collinus,
Karcku-Finl.

ZOile, hei carpis opus! Siccin tibi carpere fas est?
Fer cerebro melius fertiliore, rogo.
SAT BENE, novi inquis, Græcis, tu Zoile, Kalendis,
Namq; tuum pectus, Prisca Minerva tenet.
Si non est voto (quis enim sat fecerat omni)
Sat factum usq; tuo, spernere mitte, rogo.
Non tibi, si nevis, pate atq; libellus emendus,
Sed mystæ fido, quis erit ille, Dei
Desine quapropter leviter vexare libellum,
Ac meliora doce; Si sapis; Atq; tace,

Ad morsus Momi detestandos
citâ adjecit crenâ

Arvidus Heinrici
Carck-Finno

En

EN opus eximium; quod vir fecit venerandus
In Patriæ laudes, & decus ipse suum.
Hinc meritò multis, multum memoratur in oris,
Et fama THOMAS nobiliore cluet.
Comprecor ex animo, Dominus tua cæpta secundet
Hoc voveo supplex; Vive valeq; diu.

Hæc ut olim Præceptori ita nunc fautori indubitatissimo, vovebat

Isaacus M. Stenius
Finno.

317. II. 45.

Rv. Saarnakirj.

Rajalenius

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 102 1644

kpl 1

my (SKS:n kpl